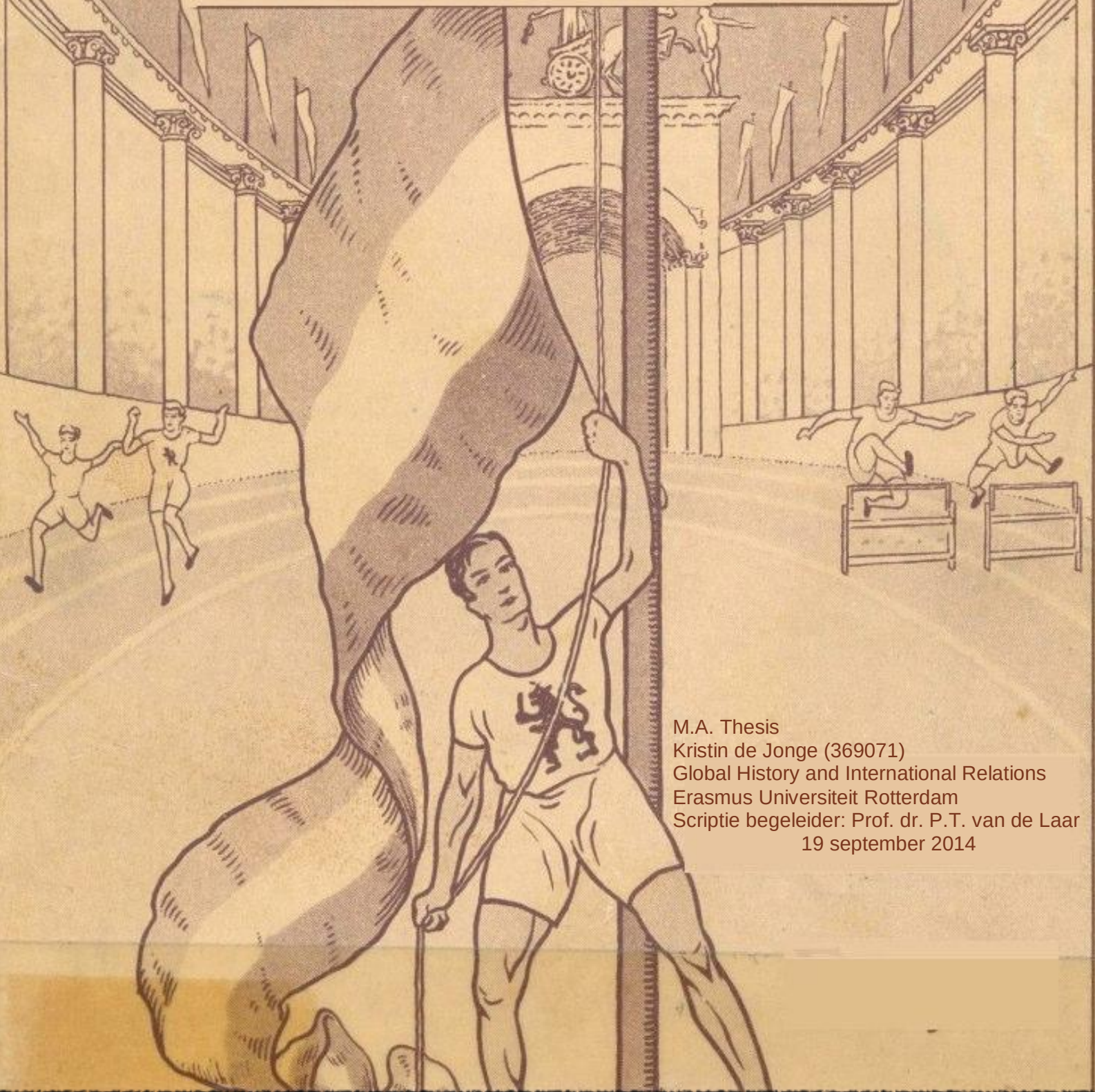

„Wij hebben gewonnen!”

Nationalisme en de Olympische Spelen
van Amsterdam 1928

M.A. Thesis
Kristin de Jonge (369071)
Global History and International Relations
Erasmus Universiteit Rotterdam
Scriptie begeleider: Prof. dr. P.T. van de Laar
19 september 2014

‘Wij hebben gewonnen!’

**Nationalisme en de Olympische Spelen
van Amsterdam 1928**

**M.A. Thesis
Kristin de Jonge (369071)
Global History and International Relations
Erasmus Universiteit Rotterdam
Thesisbegeleider: Prof. Dr. P.T. van de Laar
19 september 2014**

Voorwoord

Voor u ligt na acht maanden hard werken mijn masterscriptie, welke tevens de afsluiting vormt van de master *Global History and International Relations*. In dit voorwoord zal ik terugblikken op mijn studententijd, het onderzoeksproces en zal ik de personen bedanken die mij hebben geholpen bij het tot stand brengen van deze masterscriptie.

Na het VWO heb ik de bachelor *Sociale Geografie en Planologie* afgerond aan de Universiteit Utrecht. Na mijn bachelor heb ik de keuze gemaakt om in Rotterdam verder te studeren aan de Erasmus Universiteit door bovengenoemde master te gaan volgen. Mijn bachelor heeft in vele gevallen invloed gehad op mijn kijk op onderwerpen tijdens deze master. Tijdens mijn bachelor heb ik namelijk vooral geleerd om te kijken naar de relatie van de mens met zijn omgeving en het ingrijpen van de mens in zijn omgeving.

Dit jaar stond in het teken van het schrijven van mijn masterscriptie en het afsluiten van mijn studententijd. Mijn oog viel bij het ontvangen van de onderwerpenlijst direct op het onderwerp *sport en nationalisme*. Naast het feit dat ik erg van sporten houd, vind ik nationalisme ook een zeer boeiend onderwerp. De keuze was dus snel gemaakt. Na het onderzoeken van bijna duizend artikelen was mijn onderzoeksdata verzameld en kon het schrijven van mijn masterscriptie beginnen. Naar mijn mening het lastigste en minder leuke gedeelte, immers wat je in je hoofd hebt moet mooi op papier komen. Het was evenals de rest van het jaar zeer leerzaam.

Graag wil ik Prof. Dr. Paul T. van de Laar bedanken voor zijn begeleiding. Verder een woord van dank voor Prof. dr. Hein A.M. Klemann en Dr. Bert Altena voor de begeleiding en feedback tijdens de Research Workshops. Daarnaast wil de tweede lezer MA. Hilde Harmsen bedanken voor haar tijd. Ook wil ik graag Drs. Danny Schuilwerf bedanken voor het nalezen van mijn laatste versie en mijn vriend Nick Gouweleeuw voor de visuele inbreng.

Kristin de Jonge
Capelle aan den IJssel, augustus 2014

Samenvatting

Uit de secundaire literatuur over sport en nationalisme is naar voren gekomen dat sport, in het bijzonder de Olympische Spelen, en nationalisme met elkaar zijn verweven. Sport wordt beschreven als een politiek instrument in de internationale betrekkingen. Zo zouden de internationale sportwedstrijden symbool staan voor de competitie tussen naties, zeker in het Interbellum. Verder zou sport worden gebruikt om de nationale identiteit vorm te geven. Bij de moderne Olympische Spelen zouden dan ook niet de individuen, maar de naties centraal staan. In het tweede hoofdstuk is daarnaast getracht antwoord te geven op de vraag wat nationalisme is en welke elementen van nationalisme toepasbaar zijn op de Olympische Spelen. Uit het secundaire literatuuronderzoek kwamen twee soorten nationalisme naar voren: 'top-down' nationalisme, waarbij nationalisme wordt georganiseerd vanuit de bovenlaag, en 'bottom up' nationalisme, waarbij nationalisme van onderaf opkomt. Deze concepten zijn gebaseerd op de theorie van Benedict Anderson (2006). Anderson beschrijft nationalisme als een sterke politieke kracht waarbij de staat een verbeelde politieke gemeenschap vormt. In deze gemeenschap voelen de leden zich onderling sterk verbonden, maar hoeven de leden elkaar onderling niet te kennen. Deze gemeenschap noemt Anderson daarom een verbeelde gemeenschap. Verder is volgens Anderson het nationalisme vooral gegroeid door de opkomst van de massamedia waardoor de gedrukte media ook toegankelijk werd voor de onderste lagen van de bevolking. In dit onderzoek is gekeken naar uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam en de jaren die daaraan voorafgingen. Door zowel een kwalitatieve en kwantitatieve analyse uit te voeren is er geprobeerd een breed beeld te schetsen over uitingen van nationalisme in de landelijke dagbladen en het propagandablad *De Olympiade*. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat het halen van de Olympische Spelen naar Nederland niet een nationalistisch doel had, maar voortkwam uit een individueel doel. Onder leiding van Baron Van Tuyll van Serooskerken zijn de Olympische Spelen naar Nederland gehaald om zo de lichamelijke opvoeding in Nederland op de kaart te zetten. Om te zorgen dat de Olympische Spelen een succes werden en om deze te financieren, werd er een beroep gedaan op de Nederlandse bevolking. Hierbij werd nationalisme ingezet als instrument door een klein gezelschap uit de bovenlaag (top-down) via de geschreven media en in het bijzonder het propagandablad *De Olympiade*. De minderheid van de artikelen in de landelijke dagbladen bevatten echter nationalistische uitingen en of waren nationalistisch van aard. Dit zou kunnen worden verklaard door de neutrale houding van Nederland in het Interbellum in navolging van WOI.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Samenvatting.....	4
Inhoudsopgave	5
H1 Introductie.....	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Onderzoeksvraag.....	10
1.3 Wetenschappelijke relevantie	11
1.4 Maatschappelijke relevantie	11
1.5 Leeswijzer	12
H2 Historiografisch debat	13
2.1 Nationalisme	13
2.2 Nederland en nationalisme.....	16
2.3 Sport en nationalisme.....	18
2.4 Theoretische concepten	21
2.5.1 Top-down en bottom-up nationalisme	21
2.5.2 De bovenlaag en de bevolking	22
2.6 Hypotheses	22
H3 Onderzoeksmethoden.....	24
3.1 Data	24
3.1.1. De Olympiade.....	25
3.1.2. De landelijke dagbladen	26
3.1.3 Bronnenkritiek.....	26
3.2 Methoden.....	27
3.2.1. Kwantitatief onderzoek.....	27
3.2.2 Kwalitatief onderzoek	28
H4 De Olympische Spelen	30
4.1 De Olympische Spelen	30
4.1.1 De Olympische Beweging.....	31
4.2 De wens om de Spelen te organiseren.....	31
4.3 De Amsterdamse Spelen.....	33
4.4 Conclusie.....	36
H5 Uitingen van nationalisme en de Olympische Spelen van Amsterdam 1928..	38
5.1 De kwantitatieve analyse	38
5.1.1 <i>De Olympiade</i>	38
5.1.2. De landelijke dagbladen	39

5.1.3 Uitingen van nationalisme nader bekeken	41
5.2 De kwalitatieve analyse	42
5.2.1 <i>De Olympiade</i>	42
5.2.2. De landelijke dagbladen	51
H6 Conclusie	55
6.1 Conclusie.....	55
6.1.1 Conclusies per hypothese	55
6.2 Methodische reflectie	57
Primaire bronnenlijst.....	58
Literatuurlijst	59
Bijlagen.....	62
Bijlage 1 <i>De Olympiade</i> jaargang 1-4	62
Bijlage 2 Landelijke dagbladen 1924-1928	67
Bijlage 2.1 <i>De Telegraaf</i>	67
Bijlage 2.2 <i>De Tijd</i>	70
Bijlage 2.3 <i>Het Volk</i>	74
Bijlage 2.4 <i>Algemeen Handelsblad</i>	77
Bijlage 2.5 <i>De Standaard</i>	85
Bijlage 3 Codeerschema en SPSS uitdraaien	86
Bijlage 3.1 Codeerschema	86
Bijlage 3.2 <i>De Olympiade</i>	86
Bijlage 3.3 <i>De Telegraaf</i>	86
Bijlage 3.4 <i>De Tijd</i>	87
Bijlage 3.5 <i>Het Volk</i>	87
Bijlage 3.6 <i>Algemeen Handelsblad</i>	88

H1 Introductie

1.1 Inleiding

'Wij hebben gewonnen!'¹ Het wereldkampioenschap (WK) voetbal van 2014 in Brazilië heeft in Nederland het *wij-gevoel* weer naar boven gehaald. Maar wie is *wij* en waar komt het *wij-gevoel* vandaan? Dit vraagt ook Chris van der Heijden zich af in zijn artikel 'Stormveertjes'. Volgens Van der Heijden gaat het bij de meeste mensen niet om het tactische spel, de techniek of de individuele spelers, maar om het *wij*. Het *wij* staat voor Nederland en het nationale voetbalteam staat symbool voor dat *wij*.²

Ook tijdens de Olympische Winterspelen van 2014 in Sotsji, Rusland kwam het *wij-gevoel* naar boven. De medailles stroomden binnen voor Nederland. Deze stroom van medailles zorgde er echter ook voor dat het politieke debat over mensenrechten in Rusland naar de achtergrond werd geschoven.³ Hetzelfde gebeurde in Brazilië voorafgaand aan het WK voetbal waar de sociaal-maatschappelijke problematiek naar de achtergrond schoof bij het eerste fluitsignaal. Hoewel Pierre de Coubertin de Olympische Spelen aan het eind van de negentiende eeuw stichtte met als streven De Spelen vrij te houden van politieke invloeden, professionalisme en commercie, laat juist dit sportevenement de nauwe relatie tussen sport en politiek zien.⁴

Volgens Jurryt van de Vooren is er tussen sport en politiek al heel lang een nauwe relatie. Zo begonnen volgens Van de Vooren de eerste moderne Olympische Spelen in 1896 in Athene al met een politiek standpunt: De Spelen vonden precies zeventig jaar na het begin van de Griekse Onafhankelijkheidsoorlog tegen de Turken plaats. Ook boycotts, fascistische propaganda en aanslagen laten de relatie tussen sport en politiek zien.⁵

De Coubertins visie over de Olympische Spelen maakt deel uit van zijn visie op een betere wereld. Zijn visie was een klassiek negentiende eeuws liberalistisch perspectief waarbij individuele vrijheid werd gezien als het belangrijkste goed en nationaal besef nodig was voor de ontwikkeling van het individu. De scheiding tussen sport en politiek moest er voor zorgen dat de Olympische Spelen zouden bestaan uit eerlijk spel en goed sportmanschap. Etniciteit en cultuur mochten niet van invloed zijn. Geslacht deed er echter wel toe, de Spelen waren een masculiene aangelegenheid.⁶ Daarnaast moesten De Spelen voor eenheid tussen natiestaten zorgen.⁷

¹ C. van der Heijden, 'Stormveertjes', *De Groene Amsterdammer* 138, 26 (Amsterdam 2014) 10.

² Van der Heijden, 'Stormveertjes', 10.

³ A. Haverkamp, 'Politieke invloed deelname Olympische Spelen': http://www.montesquieu-instituut.nl/id/vjhddiuxftvt/nieuws/politieke_invloed_deelname_olympische (17-02-2014).

⁴ Toohey, K. en A.J. Veal, *The Olympic Games: A Social Science Perspective* (Wallingford 2000) 7.

⁵ J. van de Vooren, 'De Spelen als machtsvertoon. Het Berlijn van nu', in F. Milikowski, *De Groene Amsterdammer* 138, 5 (Amsterdam 2014) 12-15.

⁶ A. Guttmann, *The Olympics: A History of the Modern Games* (Urbana 1994) 3.

⁷ B. van den Bos, *Olé, we are the champions; Sport en Internationale Betrekkingen* (Den Haag 1988) 68.

Ondanks de doelstelling van Pierre de Coubertin voldeden de eerste moderne Olympische Spelen daar niet aan. Zo waren de eerste moderne Olympische Spelen enkel voor de bovenlaag van de Westerse bevolking: de Europese Westerse bevolking en de bevolking van de Verenigde Staten van Amerika.⁸ Deze bovenlaag bestaat uit mensen met de hoogste inkomens of vermogens, lieden van adel en vormt de politieke en bestuurlijke elite. Hoewel De Coubertin dus met de Olympische Spelen een beter wederzijds begrip, vrede en broederschap tussen naties wilde bereiken, waren de eerste moderne Spelen meer een aangelegenheid tussen sportieve heren van goede stand welke bevriend waren met de Franse baron.⁹

Naarmate de Spelen vaker werden gehouden en de populariteit van het evenement toenam, was deelname aan de Olympische Spelen niet alleen meer weggelegd voor sportieve heren van stand, ook de rest van de bevolking mocht nu deelnemen aan De Spelen. Ook steeds meer sporten werden toegankelijk voor de andere lagen van de bevolking. Deelname aan de Olympische Spelen werd hierdoor voor landen belangrijk. In 1912 werden atleten niet meer op persoonlijke titel uitgenodigd, maar werden landen uitgenodigd om mee te doen.¹⁰ Hierdoor werden de naties breder vertegenwoordigd en daarmee werd de relatie tussen sport en politiek steeds nauwer. De sportwedstrijden reflecteren volgens David Kanin (1981) de competitie tussen natiestaten.¹¹ Dit is bijvoorbeeld al zichtbaar op de tweede moderne Olympische Spelen van 1900 in Parijs. De Amerikanen betichtten de Fransen tijdens deze Spelen van oneerlijk spel. Ook de Spelen van 1912 waren hier een voorbeeld van. De Russische dominantie op deze Spelen werd niet op prijs gesteld door de andere deelnemende natiestaten.¹²

Verder reflecteren De Spelen, ook na de Spelen van Amsterdam in 1928 waar Duitsland na jaren van afwezigheid weer aan deelnam, de relatie tussen natiestaten. Zo waren de Spelen van 1980 en 1984 het podium van de Koude Oorlog tussen de Sovjet Unie (Rusland) en de Verenigde Staten.¹³ Ook volgens Väyrynen reflecteren de sportwedstrijden de relaties en de competitie tussen natiestaten. De wedstrijden op de Olympische Spelen staan symbool voor de competitie tussen natiestaten. Verder betoogt Väyrynen dat het sportevenement naast de spanning tussen natiestaten ook de spanningen binnen een natiestaat

⁸ R. Espy, *The Politics of the Olympic Games* (Berkeley 1979) 49 en 136.

⁹ Finley, M.I. en H.W. Pleket, *The Olympic Games: The first thousand years*, (London 1976) 2-4.

¹⁰ A.E. Senn, *Power, Politics, and the Olympic Games* (Champaign 1999) 11.

¹¹ D.B. Kanin, *A Political History of the Olympic Games* (Boulder 1981) 1.

¹² Kanin, *A Political History of the Olympic Games*, 28-38.

Toohey ea., *The Olympic Games*, 20, 210-211.

Guttmann, *The Olympics*, 37-42.

¹³ L. Jong-Young, *Sport nationalism in the modern Olympic Games* (Greeley 1990) 1-2.

Kanin, *A Political History of the Olympic Games*, 46-50.

Guttmann, *The Olympics*, 73-102.

zelf reflecteert.¹⁴ Väyrynen richt zich vooral op grote landen waar sprake is van spanningen tussen etnische groepen of afscheidingsbewegingen. Een voorbeeld hiervan zijn de Olympische Spelen van 1992 in Barcelona, Spanje. Tijdens deze Spelen werd er gevreesd voor betogingen van Catalaanse onafhankelijkheidsstrijders en voor aanslagen van de Baskische Afscheidingsbeweging (ETA).¹⁵

Verder heeft volgens Grix (2013) het evenement invloed op de participerende staten en het sportbeleid dat zij voeren, omdat de landen hoog in de medaillespiegel willen eindigen. De medaillespiegel staat namelijk symbool voor het aanzien van een natiestaat: hoe hoger wordt geëindigd in de medaillespiegel, hoe meer aanzien.¹⁶ Espy (1979) gaat nog een stapje verder en zegt dat de Olympische Spelen en het Olympische systeem de pikorde van de wereld weerspiegelen. De Spelen worden volgens Espy namelijk georganiseerd door dominante West-Europese landen en de Verenigde Staten van Amerika.¹⁷

Deze voorbeelden tonen aan dat De Spelen worden gebruikt voor nationalistische motieven. Sport kan het nationalistische gevoel bij de bevolking en de atleten versterken.¹⁸ Volgens Toohey en Vael (2000) bestaat er dan ook maar een dunne scheidslijn tussen het gebruik van de Olympische Spelen als politiek instrument en nationalisme. Nationalisme is bij de Olympische Spelen in het algemeen het resultaat van succesvolle Spelen waarbij hoog in de medaillespiegel is geëindigd. Ook een enkele overwinning kan al genoeg zijn om nationalisme aan te wakkeren. Verder kan het organiseren van de Olympische Spelen ook het *wij-gevoel* stimuleren.¹⁹ Verder benadrukt Espy (1979) ook de rol van sport binnen internationale betrekkingen en nationalisme. Het nationale prestige en de roem van de overwinning voor de natie zorgen ervoor dat het publiek zich gaat identificeren met de sporthelden van de natie.²⁰ Sport wordt dus door de bovenlaag gebruikt als instrument om eenheid te creëren onder de grote massa, maar het *wij-gevoel* kan dus ook spontaan vanuit de bevolking opkomen.²¹ De bekendste twee voorbeelden waarbij uitingen van nationalisme duidelijke naar voren komen zijn De Spelen van Parijs in 1924 en De Spelen van Berlijn in 1936. De Parijse Spelen werden gekenmerkt door een chauvinistisch karakter. Dit zorgde voor dubieuze arbitrale beslissingen en andere incidenten. De Spelen van Berlijn in 1936 zijn de meest controversiële Olympische Spelen

¹⁴ R. Väyrynen, 'Nationalism and Internationalism in Sports', *Sports Relations & International understanding* 5, 2/3 (Berlijn 1982) 122-132.

¹⁵ Jong-Young, *Sport nationalism*, 1-2.

¹⁶ J. Grix, Sports Politics and the Olympics, *Political Studies Review* 11 (Londen 2013) 15-25.

¹⁷ Espy, *The Politics of the Olympic Games*, 9.

¹⁸ M. Goksøyr, 'The popular sounding board: nationalism, 'the people' and sport in Norway in the inter-war years', *The International Journal of the History of Sport* 14, 3 (Abingdon 1997) 100-114.

¹⁹ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 88-90.

²⁰ Espy, *The Politics of the Olympic Games*, 3-8.

²¹ Kanin, *A Political History of the Olympic Games*, 12.

ooit. Deze Spelen staan bekend als de propaganda Spelen van Adolf Hitler en zijn nazi-Duitsland.²²

1.2 Onderzoeksvraag

In deze master thesis is gekeken naar uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en de vier jaren die daar aan voorafgingen. Er is voor deze twee perioden gekozen, omdat het organiseren van de Olympische Spelen nationalisme kan aanwakken maar ook kunnen succesvolle Spelen het *wij-gevoel* versterken.²³ Verder is voor De Spelen van Amsterdam gekozen, omdat deze Spelen in het Interbellum zijn gehouden. In het Interbellum leefde het nationalisme in Nederland namelijk weer op.²⁴ Volgens Benedict Anderson speelt massamedia een belangrijke rol bij de opkomst en groei van het nationalisme.²⁵ Aan de hand van de theorie van Benedict Anderson is in dit onderzoek gekozen voor een media-analyse. Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken of op basis van een kwantitatieve en kwalitatieve media-analyse kan worden vastgesteld of er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en de vier jaren die daaraan voorafgingen. Uit deze doelstelling vloeit de volgende hoofdvraag voort:

In hoeverre was er sprake van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en in de periode 1924-1928 en waaruit vallen deze uitingen te verklaren?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er enkele deelvragen opgesteld:

1. *Wat is nationalisme en welke elementen van nationalisme zijn toepasbaar op de Olympische Spelen?*
2. *Hebben nationalistische overwegingen een rol gespeeld bij de wens om de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 te organiseren en bij de toewijzing van de Olympische Spelen van 1928 aan Amsterdam door het Internationaal Olympisch Comité?*
3. *Werd nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 vanuit de bovenlaag geïnitieerd (top-down) of kwam het nationalisme vanuit de bevolking op (bottom-up)?*
4. *Was er sprake van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en zo ja, hoe verhielden deze uitingen van nationalisme zich ten opzichte van de periode voorafgaand aan de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928?*

²² Guttman, *The Olympics*, 53-72.

²³ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 88-90.

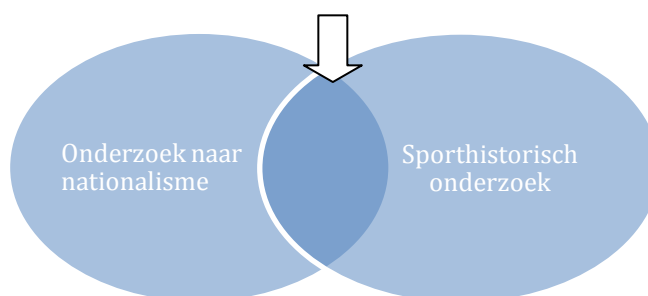
²⁴ M. Grever en K. Ribbens, *Geschiedenis, herinnering en identiteit* (Den Haag 2007) 67.

²⁵ B. Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Londen 2006) 83-112.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Op wetenschappelijk gebied zijn de Olympische Spelen een thema dat volop in de belangstelling staat getuige de vele literatuur omtrent dit onderwerp.²⁶ Voor dit onderzoek is er gekeken naar uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928. Dit onderzoek bevindt zich hierdoor op het snijvlak van nationalisme en sporthistorisch onderzoek, in het bijzonder de Olympische Spelen (zie Figuur 1). In de wetenschappelijke literatuur is namelijk weinig aandacht besteed aan nationalistische aspecten van de Olympische Spelen.²⁷ Opvallend is namelijk dat de voor de hand liggende relatie tussen nationalisme en de Olympische Spelen niet wetenschappelijk is onderzocht. Door dit onderzoek zouden gangbare opvattingen, welke in hoofdstuk vier aan bod komen, over nationalisme en de Olympische Spelen kunnen worden bijgesteld. Door dit onderzoek te richten op nationalistische uitingen tijdens de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam, is er getracht een nieuwe dimensie toe te voegen aan onderzoek naar de Olympische Spelen in Nederland.

Figuur 1: Snijvlak onderzoeksvelden

1.4 Maatschappelijke relevantie

Tijdens de Winterspelen van 2014 in Sotsji bleek weer dat de Olympische Spelen zich niet beperken tot sport. De Olympische Spelen zijn een belangrijk maatschappelijk fenomeen, en omdat het niet alleen om sport draait moeten we ook oog hebben voor het feit dat de Olympische Spelen inzet zijn van andere doeleinden. Deze doeleinden zijn meestal commercieel, maar kunnen ook een politieke betekenis hebben. Zes manieren van politieke inmenging zijn nationale/interne politiek, internationale rivaliteit, gebruik voor demonstraties tegen de nationale overheid, gebruik voor het behalen van politieke doelen, meten van sociale, economische en politieke superioriteit, en de impact van het

²⁶ Toohey, e.a., *The Olympic Games*.

L. Llewellyn, 'Olympic Games Doomed', *Journal of the History of Sport* 28, 5 (Abingdon 2011).

²⁷ Van den Bos, Olé, we are the champions.

Jong-Young, *Sport nationalism*, 1-2.

Bairner, *Sport, Nationalism, and Globalization: European and North American Perspectives* (Albany 2001).

A. Grant, 'Mega-events and nationalism: the 2008 Olympic Torch Relay', *Geographical Review* 104, 2 (2014) 192-195.

Internationaal Olympisch Comité op de Olympische politiek.²⁸ Het creëren van eenheid onder een bevolking zorgt voor een stabiele natiestaat en dat politieke doelen (eerder) worden bereikt. De bovengenoemde zes politieke inmengingen hebben dan ook baat bij een *wij-gevoel*. Voor het creëren van eenheid onder de bevolking wordt nationalisme vaak ingezet als instrument. Nationalisme wordt dan ook vaak vanuit de staat geïnitieerd, maar nationalisme kan ook spontaan vanuit de bevolking of andere groepen opkomen.²⁹

Dit historisch/sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de Olympische Spelen in het verleden tracht een beter inzicht te geven in factoren en overwegingen die toen een rol speelden. Tegenwoordig speelt naast nationalisme ook commercie een steeds grotere rol. Om De Spelen en de atleten te kunnen betalen, wordt er steeds vaker een beroep gedaan op commerciële bedrijven, zoals Coca Cola en Heineken. Deze grote sponsors leggen grote bedragen neer en verwerven daardoor invloed.³⁰ Aan de hand van dit onderzoek kan dus in de toekomst vergelijkend onderzoek worden gedaan naar welke maatschappelijke overwegingen tegenwoordig een rol spelen, bijvoorbeeld voor De Spelen van 2028.

1.5 Leeswijzer

Het tweede hoofdstuk bespreekt theoretische en historische aspecten van nationalisme en biedt het kader voor de casestudie. Daarna wordt de onderzoeksmethode besproken. In hoofdstuk vier wordt onderzocht of nationalistische overwegingen een rol hebben gespeeld bij de wens om de Spelen te organiseren en bij de toewijzing van de Olympische Spelen aan Amsterdam. In het volgende hoofdstuk wordt gekeken in hoeverre er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam en hoe uitingen van nationalisme zich ontwikkelden vanaf de toewijzing van De Spelen in 1924 tot aan het einde van de Olympische Spelen van 1928. Ten slotte zal in de conclusie de hoofdvraag en deelvragen worden beantwoord.

²⁸ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 233.

²⁹ E. Gellner, *Nations and Nationalism* (Oxford 1983) xix, xxv, 32-33.

Toohey e.a., *The Olympic Games*, 233-234.

³⁰ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 101-120 en 223-225.

H2 Historiografisch debat

2.1 Nationalisme

Inmiddels is vanuit diverse invalshoeken en door uiteenlopende wetenschappers over nationalisme geschreven. De grote belangstelling voor nationalisme als zelfstandig studieveld dateert van na 1918, na het einde van De Eerste Wereldoorlog.³¹ De Amerikaanse historicus Carlton Hayes zette in de jaren dertig de toon in een studie waarin hij nationalisme beschrijft als een samensmelting van patriottisme en het bewustzijn van de eigen nationaliteit.³² In zijn rijk onderbouwde essays over nationalisme beschrijft Hayes nationalisme als negatief, irrationeel en agressief. Het nationalisme zou de rol van religie hebben overgenomen. Nationalisme als een politieke filosofie. Ook de werken van de Amerikaanse historicus Hans Kohn waren erg invloedrijk en borduurden voort op die van Hayes. Kohn besteedt in zijn onderzoek veel aandacht aan de invloed van politieke gebeurtenissen op nationalisme en legt een duidelijke relatie met de opkomst van de industriële samenleving in de negentiende eeuw.³³ Hij maakt daarbij een onderscheid tussen Oost- en West-Europa. Kohn stelt hierbij dat nationalisme in West-Europa al in de achttiende eeuw opkwam omdat daar nieuwe bestuursvormen ontstonden. Daarbij was het West-Europees nationalisme minder dwingend en liet de natiestaat meer ruimte voor vrije keuzes. In Oost-Europa verliep het nationalisme volgens Kohn meer via etnische scheidslijnen.³⁴ In tegenstelling tot Hayes zag Kohn ook een positieve kant van nationalisme: nationalisme bevordert de binding tussen bevolkingsgroepen. Verder betoogt Kohn dat nationalisme een historisch proces is en dat de mate van nationalisme sterk afhankelijk is van het onderwijsniveau, het welvaartsniveau en de invulling van het staatsbestel. Verder benadrukt Kohn – en dat zien we ook terug bij Benedict Anderson – dat het onmogelijk is om alle mensen binnen de samenleving te kennen. Hiermee zegt Kohn dat nationalisme uitgaat van het gevoel van ergens bijhoren, zonder dat de leden van de gemeenschap elkaar kennen. Het gemeenschapsgevoel is dus geconstrueerd.³⁵

Na de Eerste Wereldoorlog mengden naast historici ook wetenschappers van andere disciplines zich in het debat omtrent nationalisme. De bijdrage van de Amerikaanse politicoloog Karl Deutsch wordt hierbij gezien als een van de

³¹ L.H.M. Wessels, 'Veranderende grenzen: Nationalisme in Europa, 1815-1919. Een historisch overzicht in hoofdlijnen';

www.ou.nl/Docs/Opener/CW/Veranderende%20grenzen/leereenheid_1.pdf (02-09-2014).

Gellner, *Nations and Nationalism*, XVI.

A.D. Smith, *National identity* (Reno, 1991).

³² C.J.H. Hayes, *The historical evolution of Modern Nationalism* (New York 1931).

C.J.H. Hayes, *Essays on Nationalism* (New York 1926).

³³ H. Kohn, *The idea of nationalism: A Study In Its Origins And Background* (New York 1944).

³⁴ H. Kohn, 'The Nature of Nationalism', in M. Breuning, S. Forde, J. Ishiyama en V. Martinez Ebers, *The American Political Science Review* 33, 6 (Denton 1939) 1001-1021.

Kohn, *The idea of nationalism*.

³⁵ Kohn, 'The Nature of Nationalism', 1001-1021.

belangrijkste bijdrage in de studie naar nationalisme.³⁶ Deutsch zag het bestaan van sociale communicatie als essentieel onderdeel voor het ontstaan van een natie. De interactie tussen leden creëerde de gemeenschap, omdat enkel door sociale communicatie groepsbinding kan ontstaan.³⁷ Ook de antropoloog Ernest Gellner mengde zich in het debat en ging aan de slag met de ideeën van Deutsch die hij tot een synthese verwerkte in 1983 in *Nations and Nationalism*. Gellner betoogt –evenals Kohn– dat nationalisme tegelijkertijd op kwam met de industriële samenleving. Gellner zag nationalisme dan ook vooral als een politiek antwoord op de behoefte aan meer centrale sturing ten gevolge van de industrialisering van de samenleving. De staat moest zich aanpassen aan de veranderende omstandigheden die de industriële samenleving met zich meebracht.³⁸ Ook Micheal Mann legt een duidelijke relatie met de industrialisatie en dan voornamelijk in West-Europa waar dit proces samenviel met de opkomst van de natiestaat.³⁹ Ook Michael Billig (1995) is van mening dat nationalisme tegelijkertijd met de natiestaat op kwam.⁴⁰

De structurele benadering van niet-historici, de benadering waarbij nationalisme wordt gezien als een onderdeel van een groter geheel, werd onder de historici in de jaren zestig enkel door de historicus Miroslav Hroch opgepakt. Vanuit een marxistisch verklaringsgrond ziet Hroch nationalisme als onderdeel van de transformatie van de standenmaatschappij tot de moderne kapitalistische maatschappij in de achttiende eeuw.⁴¹ Hroch onderscheidt drie fases bij de ontwikkeling van de natiestaat. De eerste fase omvat een kleine intellectuele gemeenschap, de intellectuele elite, die zich bezighoudt met nadenken over de inrichting van de staat en hoe dat gemeenschapsgevoel wordt bewaard. Er wordt gekeken naar de verspreiding van taalkundige, sociale, culturele en historische kenmerken van de natiestaat met geen of zeer weinig politieke implicatie. In de patriottische fase, probeert een grotere gemeenschap (de patriotten) over het nationaal bewustzijn na te denken en daarbij zoveel mogelijk leden van de gehele groep mee te krijgen om zo een natiestaat te creëren. Voor het creëren van nationaal bewustzijn en een natiestaat zijn volgens Hroch de volgende eigenschappen belangrijk; de ontwikkeling van een nationale cultuur op basis van de eigen taal. Deze nationale taal wordt ingevoerd in het onderwijs, de administratie en de economie; burgerrechten en zelfadministratie; het creëren van een eigen volledige sociale structuur. Dit laatste wordt gezien als het begin van een nationale beweging waarbij nationalisme wordt gebruikt voor politieke

³⁶ L. Vos, 'Nationalisme: Reflecties van een historicus', *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, 3 (Brussel 1997) 293.

³⁷ K.W. Deutsch, *Nationalism and Social Communicatino: An inquiry into the Foundation of Nationality* (Cambridge 1953).

³⁸ E. Gellner, *Thought and Change* (London 1964).

E. Gellner, *Nations and Nationalism* (Oxford 1983).

³⁹ M. Mann, *Understanding nationalism* (Cambridge 2001).

⁴⁰ M. Billig, *Banal Nationalism* (London 1995) 18.

⁴¹ M. Hroch, 'Nationalism and national movements: comparing the past and the present of Central and Eastern Europe', *Nations and Nationalism* 2/1 (Hoboken 1996) 35-44.

doeleinden. Vaak zijn hier politieke partijen bij betrokken. De derde en laatste fase omvat een massabeweging die dezelfde doelen nastreeft en een volledige eigen sociale structuur bevat.⁴² Ook Charles Tilly bekijkt nationalisme vanuit een marxistische perspectief. Volgens Tilly moet nationalisme worden begrepen als het antwoord van de bevolking op elke uiting van eigenbelang door de bovenlaag.⁴³ Verder maakt Tilly onderscheid tussen twee soorten nationalisme; 'state-led' nationalisme en 'state-seeking' nationalisme. Bij het 'state-led' nationalisme organiseert de staat de nationale kaders waarmee de bevolking de ingezetenen van een natie zich moet identificeren. Bij 'state-seeking' nationalisme zoeken vertegenwoordigers van een natie naar een staat met een eigen duidelijke en samenhangende culturele identiteit.⁴⁴

Naast Hroch is ook Anthony D. Smith van mening dat nationalisme in de achttiende eeuw is ontstaan. Smith ziet een duidelijke relatie tussen de opkomst van nationalisme en de series van revolutionaire uitingen die in het laatste kwart van de achttiende eeuw in Europa plaatsvonden. Gedurende een periode van ongeveer veertig jaar speelden zich meerdere revoluties af. Startend in Polen, als gevolg van de Poolse delingen (de verdeling van het Pools-Litouwse Gemenebest onder Rusland, in Oostenrijk en Pruisen tussen 1772-1795), en eindigend met de Franse Revolutie. In de periode 1930-1940 was volgens Smith nationalisme bijna wereldwijd verspreid.⁴⁵ Smith's rode draad komt erop neer dat nationalisme voortkomt uit een politieke beweging van de bovenlaag om nationale autonomie te bereiken en te behouden. De bovenlaag zoekt naar eenheid en nationalisme is een instrument om een nationale identiteit te bevorderen.⁴⁶ De bovenlaag zorgde dus voor de ontwikkeling van het nationalisme door nationalisme te gebruiken als instrument om eenheid onder de bevolking te creëren. Ook volgens de marxistische historicus Eric Hobsbawm ontstaat nationalisme van bovenaf, maar moet er voldoende draagvlak zijn vanuit de bevolking. De natiestaat kan dus enkel voortbestaan als deze beantwoordt aan de wensen, verwachtingen en belangen van de burgers. Daarnaast is Hobsbawm met Benedict Anderson van mening dat de identiteit van burgers zich niet tot de nationale hoeft te beperken en burgers dus meervoudige identiteiten kunnen hebben.⁴⁷

De Amerikaanse politicoloog Benedict Anderson legde veel minder nadruk op sociaaleconomische elementen. Anderson beschouwt nationalisme veel meer vanuit sterke politieke drijfveren die er op gericht zijn om de leden van een staat met elkaar te verbinden door het creëren van een gemeenschap. In deze door Anderson genoemde '*imagined community*', of verbeelde

⁴² M. Hroch, *Social Predictions of National Revival in Europe: A Comparative Analysis of the Social composition of Patriotic Groups among smaller European Nations* (Cambridge 1985) 23.

⁴³ C. Tilly, 'States and Nationalism in Europe', *Theory and Society* 23,1 (New York 1994) 133.

⁴⁴ C. Tilly, 'States and Nationalism in Europe', 133.

⁴⁵ A.D. Smith, *National identity* (Reno, 1991).

⁴⁶ Smith, *National identity*, 13-15.

⁴⁷ E. Hobsbawm, *Nations and Nationalism Since 1780: Program, Myth, Reality* (Cambridge 1991).
M. Grever en K. Ribbens, *Geschiedenis, herinnering en identiteit* (Den Haag 2007) 24-26.

gemeenschap, voelen de leden zich onderling sterk verbonden, ondanks het feit dat ze elkaar allemaal onmogelijk kunnen kennen. De onderlinge band die de leden hebben noemt Anderson daarom verbeeld. De leden van de groep delen een gemeenschappelijke cultuur, gemeenschappelijke normen en waarden. Naast de nationale identiteit hebben de leden van een natiestaat ook andere identiteiten en loyaliteiten. De nationale identiteit wordt vooral gevoed door het krachtige gevoel van ergens bij horen door een gemeenschappelijk verleden, gebeurtenissen, symbolen, tradities en gebruiken die samen een gemeenschappelijke cultuur vormen. Deze kenmerken zijn sterkere factoren dan etniciteit, religie, taal of ras. Dit leidt tot een gemeenschappelijke identiteit en verbintenis om deze gemeenschappelijke identiteit te behouden. Enkele voorbeelden van uitingen van nationalisme zijn heroïsche verhalen en mythen over de natiestaat, de nationale vlag en het volkslied.⁴⁸

Nationalisme bestaat dus enkel in een wereld met meerdere naties. Door nationalisme bestaat het gevaar dat landen op basis van een eigen identiteit de neiging hebben elkaar af te troeven. De eigen identiteit wordt hierbij gezien als de superieure.⁴⁹ Nationalisme heeft hierdoor twee gezichten. Aan de ene kant zorgt nationalisme voor eenheid en anderzijds voor afkeer. Eenheid binnen de natie en afkeer naar andere dan de eigen natie. Verder is nationalisme sterk verbonden met nationale identiteit waarbij nationale identiteit kan worden gezien als een, aan verandering onderhevig, resultaat van een gemeenschappelijke identificatie met de natiestaat.

2.2 Nederland en nationalisme

Ook in Nederland is en wordt er uitvoerig gedebatteerd over nationalisme. Zo heeft Henk te Velde een belangrijke bijdrage geleverd aan het (inter)nationale debat. Henk te Velde gebruikt hierbij -evenals Hroch en Tilly- een marxistische benadering. Volgens Te Velde kwam nationalisme op na het uiteenvallen van de standensamenleving in 1870. Door het nationalisme te stimuleren en te initiëren probeerde de bovenlaag te voorkomen dat de samenleving uiteen viel.⁵⁰ Ook Niek van Sas (2007) en Marita Mathijssen (2010) gebruiken het fasenmodel van Hroch om het ontstaan en de ontwikkeling van nationalisme in Nederland uiteen te zetten.⁵¹ Zo beschrijft Niek van Sas dat de verheerlijking van de Gouden Eeuw er voor zorgde dat achttiende eeuw werd gezien als een periode van verval. De glorierijk zeventiende Gouden Eeuw werd gebruikt als referentiepunt om het nationalisme te bevorderen. Zo werden bijvoorbeeld schilders uit de Gouden Eeuw vereerd. De patriottentijd aan het einde van de achttiende eeuw gaf

⁴⁸ Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

⁴⁹ Jong-Young, *Sport nationalism*, iii-4.

⁵⁰ H. te Velde, *Gemeenschapszin en plichtsbeseft: Liberalisme en nationalisme in Nederland 1870-1918* (Den Haag 1992).

⁵¹ M. Mathijssen, 'De Paradox van het internationale nationalisme in Nederland 1830-1840', in Nele Bemong (ed), *Naties in een Spanningsveld* (Hilversum 2010) 49-64.

N.C.F. van Sas, *De Metamorfose van Nederland. Van oude orde naar moderniteit 1750-1900* (Amsterdam 2007).

voeding aan een beweging waaruit diverse politieke stromingen voortkwamen, elk met een eigen perspectief op de natie. Na 1800 kreeg het nationalisme een eigen dynamiek, waarbij een Nederlands nationalisme ontstond waarbij groepen zich binnen de natie organiseerden op basis van levensbeschouwelijke en politieke beginselen. Het moderne nationalisme dat in Nederland omstreeks 1750-1850 ontstond was een product van de Nederlandse verzuiling en internationale invloeden, zoals de Verlichting en Franse Revolutie. De industrialisatie was vanaf 1850 een extra aanjager voor het nationalisme, een periode waarin de moderne nationale staat volwassen werd. Rond 1900 piekte het nationalisme in Nederland gestimuleerd door de hevige uitingen van Oranjesentimenten tijdens de inhuldiging van koningin Wilhelmina in 1898 en de uitbraak van de Tweede Boerenoorlog een jaar later in 1899. Aan het einde van de negentiende eeuw bereikte het moderne nationalisme naast de bovenlaag ook de onderste bevolkingslagen.⁵²

Ook volgens Marita Mathijssen vierde het nationalisme in Nederland rond 1900 hoogtij dagen. Maar Mathijssen is het niet eens met Van Sas dat Hroch's fasentheorie zonder meer van toepassing is op Nederland. Volgens Mathijssen stuit Van Sas op allerlei tegenstrijdigheden wanneer hij het Hroch-model op Nederland wil toepassen. Volgens Mathijssen volgen de fases van Hroch elkaar vanuit Nederlands perspectief niet op, maar spelen eerdere fasen nog een rol. Kenmerken van de tweede fase kunnen bijvoorbeeld worden teruggezien in de derde fase maar ook van de eerste fase. Een voorbeeld hiervan is de afscheiding van België van Nederland in 1830. Hoewel deze in de derde fase van Hroch plaatsvond, waren er volgens Mathijssen ook kenmerken te zien uit de eerste fase van Hroch. Na de afscheiding theoretiseerden namelijk enkele intellectuelen over het nationalisme. De tweede fase van Hroch vond nog voor de theoretische bezinning plaats (De Verlichting). De Belgische Opstand zorgde namelijk al voor nationalistische uitingen zoals vaderlandslievende liederen en gedichten. Het nationale gevoel werd door een grotere groep van de gemeenschap verspreid over de gehele gemeenschap.⁵³

In het Interbellum kreeg nationalisme door de Eerste Wereldoorlog een nieuw impuls. In de oudere natiestaten, zoals ook Nederland, kreeg de imperialistische overheersing weer extra aandacht. Er was meer drang naar het overheersen van koloniën en het 'beschaven' van deze inheemse volken. Hierbij werd het nationalisme geëxporteerd naar de koloniën waarbij de nationale identiteit van de overheerser werd gezien als de superieure. De nationale identiteit van de overheerser moest dan ook worden overgenomen door de koloniën. Daarnaast probeerden overheden en particuliere instellingen ook in eigen land het nationalisme aan te wakkeren. Door het stimuleren en initiëren van volksfeesten, herdenkingen, parades en exposities werd getracht het

⁵² Van Sas, *De metamorfose van Nederland*, 551-591.

⁵³ Mathijssen, 'De Paradox van Nederland', 51-52.

ationale gevoel en de gemeenschapszin in eigen land op te wekken en te bekrachtigen.⁵⁴

2.3 Sport en nationalisme

De moderne competitieve sport dateert volgens Colin Brown (2008) uit de negentiende eeuw en is van oorsprong een Westers en modern fenomeen. Brown betoogt dat sport sociale, economische, culturele en politieke aspecten heeft. Zo namen de Britten tijdens de koloniale tijd deze sporten bijvoorbeeld mee naar de gekoloniseerde landen om zo de superioriteit van het Britse rijk te laten zien en het kolonialisme te rechtvaardigen.⁵⁵

Volgens Hans Kohn (1939) komt de relatie tussen sport, nationalisme en politiek pas later naar voren, namelijk aan het einde van de Eerste Wereldoorlog in 1918. Toen werd duidelijk dat de fysieke gesteldheid van soldaten een belangrijke rol speelde bij de oorlogvoering. Sport en lichaamsbeweging werden een publieke zaak en werd een maatschappelijke belang. Een fysiek sterke bevolking was namelijk nodig om de nationale veerkracht van een bevolking in tijden van oorlog te vergroten.⁵⁶ Ook Eric Hobsbawm (1991) legt de relatie tussen sport en nationalisme. Hij beschrijft sportwedstrijden als een symbolische oorlog tussen natiestaten die wordt uitgevochten door teams en individuele sporters. In een interbellum wordt sport meer gezien als een internationale strijd tussen natiestaten waarbij de sporters hun natiestaat vertegenwoordigen. De natiestaat wordt hierbij gezien als de primaire uiting van hun verbeelde gemeenschap.⁵⁷

Ook volgens Alan Bairner (2001) is er een duidelijke relatie tussen sport en nationalisme. Hierbij ziet Bairner sport ook in de twintigste eeuw als een belangrijk instrument om een nationale identiteit te vormen. Dit betekent overigens niet dat mensen zich aangetrokken voelen tot nationalistische politiek wanneer zij het nationalisme op internationale sportevenementen uiten door middel van bijvoorbeeld vlaggen, schmink en het volkslied. De uitingen van nationalisme op internationale sportevenementen, zoals de Olympische Spelen, zijn vaak een uiting van de nationale identiteit en vaderlandsliefde. Internationale sportevenementen en –wedstrijden geven volgens Bairner de mensen dus ruimte om hun nationale identiteit te vieren. Daarnaast geven deze evenementen de vertegenwoordigers van de verschillende naties de mogelijkheid om informeel over politieke kwesties te praten. Verder is er volgens Bairner sprake van oneerlijke competitie tijdens evenementen waarin de trots van de natie de inzet is. Soms wordt dit ‘valspelen’ zelfs officieel aangemoedigd, om het atletisch vermogen van de natie te tonen. Verder kan de sfeer tussen naties tijdens een internationaal sportevenement beladen zijn door

⁵⁴ Grever e.a., *Geschiedenis, herinnering en identiteit*, 67.

⁵⁵ C. Brown, ‘Sport, modernity and nation building: The Indonesian National Games of 1951 and 1953’, *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 164, 4 (Leiden 2008) 431-449.

⁵⁶ Kohn, ‘The Nature of Nationalism’, 1001-1021.

⁵⁷ Hobsbawm, *Nations and Nationalism Since 1780*, 142, 143.

strubbelingen tussen deze naties.⁵⁸ Matti Goksøyr (1997) ziet sport in de twintigste eeuw in Europa als een manier om nationale identiteit vorm te geven en het gemeenschapsgevoel te creëren. Hij stelt dat sport de nationale identiteit kan bevorderen, bijvoorbeeld door het creëren van nationale sporthelden of door het spelen van internationale wedstrijden tegen rivaliserende natiestaten.⁵⁹

Daarnaast betoogt ook Peter Horton (2012) dat sport en nationalisme sterk met elkaar verbonden zijn. Ook volgens Horton blijkt het gevoel van nationalisme uit het vertoon van gemeenschapszin en andere nationale loyaliteiten welke leiden tot een natie. De gemeenschap is daarmee een sociale creatie verbonden door taal, religie, etniciteit en gemeenschappelijke gebeurtenissen. Zo zorgt een gemeenschappelijke gebeurtenis als een wereldkampioenschap voor eenheid onder de natie. Door bijvoorbeeld het aanmoedigen van de nationale teams en sporters ontstaat er eenheid onder de bevolking en ontstaat er een gemeenschappelijk doel. Ook door het gezamenlijk aanmoedigen van de nationale teams en sporters wordt de nationale identiteit versterkt.⁶⁰ Verder schrijft ook James G. Kellas (1998) over de relatie tussen sport en nationalisme. Ook Kellas beschrijft sport als de meest populaire uiting van nationalistisch gedrag in de meeste naties. Tijdens internationale sportwedstrijden en internationale sportevenementen komen massa's mensen hun nationale team immers met veel geestdrift aanmoedigen. In de meeste gevallen gaat het dan ook niet om de sport, maar om de eenheid en het aanmoedigen van het vaderland.⁶¹

Lee Jong-Young (1990) stelt dat bij de moderne Olympische Spelen niet de individuen, maar de naties centraal staan. Volgens Jong-Young was de oprichter van de moderne Olympische Spelen Pierre De Coubertin, een Franse nationalist. Het idee achter de Olympische Spelen was het versterken van de banden tussen de naties en het versterken van het moraal van de naties. Echter, volgens Jong-Young was het idee van de moderne Olympische Spelen al een eerste uiting van nationalisme; de strijd tussen naties waarbij de eigen natie werd gezien als de superieure.⁶² Daarna volgden nog vele andere politieke gebeurtenissen op de Olympische Spelen waarbij het internationale sportevenement symbool stond voor de strijd tussen rivaliserende natiestaten, zoals bijvoorbeeld de slechte verhouding tussen Groot-Brittannië en Amerika, dekolonisatie, het Oost-West conflict, De Boerenoorlogen en de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Zo was het belangrijker om te winnen van de rivaliserende natiestaat, dan het winnen van het sportevenement. Ook werden

⁵⁸ A. Bairner, *Sport, Nationalism, and Globalization: European and North American Perspectives* (Albany 2001).

⁵⁹ Goksøyr, 'The popular sounding board', 100-114.

⁶⁰ P. Horton, 'The Imagining of Australia Through Literature, Sport and Nationalism from Colonies to the Federation', *International Journal of History of Sport* 29, 12 (Abingdon 2012) 1670-1673.

⁶¹ J.G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity* (Basingstoke 1998).

⁶² Jong-Young, *Sport nationalism*, iii-4.

bepaalde natiestaten bewust buiten het sportevenement gehouden, zoals bijvoorbeeld Duitsland na de Eerste Wereldoorlog. Deze gebeurtenissen zorgden volgens Jong-Young voor de ontwikkeling van nationalisme op wereldniveau.⁶³

Ook Nikoletta Onyestyák stelt (2010) dat sport naties samen kan brengen, maar dat sport ook de politieke spanningen en conflicten tussen naties en in de wereld kan weergeven. Volgens Onyestyák zijn de Olympische Spelen dus een goed podium voor internationale relaties, omdat het evenement zowel een brug kan slaan tussen landen als een podium kan zijn voor conflicten en spanningen op wereldniveau.⁶⁴

Ook de Nederlandse historicus Bob van den Bos (1988) stelt dat sport bij uitstek een politiek instrument in de internationale betrekkingen is.⁶⁵ Naast soft power (zonder dreiging of militaire inzet), erkenning en diplomatie is ook nationalisme volgens Van den Bos een voorbeeld van en hoe de Olympische Spelen gebruikt kunnen worden als politiek instrument in de internationale betrekkingen. Ook volgens Van den Bos zijn nationalisme en de Spelen al vanaf de eerste moderne Olympische Spelen met elkaar verbonden. Nadat in 1912 het I.O.C. koos voor een landenvertegenwoordiging in plaats van een uitnodiging op persoonlijke titel zijn er meer nationalistische uitingen te zien op de Olympische Spelen, zoals het nationale uniform en het dragen van de nationale vlag. Ook het nationale volkslied werd al sinds de eerste Spelen gespeeld bij een overwinning. Dit zorgde voor een versterking van het nationalistische gevoel bij de bevolking en de atleten. Verder is de medaillespiegel een bekend voorbeeld van soft power. De medailles werden al vanaf de eerste moderne Olympische Spelen niet per sporter maar per natiestaat geturfd.⁶⁶

Matthew Llewellyn (2011) stelt dat nationalisme ook naar binnen toe kan werken. Daarbij richt Llewellyn zich op de Olympische Spelen van 1924 in Parijs. Tijdens de Spelen van 1920 vielen de prestaties van de Britse sporters zo tegen dat het werd gezien als een nationaal probleem. Volgens Llewellyn werden de tegenvallende prestaties gekoppeld aan de achteruitgang van Groot-Brittannië als een wereldmacht. Om de wereld te laten zien dat Groot-Brittannië niet in verval aan het raken was, moesten er tijdens de Spelen van 1924 uitmuntende prestaties worden geleverd. Groot-Brittannië gebruikte sport dus als een instrument om de kracht van de natie te tonen. Ook zag Groot-Brittannië de sport als een instrument om te kunnen bouwen aan haar imperium. Volgens Llewellyn zijn sport, nationalisme en imperialisme dan ook sterk met elkaar verweven. De Olympische Spelen zijn volgens Llewellyn een politiek

⁶³ Jong-Young, *Sport nationalism*, iii-4.

⁶⁴ N. Onyestyák, 'Boycott, Exclusion or Non-participation? Hungary in the Years of the 1920 and 1984 Olympic Games', *The International Journal of the History of Sport* 27, 11 (Abingdon 2010) 1920-1941.

⁶⁵ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 43-44 en 81.

⁶⁶ J.S. Nye, *Soft Power: The means to success in world politics* (New York 2004).

georiënteerd sportevenement waarbij de wedstrijden symbool staan voor wedstrijden tussen natiestaten.⁶⁷

2.4 Theoretische concepten

In de wetenschappelijke literatuur worden dus vele omschrijvingen van nationalisme gegeven. In dit onderzoek wordt de omschrijving van Benedict Anderson aangehouden. Naast dat Benedict Anderson een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het wetenschappelijke debat omtrent nationalisme, sluit de theorie van Anderson ook goed aan bij dit onderzoek naar uitingen van nationalisme en de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928.⁶⁸ Anderson geeft namelijk naast een omschrijving van wat nationalisme is, namelijk ook voorbeelden van uitingen van nationalisme. Verder betoogt Anderson dat een gemeenschappelijke gebeurtenis, zoals de Olympische Spelen, het krachtige gevoel van ergens bijhoren, kan versterken. Daarnaast maakt Anderson een onderscheid tussen nationalisme dat van bovenaf wordt georganiseerd en nationalisme dat vanuit de bevolking opkomt. Daar in dit onderzoek de theorie van Benedict Anderson over nationalisme wordt aangehouden, wordt aangenomen dat nationalisme aan het begin van de negentiende eeuw is ontstaan.⁶⁹ Verder wordt er voor dit onderzoek aangenomen dat rond 1900 nationalisme onder de gehele Nederlandse bevolking verspreid was.⁷⁰

2.5.1 Top-down en bottom-up nationalisme

In het wetenschappelijke debat bestaan er verschillende opvattingen over de opkomst en de groei van nationalisme. Anderson onderscheidt hierbij twee soorten nationalisme; 'popular nationalism' en 'official nationalism'.⁷¹ Volgens Benedict Anderson is het 'popular nationalism' vooral sterk gegroeid door de opkomst van de populaire massamedia, het 'print capitalism'. Deze media richtten zich in de gemeenschappelijke taal tot het grote publiek en zijn dus een belangrijk instrument om de verbeelde gemeenschap te bevorderen.⁷² De tweede vorm van nationalisme welke Anderson onderscheidt, is 'official nationalism'. Deze vorm van nationalisme wordt van bovenaf gestuurd en is vooral effectief via educatie, administratieve verordeningen, reglementen en andere overheids- en particuliere instellingen, maar ook via massamedia.⁷³

Uit het onderscheid dat Anderson maakt tussen de twee soorten nationalisme, kunnen de theoretische concepten 'top-down' en 'bottom-up' nationalisme worden afgeleid. Het 'top-down' nationalisme wordt hierbij van

⁶⁷ Llewellyn, 'Olympic Games Doomed', 773-795. 773-795.

⁶⁸ L.H.M. Wessels, 'Veranderende grenzen: Nationalisme in Europa, 1815-1919. Een historisch overzicht in hoofdlijnen';

www.ou.nl/Docs/Opener/CW/Veranderende%20grenzen/leereenheid_1.pdf (05-09-2014).

Vos, 'Nationalisme', 295-296.

⁶⁹ Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

⁷⁰ Van Sas, *De metamorfose van Nederland*, 565-566.

⁷¹ Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

⁷² Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

⁷³ Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

bovenaf georganiseerd, namelijk door de bovenlaag. Deze vorm van nationalisme kan worden vergeleken met het 'official nationalism' van Benedict Anderson. Bij 'top-down' nationalisme wordt er vanuit gegaan dat nationalisme wordt overgebracht op de bevolking door de hierboven door Anderson genoemde middelen. Bij 'bottom-up' nationalisme komt het nationalisme vanuit de onderste lagen van de bevolking op. Deze vorm van nationalisme kan worden vergeleken met Benedict Anderson's 'popular nationalism'. Bij deze vorm van nationalisme wordt er vanuit gegaan dat het gemeenschapsgevoel vanuit de bevolking opkomt door de commerciële massamedia. De commerciële massamedia en de modernisering van de natiestaat zorgden voor steeds meer volkssoevereiniteit en nationalisme in een verdere seculariserende maatschappij.⁷⁴

Nationalisme mag ten slotte niet worden verward met patriottisme of chauvinisme. Bij patriottisme draait het namelijk om vaderlandsliefde en trots en bij chauvinisme gaat het nog verder dan vaderlandsliefde en trots; het land of bevolking wordt hierbij opgehemeld.⁷⁵ Nationalisme is dus een mildere variant van patriottisme en chauvinisme.

2.5.2 De bovenlaag en de bevolking

Bij het 'top-down' nationalisme wordt er dus vanuit gegaan dat het nationalisme van bovenaf wordt georganiseerd door de bovenlaag. Ook gaan onder andere de theorieën van Tilly, Smith, Hobsbawm, Gellner, Te Velde, Van Sas en Mathijssen er vanuit dat in de meeste gevallen de bovenlaag het nationalisme organiseert. Deze bovenlaag bestaat uit mensen met de hoogste inkomens of vermogens, lieden van adel en vormt de politieke en bestuurlijke elite. Hierbij wordt nationalisme door de politieke en bestuurlijke elite gebruikt om eenheid onder de bevolking te creëren en zodoende politieke doelen eerder te bereiken. De modernisering zorgde namelijk voor volkssoevereiniteit waardoor de wensen, verlangens en belangen van het volk gediend moesten worden. Edelen en mensen met bestuurlijke invloed gebruikten nationalisme vooral voor individuele doeleinden.⁷⁶ De bevolking omvat de overige leden van de natiestaat. De gehele bevolking/Nederlandse bevolking omvat naast deze overige leden van de natiestaat ook de bovenlaag.

2.6 Hypotheses

Uit het bovenstaande laten zich drie hypothesen afleiden: deze zijn gebaseerd op het onderscheid dat Benedict Anderson maakt in soorten nationalisme en de rol die de Olympische Spelen vervullen als instrument van de bestuurlijke en politieke elite om internationale sportwedstrijden inzet te laten zijn van

⁷⁴ Vos, 'Nationalisme', 296.

⁷⁵ Billig, *Banal Nationalism*, 55-59.

⁷⁶ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780*, 3-11, 142-143.

Te Velde, *Gemeenschapszin en plichtsbefef*.

Gellner, *Nations and Nationalism*, xvi, xix, xxv, 32-33.

bevordering van nationalisme.⁷⁷ De eerste hypothese luidt dan ook: de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 waren een uiting van 'top-down' nationalisme.

De tweede hypothese is eveneens gebaseerd op de theorie van Anderson. Er wordt bekeken of er uitingen van nationalisme, welke Anderson in zijn theorie over verbeelde gemeenschappen beschrijft, op de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 kunnen worden teruggevonden. De tweede hypothese is als volgt: er zijn uitingen van nationalisme tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928.

De derde hypothese is gebaseerd op de stellingen van Toohey en Veal (2000) omtrent nationalisme en de Olympische Spelen. Toohey e.a. betogen dat nationalisme bij de Olympische Spelen kan worden aangewakkerd door succesvolle Spelen, maar ook door het organiseren van de Olympische Spelen.⁷⁸ De derde hypothese gaat ervan uit dat mate van succes op de Olympische Spelen van invloed is op nationalistische uitingen. Uit secundair literatuur onderzoek bleek dat de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam zeer succesvol waren voor Nederland.⁷⁹ De derde hypothese luidt daarom: er waren meer uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928, dan in de periode voorafgaand aan De Spelen.

⁷⁷ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780*, 142-143.

Jong-Young, *Sport nationalism*, iii-4

⁷⁸ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 88-90.

⁷⁹ Olympisch Sporterfgoed, 'Olympische Zomerspelen 1928':
<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9740&> (21-12-2013).

H3 Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk zullen de onderzoeksmethoden worden besproken. Om de hoofdvraag en deelvragen te kunnen beantwoorden is er gekozen voor zowel een kwantitatieve als kwalitatieve media-analyse. Kwalitatief en kwantitatief onderzoek sluiten elkaar niet uit, maar vullen elkaar aan.⁸⁰ Bij kwantitatief onderzoek wordt er een algemeen beeld verkregen, maar er kunnen geen uitspraken worden gedaan over de inhoud van de krantenartikelen. Door kwalitatief onderzoek te doen, kunnen er ook uitspraken worden gedaan over de inhoud van de krantenartikelen.⁸¹ Er is gekozen voor een krantenanalyse, omdat volgens de theorie van Benedict Anderson het nationalisme vooral sterk is gegroeid door de populaire massamedia in een gemeenschappelijke taal. Kranten werden hierdoor op grote schaal gedrukt en daardoor bereikbaar voor het grote publiek. Dit noemt Anderson het 'print capitalism'. Maar ook de bovenlaag maakte gebruik van de massamedia om eenheid onder de bevolking te creëren en daardoor eerder hun (politieke) doelen te bereiken. Dit noemt Anderson het 'official' nationalisme.⁸² Het onderzoek naar uitingen van nationalisme is, zoals gezegd, opgedeeld in twee perioden. De eerste periode omvat de jaren 1924 tot juni 1928, het begin van de Olympische Spelen. In totaal 48 maanden bij *De Olympiade* en 58 maanden voor de landelijke dagbladen. De tweede periode omvat de Olympische Spelen, welke twee maanden duurden, en bij de landelijke dagbladen ook de periode tot de jaarwisseling (zes maanden in totaal). Het verschil in aantal maanden in periode 1 en 2 tussen *De Olympiade* en de landelijke dagbladen komt voort uit het gegeven dat *De Olympiade* in theorie wel doorliep na de Olympische Spelen, maar dat er bij het onderzoek naar voren kwam dat dit niet het geval was. Na de Olympische Spelen werd *De Olympiade* nog wel uitgegeven, maar was de opzet veranderd. Er waren geen beschouwende hoofdartikelen meer en *De Olympiade* had een Frans, Engels, Duits en Nederlands gedeelte. Daarnaast werd *De Olympiade* in juli 1924 opgericht. De dagbladen zijn geraadpleegd vanaf januari 1924 tot december 1928.

3.1 Data

De primaire bronnen van dit onderzoek bestaan uit de hoofdartikelen van *De Olympiade* en uit krantenartikelen over de Olympische Spelen van vijf landelijke dagbladen: *De Telegraaf*, *De Tijd*, *Het Volk*, *Algemeen Handelsblad* en *De Standaard*. Voor deze landelijke dagbladen is gekozen, omdat deze dagbladen ten eerste een nationaal verspreidingsgebied hadden en ten tweede komen deze dagbladen uit verschillende politieke stromingen waardoor praktisch alle zuilen uit de Nederlandse samenleving in die tijd worden gedekt. In totaal zijn er bijna

⁸⁰ H. Philipsen, en M. Vernooy-Dassen, 'Kwalitatief onderzoek: nuttig, onmisbaar en uitdagend', *Huisarts en Wetenschap* 47, 10 (Utrecht 2004) 289.

⁸¹ H. Boeije, H 't Hart en J. Hox, *Onderzoeksmethoden* (Amsterdam 2009 8^e druk) 225-253.

⁸² Anderson, *Imagined Communities*, 83-112.

duizend artikelen onderzocht (zie Bijlagen 1 en 2). De artikelen over de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam in de landelijke dagbladen zijn online te raadplegen in het digitale historische krantenarchief van de Koninklijke Bibliotheek (www.delpher.nl). De gebruikte term bij dit onderzoek is: De Olympische Spelen 1928. Het landelijke dagblad *De Standaard* is bekeken in de Koninklijke Bibliotheek op microfilm. *De Standaard* is namelijk nog niet voor deze jaren gedigitaliseerd. Voor *De Olympiade* is gekozen, omdat dit het officiële propagandablاد was van de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en daarnaast landelijk verkrijgbaar was. *De Olympiade* kan worden ingekeken in de Koninklijke Bibliotheek op aanvraag. In de volgende sub paragrafen wordt het propagandablاد, worden de landelijke dagbladen besproken en worden de bronnen kritisch bekeken.

3.1.1. De Olympiade

De Olympiade is door het Nederlandse N.O.C. aangewezen als het propagandablاد van de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam. Het blad was opgericht om de Olympische Spelen onder de bevolking onder de aandacht te brengen: 'Is dus het algemeen slagen van de Olympische Spelen een noodzakelijkheid, in het bijzonder moet gewerkt worden voor sportief succes van Holland, voor het hooghouden van onzen naam als sportnatie. Welnu: ons volk voor dit alles wakker en paraat te maken, is het doel van dit blad. Wij voelen dit als een nationaal doel en een nationale taak, die wij deswege met vreugde aanvatten. Holland hoog!'⁸³ In de andere publicaties werd het doel van het blad meerdere keren vermeld op de voorpagina in een tekstvak: 'Dit weekblad stelt zich ten doel, in de eerste plaats in alle bevolkings-kringen van ons eigen land en van onze koloniën in oost en west, een krachtige sportieve- en vaderlandsche propaganda te voeren voor de te Amsterdam in 1928 te houden Olympische Spelen, en daarnaast een algemeene belangstelling op te wekken in het buitenland, opdat de geheele wereld aan de aanstaande Olympische Spelen in Nederland deelneme'⁸⁴ Het blad werd ook al snel belangrijk voor de financiering van De Spelen.

De Olympiade verscheen als een weekblad in de preolympische periode en tijdens de Olympische Spelen als een dagblad. *De Olympiade* heeft vier jaar bestaan; van 1924 tot 1928. De eerste uitgave van het blad was op twee juli 1924. Gedurende de eerste en tweede jaargang was D. Hans de hoofdredacteur en voor de derde en vierde jaargang nam J. Hoven het stokje over. Dit had invloed op de opmaak en inhoud van de krant.⁸⁵ D. Hans heeft vele artikelen voor

⁸³ 'De Olympiade', *De Olympiade* 1, 1 (2 juli 1924).

⁸⁴ O.a. 'Kunst die sport omringt', *De Olympiade* 23 en 24, 1 (3 en 10 december 1924), 'Christendom en sport', *De Olympiade* 32,1 (4 februari 1925).

⁸⁵ 'De Olympiade', *De Olympiade* 1, 1 (2 juli 1924).

'Kunst die sport omringt II', *De Olympiade* 24, 1 (10 december 1924).

'Redactie wijziging', *De Olympiade* 1, 3 (7 juli 1925).

'Ons blad tijdens de Spelen', *De Olympiade* 45, 4 (9 mei 1928).

De Olympiade geschreven. De Rotterdammer D. Hans kwam uit een sterk religieus gezin waar de taak van de vrouw vooral in het huishouden lag. Hans wilde aanvankelijk het onderwijs in, maar zijn grote belangstelling voor sport bracht hem in de journalistiek. J. Hoven daarentegen was een vooraanstaand sportjournalist en was naast hoofdredacteur van *De Olympiade* ook hoofdredacteur van het blad van de Hockeybond. Hoven probeerde een eigen draai aan het blad te geven. Zo veranderde hij het formaat van de krant en begonnen bijvoorbeeld bijna alle titels van de hoofdartikelen met 'De Olympische Spelen'.⁸⁶ Op deze manier probeerde Hoven de naamsbekendheid te vergroten (*branding*). De overige medewerkers van het blad waren mensen uit de journalistiek of het verenigingsleven die een plaats van betekenis vervulden.⁸⁷

3.1.2. De landelijke dagbladen

De keuze voor de landelijke dagbladen is gebaseerd op de politieke stromingen in Nederland in de twintigste eeuw. Er is daarom gekozen voor de conservatief-liberale krant *De Telegraaf*. Deze krant werd eerst vooral gebruikt als spreekbuis voor politieke opvattingen, waarna de krant uitgroeide tot een grote winstgevende populaire krant. Daarnaast is er gekozen voor de katholieke krant *De Tijd* welke over het algemeen een conservatieve positie innam. Een volgende krant, is het socialistische dagblad *Het Volk*. Verder is er gekozen voor het liberaal, economische dagblad *Algemeen Handelsblad*. Ten slotte is er gekozen voor het antirevolutionaire dagblad *De Standaard*. De lezers van deze krant waren vooral lidmaten van de Gereformeerde Kerken en stemden vooral op de Anti-Revolutionaire Partij (ARP).⁸⁸ De gekozen landelijke dagbladen dekken praktisch alle zuilen in Nederland in de twintigste eeuw en daarmee wordt er getracht een breed beeld te schetsen. Er wordt verwacht dat de politiek georiënteerde kranten meer uitingen van nationalisme bevatten, daar de politieke en bestuurlijke elite baat heeft bij eenheid onder de bevolking en haar kiezers. Verder wordt er verwacht dat de kranten uit de religieuze stromingen minder uitingen van nationalisme bevatten, omdat religie ook eenheid onder de bevolking kan brengen.⁸⁹

3.1.3 Bronnenkritiek

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van geschreven bronnen in de vorm van krantenartikelen. Op basis van de artikelen kan niet worden geconcludeerd wat de bevolking denkt, maar wel wat de bevolking bezighoudt en daarnaast belichten kranten de maatschappelijke ontwikkelingen. Krantenartikelen worden beschouwd als primaire bron. De artikelen kunnen informatief,

⁸⁶ 'Redactie wijziging', *De Olympiade* 1,3 (7 juli 1925).

'Ons blad tijdens de Spelen', *De Olympiade* 45,4 (9 mei 1928).

⁸⁷ 'De Olympiade', *De Olympiade* 1,1 (2 juli 1924).

⁸⁸ M. Schneider en Joan Hemels, *De Nederlandse krant 1618-1978. Van 'nieuwstydinghe' tot dagblad* (Baarn 1979) 340-345.

⁸⁹ G. van Dartel, 'Religie en de nationaliteitenkwesitie in Joegoslavië', *Helsinki Monitor* 2 (Leiden 1991) 13.

beschouwend, opiniërend en persuasief van aard zijn. De landelijke dagbladen proberen zoveel mogelijk lezers te bereiken. De achtergrond van de krant heeft invloed op de inhoud van het dagblad. Zo is *De Olympiade* een propagandablad. Het doel van een dergelijk blad is het beïnvloeden van de publieke opinie om zo aanhangers te winnen voor bepaalde opvattingen. De inhoud van het blad is hierdoor gekleurd. Om een nuance aan te brengen en zodoende een zo neutraal mogelijk beeld te krijgen van uitingen van nationalisme is er voor gekozen naast het propagandablad, landelijke dagbladen uit de grootste politieke stromingen in de tijd van het Interbellum te onderzoeken en te vergelijken.⁹⁰

3.2 Methoden

Voor dit onderzoek wordt er als eerste een kwantitatieve analyse uitgevoerd. Voor de kwantitatieve analyse is gekozen om een algemeen beeld te krijgen over de bijna duizend onderzochte artikelen. Omdat een kwantitatieve analyse niet ingaat op de inhoud en daarnaast een vertekend beeld kan geven, is er ook gekozen voor een kwalitatieve analyse.⁹¹ Voor dit onderzoek zijn de artikelen welke enkel uitslagen bevatten, enkel een mededeling of enkel wedstrijdverslagen, buiten beschouwing gelaten. Deze artikelen zijn namelijk enkel informatief van aard en geven geen beeld over uitingen van nationalisme.

3.2.1. Kwantitatief onderzoek

Na de dataverzameling is gestart met een beschrijvende kwantitatieve data-analyse. Voor deze analyse is het aantal woorden met een nationalistische strekking per artikel geteld. Welke woorden als nationalistische uiting opgemerkt konden worden is gebaseerd op de literatuur van Anderson en Billig (zie Tabel 1). Daarnaast zijn ook de synoniemen van de nationalistische woorden meegenomen. Een voorbeeld hiervan is het woord 'vlag' en het synoniem 'driekleur'. Er is gekozen voor woorden met een nationalistische strekking, omdat naast dat de woorden nationalistisch van aard moesten zijn, deze ook in een nationalistische context moesten zijn geplaatst.

Tabel 1: Woorden met een nationalistische strekking

Woorden
Vaderland / Vaderlandse / Vaderlandsche bodem
Nationaal / nationale
Vlag, volkslied en andere symbolen zoals de leeuw, het nationale wapen, de nationale tekens (klompen, kaasmeisje, en water) en nationale kleuren (rood, wit, blauw en oranje)
Ons / ons land / onze naam / onzen mannen / onzen vrouwen / onzer atleten
Nationalisme

⁹⁰ 'Nederland in beeld – Bronnenkritiek'; <http://www.ou.nl/Docs/Opener/CW/Nederland%20in%20beeld/bronnenkritiek.pdf> (17 -09-2014).

Schneider e.a., *De Nederlandse krant 1618-1978. Van 'nieuwstydyinghe' tot dagblad*, 340-345.

⁹¹ Boeije e.a., *Onderzoeksmethoden*, 225-253.

Internationalisme
Volksoepvoeding
Nationale kracht / succes / eer / kleuren / waardigheid / trots / vermaak /doel / taak
Landgenoot / landgenoten
Dapper / eervol / trots / waardig / roem
Reputatie
Nederland / Nederlander(s) / Nederlandse / Nederlands / Nederlandse naam / Nederlandse volk / Hollander(s) / Hollandse / Hollands of Nederlands bloed
Kleine landje / kleine Holland / klein Nederland
Oranje / oranjemannen / oranjevrouwen / oranjemannen / oranjemenden
Ons goede volk / ons sportvolk / volkssport(en)
Nationaliteitsgevoel / nationaliteitsgedachte
Holland hoog / Leve Holland / Holland vooraan/ Hup Holland / De Hollanders
Sportnatie
Wij / we

Bron: Anderson, *Imagined Communities* & Billig, *Banal Nationalism*.

Het totaal aantal woorden per artikel in zowel de landelijke dagbladen als in *De Olympiade* verschilden. Daarom is ervoor gekozen om het aantal woorden met een nationalistische strekking te delen door het totaal aantal woorden van het artikel. Zodoende komt het relatieve aandeel woorden met een nationalistische strekking in een artikel naar voren, wat een beter beeld geeft dan het absolute aantal woorden met een nationalistische strekking. Deze verhouding van woorden met nationalistische strekking geeft hierbij het percentage woorden weer dat wordt gedekt door de opgestelde lijst. Hiermee wordt bepaald in welke mate deze woorden belangrijk zijn voor het artikel.⁹²

Daarnaast is berekend hoeveel van de artikelen één of meer woorden met een nationalistische strekking bevatten. Om te berekenen welk percentage van de artikelen woorden met een nationalistische strekking bevatten, is de data in het computerprogramma *Statistical Package for the Social Sciences 22.0* (SPSS) verwerkt. In dit programma zijn alle artikelen welke één of meer woorden met een nationalistische strekking bevatten gecodeerd met nummer 1 en alle artikelen die geen enkel woord met nationalistische strekking bevatten gecodeerd met het nummer 0. Daarna is er een uitdraai gemaakt waarop beschreven staat welk percentage artikelen wel en welk percentage artikelen geen woorden bevat met een nationalistische strekking (zie Bijlage 3).

3.2.2 Kwalitatief onderzoek

Naast kwantitatief onderzoek is er ook kwalitatief onderzoek verricht om een dieper inzicht in de artikelen te verkrijgen. Deze inhoudsanalyse overbrugt de kwantitatieve en kwalitatieve analyse.⁹³ In de kwalitatieve analyse wordt de

⁹² H. Hacquebord en K. Lenting-Haan, 'Kunnen we de moeilijkheid van teksten meten? Naar concrete maten voor referentieniveaus', *Levende Talen Tijdschrift* 13 (Utrecht 2012) 15-17.

⁹³ Philipsen e.a., 'Kwalitatief onderzoek', 288 – 292.

inhoud van de tekst meegenomen in de analyse. Om een dieper inzicht in de krantenartikelen te verkrijgen zijn deze beschreven door de besproken onderwerpen en citaten te noteren en is geprobeerd via interpretatie van de tekst de betekenis van het artikel te achterhalen.⁹⁴

Uitzondering binnen dit onderzoek is *De Standaard*. Deze krant was enkel beschikbaar op microfilm, waardoor er niet gezocht kon worden op de term: Olympische Spelen 1928. Er is daarom bij deze krant voor een steekproef gekozen. Voor elke tweede, elfde, achttiende en zevenentwintigste van de maand is onderzocht of de krant artikelen over de Olympische Spelen bevatte. Door de religieuze achtergrond van dit landelijke dagblad, verscheen de krant op zondag niet, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het *Algemeen Handelsblad* welke wel op zondag verscheen. Zodoende valt er een enkele keer een zondagse datum weg. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het dagblad *De Standaard* zeer weinig artikelen over de Olympische Spelen bevatte waardoor er geen uitspraken kunnen worden gedaan over de artikelen in *De Standaard* bij de kwantitatieve analyse daar het aantal artikelen bij een kwantitatieve analyse boven de dertig moet liggen.⁹⁵ Echter kunnen de weinige artikelen in *De Standaard* wel kwalitatief worden geanalyseerd.

⁹⁴ N. Reulink en L. Lindeman, 'Kwalitatief onderzoek'; [www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20\(2005\)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf](http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20(2005)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf) (8 september 2014).

⁹⁵ Boeije e.a., *Onderzoeksmethoden*, 225-253.

H4 De Olympische Spelen

In dit hoofdstuk wordt getracht de tweede en derde deelvraag te beantwoorden. Hiervoor zal een korte beschrijving van de geschiedenis van Olympische Spelen worden gegeven. Vervolgens zal op basis van secundaire literatuur en primaire bronnen worden onderzocht of nationalistische overwegingen een rol hebben gespeeld bij de wens om de Olympische Spelen te organiseren alsmede bij de toewijzing van de Olympische Spelen. Daaropvolgend zal worden onderzocht wie of welke groep uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen en in de vier jaren daaraan voorafgaand initieerde.

4.1 De Olympische Spelen

De stichter van de Olympische Spelen is de Franse Baron Pierre de Coubertin (1863–1937). De Coubertin geloofde dat de mens zich kon ontwikkelen tot een beter persoon door de beoefening van sport. Hij reisde de hele wereld over om de invloed van sport op de mens te onderzoeken. Uit dit onderzoek concludeerde De Coubertin dat sport mensen en naties kon verbinden ondanks de grote onderlinge verschillen tussen mensen en naties. Ook concludeerde De Coubertin dat de mens een beter mens werd van sport.⁹⁶ Door het oprichten van een internationaal sportevenement hoopte De Coubertin meer eenheid tussen de natiestaten te creëren en de vrede te bewaren in een periode waar nationalisme een bedreiging vormde voor de vrede in Europa.⁹⁷

De Spelen van De Coubertin moesten worden gebaseerd op de Oud-Griekse Olympische Spelen, welke werden gehouden van 776 voor Christus tot 393 na Christus. In 1894 werd er een internationaal sportcongres gehouden om de plannen van De Coubertin te bespreken. Op dit congres, welk later het Olympische Congres werd genoemd, werd besloten om het sportevenement elke vier jaar in een steeds wisselende stad te organiseren. Athene, de stad waar de Oud-Griekse Olympische Spelen werden gehouden, werd aangewezen als eerste stad voor de organisatie van de eerste moderne Olympische Spelen in 1896. De atleten werden volgens het plan van De Coubertin uitgenodigd, dit betekende dat de atleten op persoonlijke titel werden uitgenodigd en niet namens hun land. Dit principe hield niet lang stand.⁹⁸ De hoop van De Coubertin om de Olympische Spelen van politiek gescheiden te houden bleek ondanks de verwoede pogingen van De Coubertin en zijn opvolgers onhaalbaar. De atleten werden bijvoorbeeld wel op persoonlijk titel uitgenodigd, maar bij het behalen van een gouden medaille werd het volkslied gespeeld. In 1912 koos het Internationaal Olympisch Comité (I.O.C.) er dan ook voor om dit ideaal van De Coubertin te laten varen en werden ook de Nationale Olympische Comités (N.O.C.) toegelaten. Het Nationaal

⁹⁶ Kanin, 'A Political History of the Olympic Games', 20.

⁹⁷ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 52.

⁹⁸ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 62-63.
'De Olympiade', *De Olympiade* 1, 1 (2 juli 1924)

Olympisch Comité was in theorie een onafhankelijk orgaan, maar omdat het I.O.C. subsidie van de overheid toestond was dit in praktijk niet het geval.⁹⁹ Ook met het ontwerp van de Olympische Ringen door De Coubertin zelf in 1914 laat De Coubertin zien dat De Spelen niet meer om het individu maar om de natie draait. De ringen staan namelijk symbool voor de vijf continenten en de kleuren van de ringen staan symbool voor de nationale vlaggen.¹⁰⁰ Het doel om de Olympische Spelen en de politiek gescheiden te houden was dus spoedig onbereikbaar geworden.

4.1.1 De Olympische Beweging

Tijdens het Olympische Congres in 1894 is ook het I.O.C. opgericht. Deze organisatie behartigt de belangen van de sport en controleert of het Olympisch Handvest wordt nageleefd. Dit handvest bevat statuten waarin de belangrijkste verplichtingen en rechten staan evenals de waarden en grondbeginselen van de Olympische gedachte. In dit handvest is bijvoorbeeld opgenomen dat sport en politiek strikt gescheiden dienen te blijven.

De eerste voorzitter van het I.O.C. was medeoprichter Demetrius Vikelas, die al in 1897 het stokje overdroeg aan Pierre de Coubertin. De Coubertin bleef voorzitter tot 1925. Gedurende de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam was Henri de Baillet-Latour voorzitter. De Coubertin was nog wel voorzitter van het I.O.C. toen Amsterdam de Spelen toegewezen kreeg. In 1894 telde het I.O.C. vijftien 'Olympische ambassadeurs' welke waren gekozen door De Coubertin. Inmiddels telt het I.O.C. 105 'Olympische Ambassadeurs'. De ambassadeurs kiezen de sporten voor de Olympische Spelen en de locatie van de Olympische Spelen. Daarnaast kiezen de ambassadeurs van het uitvoerend comité weer de voorzitter van het I.O.C. Lidmaatschap van een Nationaal Olympisch Comité (N.O.C.) is vereist om uitgenodigd te kunnen worden als Olympisch ambassadeur. Het I.O.C., het N.O.C., de Internationale Federaties (I.F.) en de uitvoerende comités vormen samen de Olympische Beweging. Alle leden dienen het I.O.C. te erkennen en het Olympische Handvest na te leven. Het Olympisch Handvest geldt voor alle leden en betrokkenen binnen de Olympische Beweging.¹⁰¹

4.2 De wens om de Spelen te organiseren

Er worden in de literatuur verschillende redenen genoemd waarom steden en of natiestaten de Olympische Spelen willen organiseren. Zoals gezegd werden landen na 1912 verantwoordelijk voor de organisatie van de Olympische Spelen en de afvaardiging van atleten. Hierdoor en ook door de toenemende populariteit van De Spelen werd deelname aan de Olympische Spelen voor

⁹⁹ A.E. Senn, *Power, Politics, and the Olympic Games* (Urbana 1999) 11.

¹⁰⁰ Guttmann, *The Olympics*, 3.

¹⁰¹ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 10, 58 en 68.

International Olympic Comité, 'Olympic Charter';
http://www.olympic.org/documents/olympic_charter_en.pdf (24 juli 2013) 11.

landen belangrijk. De wil om De Spelen te organiseren kwam uit verschillende overwegingen voort. Zo is er volgens Trudo DeJonghe een samenhang tussen het verwerven van een mondiale reputatie en de organisatie van de Spelen enerzijds en nationalisme in combinatie met economische expressie anderzijds. Het gaat hierbij volgens DeJonghe om het tonen van economische macht en/of potentie door het organiseren van bijvoorbeeld een grootschalig sportevenement als de Olympische Spelen.¹⁰² Het organiseren van de Olympische Spelen kan bijdragen aan de reputatie en aanzien van een land. Adolf Hitler wilde bijvoorbeeld de Spelen in Berlijn in 1936 gebruiken om onder andere te laten zien dat Duitsland zich wonderbaarlijk goed had hersteld na de Eerste Wereldoorlog dankzij het nationaalsocialisme van Hitler. Verder propageerde Adolf Hitler het Arische ras en de Duitse Joden werden uitgesloten van de Olympische Spelen. Demonstraties van Joden in de Verenigde Staten volgden. De Spelen werden bijna geboycot door deze demonstraties in de Verenigde Staten, maar het Amerikaanse N.O.C. hield de boycot tegen. Een succesvolle boycot zou hebben gezorgd voor minder aanzien voor de desbetreffende Spelen. De Spelen van 1936 waren overigens al toegekend aan Duitsland in 1931 toen Hitler nog niet aan de macht was.¹⁰³ Verder zou het organiseren van de Olympische Spelen een impuls zijn voor de economie van het land, door bijvoorbeeld het genereren van banen, het herontwikkelen van (vervallen) stadsdelen, extra economische activiteit en dus extra inkomsten.¹⁰⁴ Een voorbeeld hiervan zijn de Olympische Spelen van België in 1920. De Belgen hadden zwaar geleden onder De Eerste Wereldoorlog en mede door de organisatie van De Spelen kwam er extra geld ter beschikking voor het herstellen van de materiële schade.¹⁰⁵ De Spelen leveren echter weinig op. Ook zijn de sportfaciliteiten vaak te groot om na de Spelen in gebruik te worden genomen door lokale sportverenigingen en sportclubs.¹⁰⁶ Omdat de Olympische Spelen zelf in de meeste gevallen de hoogste prioriteit hebben, en de ontwikkelingen na de Spelen de laagste prioriteit, kampen de meeste landen na het organiseren van De spelen met een negatieve nasleep. Zo kunnen bijvoorbeeld de investeringen voor de Spelen op lange termijn economisch ongunstig zijn.¹⁰⁷ Ook omdat de Olympische Spelen worden bestempeld als het meest prestigieuze sportevenement willen veel steden dit evenement

¹⁰² T. DeJonghe, *Sport in de Wereld: ontstaan, evolutie en verspreiding* (Gent 2007) 83-94.

¹⁰³ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 67-69.

¹⁰⁴ B. Chalkley en S. Essex, 'Urban development through hosting international events: a history of the Olympic Games', *Planning Perspectives* 14, 4 (London 1999) 369-394.

M. Malfas, B. Houlihan en E. Theodoraki, 'Impacts of the Olympic Games as mega-events': <http://epress.lib.uts.edu.au/dspace/handle/2100/993> (04-05-2014) 210-212.

¹⁰⁵ Onyestyák, 'Boycott, Exclusion or Non-participation?', 1920-1941.

¹⁰⁶ Chalkley e.a., 'Urban development, 369-394.

Malfas e.a., 'Impacts of the Olympic Games as mega-events': <http://epress.lib.uts.edu.au/dspace/handle/2100/993> (04-05-2014) 210-212.

¹⁰⁷ A. Mehrotra, 'To Host or Not to Host? A Comparison Study on the Long-Run Impact of the Olympic Games', *Michigan Journal of Business* 5, 2 (Berkeley 2012) 61.

organiseren.¹⁰⁸ Megasportevenementen verkopen de stad, trekken toeristen en worden gezien als katalysator voor ruimtelijke (her)ontwikkeling.¹⁰⁹ Voor een evenement, zeker een evenement zo groot als de Olympische Spelen, moet de stad er aantrekkelijk uit zien. Dit cosmetische gedeelte van het evenement, wat pas na De Spelen van Antwerpen in 1920 van belang werd, moet er voor zorgen dat de toeristen een mooi en veilig beeld krijgen van de stad en van het land. Zo worden er bijvoorbeeld investeringen gedaan in hotelaccommodaties, algemene infrastructuur, openbaar vervoer, luchthavens, watersystemen, riolering, (sport)accommodaties, (sport)faciliteiten en stedelijke landschapsarchitectuur. Ook kan het evenement fungeren als een belangrijk instrument voor stedelijk beleid, maar dit kwam pas na de Tweede Wereldoorlog op.¹¹⁰

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen er ook andere redenen bij die voor de oorlog geen of een veel kleinere rol speelden. Zo werd het organiseren van de Olympische Spelen, en deelname aan de Olympische Spelen, gebruikt door vooral 'nieuwe landen' om erkenning te krijgen, zoals Kosovo, Albanië, Palestina, Kroatië, Zuid-Korea maar ook Curaçao en Sint-Maarten. Deze 'nieuwe landen' proberen zich door het kandidaat stellen voor de organisatie van De Spelen, of door de deelname aan De Spelen, zich op de internationale kaart te zetten. Landen werden namelijk enkel toegelaten tot De Spelen als deze landen door de internationale gemeenschap werden erkend als land.¹¹¹

De redenen om de Olympische Spelen te organiseren lopen uiteen en komen niet altijd voort uit nationalistische overwegingen. Naast de algemene redenen heeft ook elke stad (unieke) redenen om de Spelen te willen organiseren. In de volgende paragraaf wordt gekeken naar wat de redenen van het Nederlandse Nationaal Olympisch Comité waren om de Olympische Spelen in Amsterdam te willen organiseren en of nationalistische overwegingen hierbij een rol hebben gespeeld.

4.3 De Amsterdamse Spelen

De Olympische Spelen van Amsterdam waren in enkele opzichten bijzondere Spelen. Zo werd bij de opening van De Spelen voor het eerst in de geschiedenis van de Olympische Spelen de Olympische vlam ontstoken. De Olympische vlam stond symbool voor de oude Griekse Spelen waar tijdens de gehele duur van De Spelen ook een vlam brandde voor de tempel van de Griekse oppergod Zeus in Olympia. Ook werd bij de opening een landenparade gehouden welke voor het eerst werd geleid door Griekenland (opnieuw een verwijzing naar de oude Griekse Spelen) en werd afgesloten met het gastland, Nederland. Dit zijn tot op

¹⁰⁸ S. Essex en B. Chalkley, 'Olympic Games: catalyst of urban change', *Leisure Studies* 17, 3 (Abingdon 1998) 187-206.

¹⁰⁹ B. Holcolm, 'Marketing cities for tourism', in D.R.Judd en S.S. Fainstein (eds.) *The Tourist City* (New Haven 1999) 59.

¹¹⁰ G. Beatriz, 'Urban Regeneration, Arts Programming and Major Events', *International Journal of Cultural Policy* 10, 1 (Abingdon 2004) 108-110.

¹¹¹ Van den Bos, *Olé, we are the champions*, 38.

heden nog altijd twee vaste onderdelen van de openingsceremonie. Ook vrouwen mochten op enkele, maar wel veel meer onderdelen, meedoen met De Spelen, waaronder voor het eerst gymnastiek en atletiek. Hevige protesten stonden hier tegenover. Dit zorgde ook voor veel ophef en discussie in *De Olympiade*, met teksten als 'Is het mogelijk, dat de vrouw, zonder gevaar voor hare gezondheid, dezelfde sport beoefent als de man?'¹¹² Verder werd ook beweerd dat vrouwen onvruchtbaar werden van sporten, zoals bij hardlopen. Ook waren sommigen bang dat er te weinig tijd voor het huishouden overbleef als vrouwen gingen sporten. Ook werd het fysiek te zwaar geacht, hierdoor werd bepaald dat vrouwen niet meer dan 200 meter mochten hardlopen. Verder werd tijdens deze Spelen de afstand van de marathon vastgelegd op 42 kilometer en 195 meter. De Amsterdamse Spelen waren het meest succesvol voor de Verenigde Staten van Amerika, zij behaalden 56 medailles. Duitsland behaalde op haar eerste Olympische Spelen sinds lange tijd 31 medailles. Ook Nederland deed het goed, 19 medailles bleven in Nederland. Verder lag ook het aantal deelnemers hoog; 3000 atleten uit 46 landen.¹¹³ Verder waren De Spelen ook bijzonder, omdat De Spelen niet gefinancierd en geïnitieerd waren door de Nederlandse overheid, noch door de gemeente Amsterdam. De Spelen werden gefinancierd door de Nederlandse bevolking, door bijvoorbeeld donaties, verkoop en loterijen. Deze financiering was uniek in die tijd, omdat bij alle voorgaande Spelen de nationale overheden subsidies gaven aan het N.O.C. om De Spelen te organiseren. Doordat de Nederlandse overheid weinig belang aan sport hechtte in de jaren dertig, vonden zowel de Nederlandse overheid als de gemeente Amsterdam De Spelen geen weloverwogen uitgave. De Nederlandse overheid wilde De Spelen van 1928 dan ook niet subsidiëren. Wel stond de Nederlandse overheid achter de Amsterdamse kandidatuur.¹¹⁴

Maar wie of welke groep was in Nederland de initiatiefnemer? Frederik Willem Christiaan Hendrik, Baron van Tuyll van Serooskerken. Van Tuyll van Serooskerken was voorzitter van het Nederlandse N.O.C. van 1912 tot zijn dood in 1924. Het doel van de Baron was niet nationalistisch. Door de Olympische Spelen naar Nederland te halen wilde hij het belang van sport en lichamelijke oefening op de kaart te zetten. Zoals gezegd hechtte de Nederlandse overheid tot in de jaren dertig weinig belang aan sport. In 1898 was Van Tuyll van Serooskerken de eerste Nederlander die werd benoemd tot lid van het I.O.C.. Via dit comité raakte hij bevriend met De Coubertin. Onder invloed van De Coubertin ontpopte Van Tuyll van Serooskerken zich tot één van de grondleggers van de moderne sport in Nederland. Hij probeerde Nederland te laten deelnemen aan de

¹¹²'Olympisch opvoedkundig congres', *De Olympiade* 28, 1 (7 januari 1925).

¹¹³'Olympisch Opvoedkundig Congres', *De Olympiade* 1, 28 (7 januari 1925).

'Over enkele bezwaren', *De Olympiade* 1, 35 (25 maart 1925).

Olympisch Sporterfgoed, 'Olympische Zomerspelen 1928':

<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9740&> (21-12-2013).

¹¹⁴Haverkamp, 'De Politieke Spelen?', 17 en 38.

'Het Olympisch miljoen verworpen', *De Olympiade* 45, 1 (6 mei 1925).

Spelen van 1904 in Chicago door de overtocht te financieren voor de belangrijkste sportbonden. Toen eind 1903 de Spelen van 1904 werden verplaatst van Chicago naar St. Louis verviel de financiering door Van Tuyll van Serooskerken, omdat naast een lange vaartocht ook nog een lange treinreis gemaakt moest worden. Hierdoor ging er geen Nederlandse afvaardiging naar de Spelen van 1904. In 1907 veranderde het één en ander voor Nederland en voor Van Tuyll van Serooskerken. Het I.O.C. belegde in dit jaar een vergadering in Den Haag waarbij Van Tuyll van Serooskerken werd belast met de organisatie. In hetzelfde jaar werd het Nederlandse Olympische Comité opgericht met Van Tuyll van Serooskerken als voorzitter. In 1912 werd er structuur aangebracht in het N.O.C.. Statuten werden vastgelegd, een huishoudelijk reglement werd opgesteld en een comité werd gevormd.¹¹⁵

De eerstvolgende Spelen van 1916 gingen door de Eerste Wereldoorlog niet door. Nederland nam tijdens deze oorlog een neutrale houding aan waarop Van Tuyll van Serooskerken zelf de Nationale Olympische Spelen in Amsterdam organiseerde. Tijdens deze Spelen werden er in Amsterdam verschillende sportwedstrijden uit diverse sporttakken gehouden, van boksen tot golf, van hockey tot worstelen. Niet alle sporten waren in deze tijd volkssporten. Sporten als golf, schieten, zeilen en paardrijden waren nog altijd sporten die enkel door de bovenlaag werd beoefend. Dit waren dan ook de sporten die Baron Van Tuyll van Serooskerken zelf beoefende. Deze Nationale Olympische Spelen verliepen organisatorisch en sportief gezien succesvol en waren de aanleiding om de echte Olympische Spelen naar Nederland te halen. Het Nederlandse N.O.C. kreeg in 1921 De Spelen toegewezen, maar dit werd pas officieel bekend gemaakt in 1924.¹¹⁶ De Spelen van Amsterdam zijn dus door de bovenlaag naar Nederland gehaald. Deze groep bestond naast adellijke lieden als Baron Van Tuyll van Serooskerken ook uit journalisten, schrijvers en legerofficieren als kolonel der Genie P.W. Scharroo.

Uit de artikelen van *De Olympiade* komt naar voren dat De Olympische Spelen naar Nederland halen nog een flinke klus was. Nederland wilde aanvankelijk De Spelen van 1924 organiseren, daar De Spelen van 1920 al aan Antwerpen waren toegekend. Antwerpen kreeg zoals gezegd De Spelen van 1920 toegewezen, omdat België het meest had geleden onder de Eerste Wereldoorlog. Het Nederlandse N.O.C. wilde daarom de eerstvolgende Spelen organiseren, De Spelen van 1924. Naast Amsterdam was ook Parijs kandidaat voor deze Spelen. Als het Nederlandse N.O.C. zich zou terugtrekken als kandidaat organisator voor deze Spelen, zou het Nederlandse N.O.C. De Spelen van 1928 toegewezen krijgen. Door deze terugtrekking werd De Coubertin als aftredende voorzitter van het

¹¹⁵ 'Lichamelijk Opvoeding', *De Olympiade* 1, 7 (13 augustus 1924).

Olympisch Sporterfgoed, 'Amsterdam 1928':

<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9740> (20-05-2014).

¹¹⁶ Olympisch Sporterfgoed, 'Frits van Tuyll van Serooskerken':

<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9876> (22-05-2014).

I.O.C. in staat gesteld om afscheid te nemen tijdens De Spelen in eigen land. Hierdoor was in 1921 al bekend dat De Spelen van 1928 aan Amsterdam werden toegewezen. Toch duurde het tot 1924 voordat de officiële bevestiging kwam. Daar zowel de Nederlandse overheid als de Amsterdamse gemeente De Spelen niet wilde subsidiëren kon pas in 1925 met zekerheid worden gezegd dat De Spelen van 1928 in Amsterdam zouden plaatsvinden. Na de officiële bevestiging duurde het namelijk nog een jaar voordat de Nederlandse bevolking het benodigde geld bijeen had gebracht en De Spelen daadwerkelijk konden doorgaan. Op 28 juni 1928 was het dan zover: Prins Hendrik opende de Olympische Spelen van Amsterdam. Baron Van Tuyll van Serooskerken maakte de Olympische Spelen van Amsterdam niet meer mee, hij overleed in 1925. Als eerbetoon voor zijn inzet en wil werd het plein voor het nieuwe Stadion naar hem vernoemd, het Van Tuyll van Serooskerkenplein, daarnaast werd er een standbeeld van Van Tuyll van Serooskerken op het plein geplaatst.¹¹⁷

Het benodigde geld werd door de Nederlandse bevolking mede bijeen gebracht door het propagandablad *De Olympiade*. In de hoofdartikelen van dit weekblad werd gepropageerd dat de Olympische Spelen belangrijk waren voor de reputatie van Nederland en dat daarom De Spelen succesvol moesten verlopen. De Spelen waren van zowel nationaal als internationaal belang. De reputatie van Nederland moest hoog worden gehouden. Zo werden kreten als; 'Hollanders wier naam als een roemruchtig geluid over de wereld schalt'¹¹⁸ gebruikt om aan de bevolking kenbaar te maken dat De Spelen van belang waren voor de reputatie van Nederland. Door in te spelen op de nationalistische gevoelens van de bevolking werd getracht de bevolking achter de organisatie van de Olympische Spelen te krijgen. Daarnaast werd gesuggereerd dat De Spelen banen zouden genereren en toeristen zouden aantrekken. Financieel zou Nederland er dan ook niet op achteruit gaan.¹¹⁹ Deze en andere redenen werden gebruikt om de bevolking warm te maken voor de Olympische Spelen.

4.4 Conclusie

Baron Van Tuyll van Serooskerken was de initiatiefnemer om de Olympische Spelen van 1928 naar Nederland te halen. Van Tuyll van Serooskerken wilde graag de Olympische Spelen naar Nederland halen, zeker na de succesvolle Nationale Olympische Spelen van Amsterdam, om zodoende sport en lichamelijke opvoeding op de kaart te zetten in Nederland. Met behulp van medestanders, eveneens uit de bovenlaag, is het Van Tuyll van Serooskerken gelukt om De Spelen naar Nederland te halen. Doordat zowel de Nederlandse overheid als de gemeente Amsterdam de Olympische Spelen niet wilde financieren was de hulp van de Nederlandse bevolking nodig om De Spelen te

¹¹⁷ 'De Olympiade', *De Olympiade* 1,1 (2 juli 1924).

P.W. Scharroo, 'Een zonderlinge vraag', *De Olympiade* 21, 1 (19 november 1924).

¹¹⁸ 'Lichamelijke Opvoeding', *De Olympiade*, 7,1 (13 augustus 1924).

¹¹⁹ 'De Olympiade', *De Olympiade* 1,1 (2 juli 1924).

'Ons Wetsontwerp', *De Olympiade* 33,1 (11 februari 1925).

financieren en te organiseren. Om te zorgen dat de Nederlandse bevolking mee zou werken aan de Olympische Spelen van Amsterdam werd er een beroep gedaan op nationalisme.. Zo werden De Spelen onder andere naar de bevolking gebracht als een zaak van nationale trots en waren De Spelen van zowel nationaal als internationaal belang. De reputatie van Nederland hing af van het succes van de Olympische Spelen. De redenen voor het organiseren van de Olympische Spelen die naar de bevolking werden gecommuniceerd zijn in overeenstemming met de secundaire literatuur.¹²⁰ Nationalistische overwegingen hebben dus geen rol gespeeld bij de wens om de Olympische Spelen te organiseren. Ook bij de toewijzing aan Nederland hebben nationalistische overwegingen geen rol gespeeld. Bij de toewijzing van De Spelen aan Parijs in 1924 hebben chauvinistische overwegingen wel een rol gespeeld. Baron Pierre de Coubertin wilde zijn voorzitterschap van het I.O.C. afsluiten in eigen land waardoor Nederland niet De Spelen van 1924 maar De Spelen van 1928 toegewezen kreeg. De Nederlandse Olympische Spelen werden niet geïnitieerd door de Nederlandse overheid, maar door een klein gezelschap uit de bovenlaag onder leiding van Baron Van Tuyll van Serooskerken met als doel sport en lichamelijke opvoeding op de kaart te zetten. Nationalisme werd hierbij gebruikt als propaganda om de Nederlandse bevolking achter de Olympische Spelen te krijgen en zodoende De Spelen te kunnen financieren en organiseren. Het nationalisme werd dus van bovenaf gestuurd. Er is dus sprake van 'top-down' nationalisme waarbij het nationalisme werd ingezet als instrument om een niet-politiek doel te behalen: de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 tot een succes maken. Het doel was lichamelijke opvoeding door middel van de Olympische Spelen op de kaart te zetten en het instrument was nationalisme. In het volgende hoofdstuk wordt er verder gekeken of de bevolking wordt gevoed met propaganda door de bovenlaag door uitingen van nationalisme in de massamedia te bekijken. Hiervoor worden artikelen uit landelijke dagbladen en *De Olympiade* geïnterpreteerd en geanalyseerd.

¹²⁰ Van den Bos, *Óle, we are the champignons*, 58, 67-69.
DeJonghe, *Sport in de Wereld*, 83-94.

H5 Uitingen van nationalisme en de Olympische Spelen van Amsterdam 1928

In dit hoofdstuk wordt bekeken of er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en hoe deze uitingen van nationalisme zich verhielden ten opzichte van de periode voorafgaand aan deze Spelen. Daarvoor zal eerst de kwantitatieve analyse naar uitingen van nationalisme worden besproken, waarna de kwalitatieve analyse wordt besproken. Als eerste wordt *De Olympiade* besproken, vervolgens de landelijke dagbladen en ten slotte wordt een vergelijking gemaakt tussen *De Olympiade* en de landelijke dagbladen alsmede tussen de twee perioden.

5.1 De kwantitatieve analyse

5.1.1 *De Olympiade*

Als eerste is er gekeken naar uitingen van nationalisme in het weekblad *De Olympiade*. Omdat dit het propaganda weekblad van de Olympische Spelen van Amsterdam was, wordt er vanuit gegaan dat dit blad de meeste artikelen zal bevatten waarin woorden met een nationalistische strekking te vinden zijn. In totaal zijn er 243 artikelen in de eerste periode geanalyseerd en 43 artikelen in de tweede periode. *De Olympiade* was een weekblad in periode 1 en een dagblad in periode 2. Het blad publiceerde 21,5 artikel per maand over de Olympische Spelen in de tweede periode tegenover 5 artikelen per maand in de eerste periode.

Uit de analyse komt naar voren dat in periode 1 driekwart van de artikelen woorden met nationalistische strekking bevatte. In de tweede periode was dit 86 procent van de artikelen. Dit betekent dat het aantal artikelen met nationalistische woorden in periode 2 hoger ligt dan in periode 1. Geconcludeerd kan worden dat voor *De Olympiade* het percentage artikelen met woorden met een nationalistische strekking toeneemt tijdens de Olympische Spelen (zie Tabel 2).

Tabel 2: Percentage woorden met nationalistische strekking in *De Olympiade* periode 1 en 2

	Percentage periode 1(%)	Percentage periode 2 (%)
Geen woorden met nationalistische strekking	25,1%	14,0%
Woorden met nationalistische strekking	74,9%	86,0%
Totaal	100,0%	100,0%

5.1.2. De landelijke dagbladen

Als tweede zal er worden gekeken naar de landelijke dagbladen. De landelijke dagbladen worden eerst afzonderlijk geanalyseerd. Daarna zullen de kranten per periode worden vergeleken.

Voor *De Telegraaf* zijn er in de eerste periode 84 artikelen onderzocht. In de tweede periode waren dit twaalf artikelen. In periode 1 werden gemiddeld 1,6 artikelen per maand over de Olympische Spelen gepubliceerd tegenover 2 per maand tijdens de Olympische Spelen. Het aantal artikelen over de Olympische Spelen lag dus hoger in periode 2. Daarnaast is ook voor *De Telegraaf* het percentage artikelen met woorden met nationalistische strekking onderzocht. In de eerste periode bevatte iets meer dan een kwart van de artikelen woorden met een nationalistische strekking. In de tweede periode lag dit percentage op twee derde van de artikelen (zie Tabel 3). Ook hier is sprake van een stijging van het aantal artikelen met nationalistische woorden tijdens de Olympische Spelen. Ook bevat de meerderheid van de artikelen in periode 2 artikelen met woorden met nationalistische strekking.

Tabel 3: Percentage woorden met nationalistische strekking in *De Telegraaf* periode 1 en 2

	Percentage periode 1(%)	Percentage periode 2 (%)
Geen woorden met nationalistische strekking	72,6%	33,3%
Woorden met nationalistische strekking	27,4%	66,7%
Totaal	100,0%	100,0%

Voor *De Tijd* zijn er in de eerste periode 144 artikelen onderzocht, en in de tweede periode waren dit er elf. Dit komt neer op gemiddeld 2,7 artikelen per maand over de Olympische Spelen in periode 1 en 1,8 artikelen per maand in de tweede periode. Hier daalde het aantal artikelen per maand over de Olympische Spelen in periode 2. Wel groeide het aantal artikelen met woorden met een nationalistische strekking in periode 2 ten opzichte van periode 1. Waar het percentage artikelen met woorden met nationalistische strekking in periode 1 op bijna 40 procent lag, lag dit percentage in periode 2 op 45,5 procent (zie Tabel 4). Een lichtere stijging ten opzichte van *De Telegraaf*. Een kleine minderheid van de artikelen bevat dus woorden met een nationalistische strekking.

Tabel 4: Percentage woorden met nationalistische strekking in *De Tijd* periode 1 en 2

	Percentage periode 1(%)	Percentage periode 2 (%)
Geen woorden met nationalistische strekking	61,1%	54,5%
Woorden met nationalistische strekking	38,9%	45,5%
Totaal	100,0%	100,0%

Voor *Het Volk* zijn 108 artikelen onderzocht in de eerste periode en twaalf in de tweede periode. Dit betekent dat er gemiddeld 2 artikelen per maand over de Olympische Spelen zijn gepubliceerd in zowel de eerste periode als in de tweede periode. Als er wordt gekeken naar het percentage artikelen met woorden met een nationalistische strekking, ligt ook hier het percentage voor periode 1 en periode 2 gelijk. Het aantal artikelen met woorden met nationalistische strekking lag voor beide perioden op een derde (zie Tabel 5). Het aandeel artikelen zonder woorden met nationalistische strekking ligt bij deze krant in beide perioden dus hoger.

Tabel 5: Percentage woorden met nationalistische strekking in *Het Volk* periode 1 en 2

	Percentage periode 1(%)	Percentage periode 2 (%)
Geen woorden met nationalistische strekking	66,7%	66,7%
Woorden met nationalistische strekking	33,3%	33,3%
Totaal	100,0%	100,0%

Het *Algemeen Handelsblad* publiceerde 348 artikelen over de Olympische Spelen in periode 1. In periode 2 lag dit aantal op 62 artikelen. Dit betekent dat het *Algemeen Handelsblad* de meeste artikelen over De Spelen publiceerde. In periode 1 was dit gemiddeld 6,4 artikelen per maand en in periode 2 lag dit gemiddeld op 10,3 artikelen per maand. Als er wordt gekeken naar het aandeel artikelen met woorden met nationalistische strekking ligt het percentage van beide perioden net boven de 40 procent, respectievelijk 40,8 procent en 43,5 procent van de artikelen bevatten woorden met een nationalistische strekking (zie Tabel 6). De tweede periode bevatte dus net iets meer artikelen met woorden met een nationalistische strekking.

Tabel 6: Percentage woorden met nationalistische strekking in *Algemeen Handelsblad* periode 1 en 2

	Percentage periode 1(%)	Percentage periode 2 (%)
Geen woorden met nationalistische strekking	59,2%	56,5%
Woorden met nationalistische strekking	40,8%	43,5%
Totaal	100,0%	100,0%

Uit deze kwantitatieve beschrijvende analyse kan worden geconcludeerd dat het *Algemeen Handelsblad* in beide perioden de meeste artikelen over de Olympische Spelen publiceerde. Verder kan er worden geconcludeerd dat er relatief gezien een stijging is van het aantal artikelen met woorden met een nationalistische strekking tijdens de Olympische Spelen in vergelijking met de preolympische periode. Uitzondering is hierbij *Het Volk*, deze krant kende noch een stijging noch een daling. Zoals verwacht bevatte het propagandablade *De Olympiade* de meeste artikelen met woorden met een nationalistische strekking. Van de landelijke

dagbladen bevat *De Telegraaf* de meeste artikelen met woorden met nationalistische strekking in periode 2 en *De Tijd* in periode 1 (zie Tabel 7).

Tabel 7: Percentage woorden met nationalistische strekking periode 1 en 2

	De Olympiade	De Telegraaf	De Tijd	Het Volk	Algemeen Handelsblad
Periode 1 (%)	74,9%	27,4%	38,9%	33,3%	40,8%
Periode 2 (%)	86,0%	66,7%	45,5%	33,3%	43,5%

5.1.3 Uitingen van nationalisme nader bekeken

Naast een beschrijvende analyse in SPSS is er met behulp van Excel het aandeel nationalistische woorden in een artikel berekend. Door het totaal aantal woorden van een artikel te delen door het aantal woorden met een nationalistische strekking in het artikel, kan het percentage woorden met nationalistische strekking worden berekend. Uit Tabel 8 kan worden afgelezen dat het gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel laag ligt. Bij de landelijke dagbladen ligt het gemiddelde van periode 1 op 0,26% en van periode 2 op 0,44%. *De Telegraaf* en *De Tijd* kennen een groei van het gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel in periode 2, deze groei is wel zeer gering. Ook *De Olympiade* kent een zeer geringe groei in de tweede periode. *Het Volk* en *Algemeen Handelsblad* kennen echter een daling van het gemiddeld percentage nationalistische woorden per artikel.

Tabel 8: Gemiddelde percentage nationalistische woorden per landelijk dagblad van alle artikelen per periode.

Periode	De Olympiade	De Telegraaf	De Tijd	Het Volk	Algemeen Handelsblad
Periode 1 (%)	0,48%	0,15%	0,24%	0,31%	0,34%
Periode 2 (%)	0,52%	1,05%	0,36%	0,12%	0,22%

Om te corrigeren voor de ontbrekende waarden is er een tweede berekening gedaan. De artikelen zonder woorden met een nationalistische strekking worden hierbij buiten beschouwing gelaten. De uitkomst geeft een gering verschil. De percentages nationalistische woorden per artikel liggen nog steeds laag. Opvallend is dat waar het percentage nationalistische woorden per artikel in periode 2 bij de eerste berekening van *De Olympiade* nog was gestegen ten opzichte van periode 1, is dat bij de tweede berekening niet zo. Er is zelfs sprake van een (zeer geringe) daling. Het gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel ligt dus voor zowel de landelijke dagbladen als *De Olympiade* onder de één procent. Uitzondering is hierbij *De Telegraaf* welke in de tweede periode boven de één procent schiet, respectievelijk voor de eerste berekening 1,05 en de tweede 1,58. Opvallend is dus dat het gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel voor *De Olympiade* verschilt per berekening. Ook opvallend is dat *De Olympiade* bij de tweede berekening niet het

hoogste gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel heeft, maar *Het Volk* voor periode 1 en *De Telegraaf* voor periode 2.

Tabel 9: Gemiddelde percentage nationalistische woorden per landelijk dagblad van artikelen met nationalistische woorden per periode.

Periode	De Olympiade	De Telegraaf	De Tijd	Het Volk	Algemeen Handelsblad
Periode 1	0,61%	0,50%	0,59%	0,88%	0,81%
Periode 2	0,60%	1,58%	0,79%	0,32%	0,34%

Om te achterhalen waarom deze percentages verschillen, onder de één procent liggen en om te achterhalen waarom het aandeel artikelen met nationalistische woorden in *De Olympiade* en de landelijke dagbladen, met uitzondering van *Het Volk*, in de tweede periode stijgt ten opzichte van de eerste periode, is er een kwalitatieve analyse gedaan.

5.2 De kwalitatieve analyse

5.2.1 De Olympiade

De eerste jaargang van *De Olympiade* staat vooral in het teken van de financiering van de Olympische Spelen. Zoals in hoofdstuk vier is vastgesteld, wilde zowel de Nederlandse overheid als de gemeente Amsterdam de Olympische Spelen niet subsidiëren. Hierdoor werd verwacht dat de artikelen in *De Olympiade* in de eerste jaargang meer nationalistisch van aard waren daar de Nederlandse bevolking het geld bijeen moest gaan brengen.

Alvorens op 6 mei 1925 *De Olympiade* met het nieuws naar buiten kwam dat de subsidie voor de Olympische Spelen was verworpen, wijdde *De Olympiade* verscheidene artikelen over waarom de subsidie aan de Olympische Spelen moest worden toegekend. Volgens *De Olympiade* was: ‘De subsidie is niet weggeworpen, maar een zeer solide geldbelegging’¹²¹ Het was volgens *De Olympiade* van nationaal belang dat de overheid De Spelen steunde: ‘De aanneming van dit wetsontwerp is een nationale plicht, niets minder. Even goed als men militaire uitgaven kan verdedigen met een beroep op de noodzakelijkheid om onze zelfstandigheid en onafhankelijkheid te handhaven, even goed, ja, nog veel beter kan men zeggen, dat *dit* ontwerp noodig is tot handhaving en versterking van onzen naam als natie op de wereld. En nu laten wij nog buiten beschouwing het nuchtere, maar onwederlegbare feit, dat de subsidie *materieel* voor een zeer groot deel zal terugkomen: de Spelen zullen hun voordeelen voor ons volk in ruime mate afwerpen. Moge het Parlement dit beseffen. Moge bij de discussie over dit ontwerp blijken, dat onze volksvertegenwoordiging doordrongen is van het eclatante belang der Olympische Spelen voor Nederland. Opdat in en na 1928 heel de wereld met eere

¹²¹ ‘De Katholieken en het miljoen’, *De Olympiade* 38, 1 (18 maart 1924).

over Holland zal kunnen spreken.’¹²² Uit dit citaat komt naar voren dat naast de bevolking ook de regering voor de Olympische Spelen moest worden geprikkeld. Voor het winnen van deze groep voor de Olympische Spelen werden nationalistische uitingen gebruikt als instrument om de financiering van De Spelen rond te krijgen.

Door de discussie over de subsidie was het nog lang onzeker of de Olympische Spelen doorgingen. Om het geld bijeen te krijgen werd er ook een beroep gedaan op de Nederlandse bevolking. Een Olympisch Fonds werd opgericht. Om het geld bijeen te brengen bracht het Nederlands Olympische Comité De Spelen, via het propagandablاد *De Olympiade*, als een zaak van nationaal en internationaal belang. De Olympische Spelen moesten zorgen voor verbroedering van volken, wereldvrede, mensenliefde en sterking van de nationale kracht. De Spelen van Amsterdam hadden grote betekenis voor Nederland en haar reputatie. Er werd dus ook ingespeeld op de nationalistische gevoelens van de bevolking, zo getuigt ook dit citaat: “Nederlanders! Helpt alleen mee om de OLYMPISCHE SPELEN voor NEDERLAND te behouden! Handhaaft den naam van ons volk tegenover het Buitenland! De Spelen moeten in Nederland plaats hebben!”¹²³ *De Olympiade* doneerde zelf ook een gedeelte van de opbrengst van het blad aan het Olympische Fonds en plaatste verder kreten als ‘Steunt het Olympisch Fonds’¹²⁴ Met dit soort kreten riep *De Olympiade* de lezers op om geld te doneren aan het Fonds. Ook werden er allerlei initiatieven ondernomen, zoals de organisatie van een loterij en wedstrijden. Op 22 mei 1925, kopte het hoofdartikel van *De Olympiade*: ‘De Spelen gaan door!’¹²⁵ Doordat al vroeg was gestart met het benodigde geld bijeen te brengen, was de subsidie niet meer nodig. De Nederlandse bevolking had binnen een jaar het benodigde miljoen bijeen gebracht om De Amsterdamse Spelen van 1928 te realiseren.¹²⁶

Nationalisme werd niet alleen voor de financiering ingezet, ook voor het slagen van De Spelen. Voor het succes van de Olympische Spelen was de hulp van de Nederlandse bevolking nodig. Door wederom in te spelen op nationalistische gevoelens werd er getracht eenheid onder de bevolking te creëren en zodoende De Spelen te doen laten slagen. Dat het N.O.C. via het propagandablاد wilde inspelen op nationalistische gevoelens bij de bevolking bleek mede uit dit citaat: ‘De Olympiade van 1928 moet slagen. – De eer en reputatie van ons volk zijn er mede gemoeid. – Zij slaagt alleen, wanneer wij allen medewerken. – Wat doet gij? Wat zult gij doen? – Hollanders, denkt aan uw plicht. – 1928 roept U!’¹²⁷ Er wordt dus via het propagandablاد ingespeeld op de nationalistische gevoelens van de

¹²² ‘Ons Wetsontwerp’, *De Olympiade* 33,1 (11 februari 1925).

¹²³ ‘Het Olympisch miljoen verworpen’, *De Olympiade* 45, 1 (6 mei 1925).

¹²⁴ ‘Kunst die sport omringt I’, *De Olympiade* 23, 1 (3 december 1924).

¹²⁵ ‘De Spelen gaan door!’, *De Olympiade* 47, 1 (22 mei 1925).

¹²⁶ ‘De Spelen gaan door!’, *De Olympiade* 47, 1 (22 mei 1925).

¹²⁷ ‘De Olympiade van 1928’, *De Olympiade* 18, 1 (29 oktober 1924).

‘Kunst die sport omringt I’, *De Olympiade* 23, 1 (3 december 1924).

bevolking, op het *wij-gevoel*. Nationalisme werd hierbij ingezet als een middel om het benodigde geld bijeen te brengen. De Olympische Spelen werden gebracht als een opdracht van de bevolking. De bevolking moest de reputatie van het land hooghouden. Het percentage woorden met een nationalistische strekking per artikel lag in de eerste jaargang daarom rond de 0,80 procent waar het in de andere jaargangen niet hoger lag dan 0,45 procent. Maar ook in de tweede jaargang werd er nog aandacht besteed aan de financiering van De Spelen, omdat op een klein gedeelte na het benodigde bedrag nog niet bijeen was gebracht. Om het resterende geld bijeen te brengen was het volgens *De Olympiade*: 'het is en blijft noodzakelijk de belangstelling van het volk voor De Spelen te prikkelen. Het resultaat van de financiële actie is gunstig geweest. Het geld is er, op een fractie na. Maar men zal de steunbeweging niet moeten en mogen stopzetten. Dus nemen wij de leus over, onlangs door kapitein Scharroo hier aangeheven: „ Blijft Steunen!" Blijft geven! Hoe mooi het resultaat ook is geweest, we zijn er nog niet.'¹²⁸ Uit dit citaat komt wederom naar voren dat de bevolking nodig was om De Spelen door te laten gaan.

Een onderwerp dat ook aan bod kwam in de eerste jaargang van *De Olympiade* waren de Olympische Spelen van Parijs. Hierbij werden de Spelen van Parijs uiteengezet, bijvoorbeeld in de artikelen: 'De Balans van Parijs'¹²⁹ en 'De Olympische Spelen te Parijs'¹³⁰ In deze artikelen werd er onder andere gekeken naar de prestaties van de Nederlandse sporters. Daarnaast werd er gekeken naar de organisatie van De Spelen. Door te kijken naar de Franse organisatie van De Spelen kon het Nederlands Olympisch uitvoerend comité zich voor dezelfde fouten behoeden en verbeteringen doorvoeren. De Franse Spelen werden door *De Olympiade* getypeerd als: 'Ook is van meer dan één zijde de opmerking geuit, dat het Fransche volk gedurende de Olympische Spelen bewezen heeft weinig sportief te zijn en bovendien blijkt heeft gegeven van een verkeerd en afkeurenswaardig chauvinisme voor de eigen landslieden.'¹³¹ Echter, werd het chauvinisme van het Franse publiek genuanceerd en in de context van het Interbellum geplaatst.¹³² Dit blijkt mede uit het volgende citaat: 'Men mag een dergelijk oordeel over een volk toch niet gronden op het feit, dat het Fransche publiek liever zag, dat de eigen landslieden de overwinning behaalden dan dat eene andere vlag aan den Olympischen mast werd geheschen? Zou dit in eenig ander land anders zijn, zelfs bij volken, die minder temperamentvol zijn dan de Franschen, die dan toch nog altijd onder den indruk van den laatsten oorlog eenigszins chauvinistisch zijn belast? En als wij de hand in eigen boezem steken, zouden wij dan niet de zekerheid hebben, dat het Nederlandsche volk met dezelfde gevoelens zijn bezielde? Zeker is dit geen fout; in deze tijden van

¹²⁸ 'Het resultaat', *De Olympiade* 29, 2 (13 januari 1925).

¹²⁹ 'De Balans van Parijs', *De Olympiade* 5, 1 (30 juli 1924).

¹³⁰ P.W. Scharroo, 'De Olympische Spelen te Parijs I', *De Olympiade* 11, 1 (17 september 1924).

P.W. Scharroo, 'De Olympische Spelen te Parijs II', *De Olympiade* 12, 1 (10 september 1924).

¹³¹ P.W. Scharroo, 'De Olympische Spelen te Parijs I', *De Olympiade* 11, 1 (10 september 1924).

¹³² M. Grever e.a., *Geschiedenis, herinnering en identiteit*, 67.

wankelend nationaliteitsgevoel mag het een voordeel van de Olympische Spelen heeten dat zij op ruime schaal ook de betekenis doen gevoelen van het eigen land, de nationale vlag, de banden die een volk onderling vereenigd houden. Als dat gevoel om de grootste eer voor 't eigen land te veroveren, dan maar samengaat met volle waardeering van de verrichten van den eerlijken tegenstander, ook als deze de meerdere blijkt te zijn.'¹³³ Hoewel de organisatie zich dus sterk afzette tegen het chauvinistische karakter van het Franse publiek tijdens de Olympische Spelen van Parijs, werd niet uigesloten dat het *wij-gevoel* bij het Nederlandse publiek zou opleven. De organisatie zette zich echter wel af 'de betreurenswaardige voorvallen'¹³⁴ tijdens De Olympische Spelen van Parijs in 1924. De Spelen van Amsterdam werden in Nederland neergezet als een zaak van nationale trots. Verder moest Nederland De Spelen beter organiseren, een beter gastland zijn tijdens De Spelen en Nederland zou en moest beter presteren op de eigen Spelen dan op De Spelen van Parijs in 1924. De matige resultaten op de Olympische Spelen van Parijs werden door het N.O.C. gewijd aan het feit dat sport buiten de Nederlandse samenleving viel. Zo blijkt ook uit dit citaat in het artikel over Parijse Spelen: 'Beslissend is: dat het volk de mentaliteit moet bezitten, noodig, om op sportgebied uit te blinken, dat het niet alleen op fysieke kracht, maar ook op den geest aankomt. En dien hebben we niet. Sport staat nog min of meer buiten ons nationale leven. We zijn er nog niet mee saamgegroeid. We kijken er graag naar (als er kans is op iets sensationeels vooral) maar doen Hierin ligt de reden voor de matige resultaten, in Parijs bij de meeste sporten behaald.'¹³⁵ In dit citaat kan ook het doel van Baron Van Tuyll van Serooskerken worden teruggevonden: Sport en lichamelijke opvoeding op de kaart zetten in Nederland. Menig artikel werd dan ook gewijd aan onderwijs en lichamelijke opvoeding. Vooral in de eerste jaargang werden er veel artikelen omtrent dit onderwerp gepubliceerd. Vooral omdat het onder de aandacht brengen van sport en lichamelijke opvoeding het doel van Baron Van Tuyll Van Serooskerken was en de reden om De Spelen naar Nederland te halen. In deze artikelen wordt vooral het belang van sport voor lichaam en geest geprezen dat weer ten goede kwam aan de Nederlandse prestaties, zoals ook uit dit citaat blijkt: 'Daar wordt in onze dagen in ons kleine land een goede strijd gestreden. Hij wordt gestreden door jongen en ouden, door mannen van naam en van positie. Hij wordt gestreden met élan, met liefde, met toewijding. Leger en burgermaatschappij staan in deze groote worsteling schouder aan schouder, reiken elkander de hand om te komen tot het mooie doel... Wat is die strijd? Het is het streven naar de lichamelijke opvoeding van Neerland's burgers, van Neerland's jeugd in de eerste plaats, het is de strijd om de weerbaarmaking van ons goede volk.'¹³⁶ Uit dit citaat komt het doel van Baron Van Tuyll van

¹³³ P.W. Scharroo, 'De Olympische Spelen te Parijs I', *De Olympiade* 11, 1 (10 september 1924).

¹³⁴ P.W. Scharroo, 'De Olympische Spelen te Parijs I', *De Olympiade* 11, 1 (10 september 1924).

¹³⁵ 'De Balans van Parijs', *De Olympiade* 5, 1 (30 juli 1924).

¹³⁶ 'Lichamelijke opvoeding', *De Olympiade* 7,1 (11 augustus 1924).

Serooskerken naar voren. In de artikelen over lichamelijk opvoeding kwam duidelijk naar voren dat nationalisme als instrument (middel) werd gebruikt om via De Spelen lichamelijke opvoeding op de kaart te zetten (doel).

Naast dat er aandacht is voor het individuele doel van Baron Van Tuyll van Serooskerken, wordt er in *De Olympiade* ook aandacht besteed aan kunst en sport. Kunst en sport waren vanaf de eerste moderne Spelen met elkaar verstrengeld. Kunst gaf volgens Pierre de Coubertin De Spelen een hoger aanzien. Sport en kunst werden gezien als een aangelegenheid voor de intellectuele elite en de adel. Hoewel de Olympische Spelen met elke editie toegankelijker werden voor de gehele bevolking en aan populariteit toenam, bleef kunst nog steeds zeer belangrijk en een onderdeel van De Spelen. Zo betoogt ook Jan Feith in zijn twee opvolgende artikelen: 'Kunst die sport omringt'¹³⁷ In deze artikelen betoogt Feith het belang van kunst voor de Olympische Spelen. Zo zegt Feith over de letterkunde: 'Daar is de kunstgroep, aangeduid als Letterkunde. – een te stroef woord voor zulk een wijd begrip van geschreven schoonheid. Want niet slechts behooren poëzie en proza er toe – ook de dramatiek met haar vele en velerlei vertakkingen rekenen wij er onder. Het geschreven woord van propaganda moet stellig verzorgd worden. Van sportblad en kranten-artikel tot brochure en pamflet mag een stijlproeve verlangd worden, zich aanpassend aan de hoogere betekenis der Olympische Spelen. Ook zullen zij daarbij het nationale accent allerm minst mogen verwaarlozen, omdat een Olympiade gelijk staat met het uitnodigen van een vreemdelingen-stroom naar het land, dat de eer van een vierjaarlijksch sportfeest geniet.'¹³⁸ Verder legt Feith ook de relatie tussen sport en kunst uit in het volgende citaat: 'Mijn bedoeling was slechts, duidelijk te maken, hoe wij al deze kunsten onmogelijk zullen kunnen missen. Dat wij ze nauw zullen hebben te betrekken bij onze IXde Olympiade. Dat wij hen bij de geleidelijke voortschrijnende voorbereiding, reeds nù bij ons op het einddoel gerichte gemeenschappelijke werk, hun aandeel moeten geven, hun opdrachten moeten vaststellen, hun de taak der voorbereiding moeten toevertrouwen. Want Kunst en Sport, aldus als eendrachtig begrip opgevat, beloven inniger dan waar en hoe ook, juist bij onze aanstaande Olympische Spelen van 1928 tot een uiting van aldus bedoelde Schoonheid te worden'¹³⁹ Naast het belang van kunst binnen sport, wordt in de artikelen over kunst ook het belang van de Olympische Spelen voor een land naar voren gebracht. In alle jaargangen zijn dan ook vele artikelen over kunst in *De Olympiade* te vinden. Naast artikelen zijn er ook veel afbeeldingen met kunst in *De Olympiade* te vinden. Zo werden er ook portretten (zie Figuur 2) van

¹³⁷ J. Feith, 'Kunst die sport omringt I', *De Olympiade* 23, 1 (3 december 1924).

J. Feith, 'Kunst die sport omringt II', *De Olympiade* 24, 1 (10 december 1924).

¹³⁸ J. Feith, 'Kunst die sport omringt II', *De Olympiade* 24, 1 (10 december 1924).

¹³⁹ J. Feith, 'Kunst die sport omringt II', *De Olympiade* 24, 1 (10 december 1924).

Figuur 2: Portretten

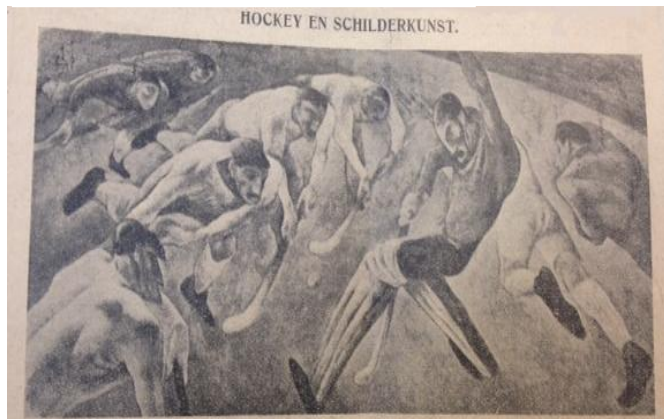
Bron: *De Olympiade* 51, 4 (23 mei 1928).

sporters en leiders uit de bovenlaag gemaakt en werden sportmomenten vastgelegd (zie Figuur 3). Niet alle artikelen over kunst bevatten nationalistische uitingen, daarentegen bevatte de kunststukken wel degelijk in vele gevallen nationalistische uitingen (zie ook Voorblad).

Andere onderwerpen die vaker aan bod kwamen in *De Olympiade* waren onderwerpen als huisvesting, vreemdelingenverkeer, de bouw van het Olympisch stadion en de

overige voortgang van de voorbereidingen van De Spelen aan bod. Zo was er door het gebrek aan financiële middelen geen Olympisch dorp. Om de bezoekers en sporters te kunnen huisvesten werd er een beroep gedaan op de gastvrijheid van de bevolking door particulieren kamers te laten verhuren, zoals blijkt uit

Figuur 3: Sportmoment

Bron: *De Olympiade* 54, 4 (27 mei 1928).

dit citaat: 'Om het huisvestingsvraagstuk op afdoende wijze te regelen, is maar één mogelijkheid: een centrale, een bureau te Amsterdam, een instituut voor het verkrijgen van logies- en pensiongelegenheden, speciaal voor 1928.'¹⁴⁰ In het artikel 'Hoe het Huisvestingbureau in het Centraal-Station te Amsterdam zal werken'¹⁴¹ wordt dieper ingegaan op de werking van het huisvestingsbureau. Ook schepen werden ingericht als drijvende hotels. Om te zorgen dat de bevolking een kamer wilde verhuren werd er ingespeeld op de Nederlandse normen en waarden. Het verhuren van een kamer werd daarom onder andere neergezet als 'onze gastheerlijke taak'¹⁴² De Nederlandse bevolking moest de vreemdeling zich verder ook thuis laten voelen, maar de eigen nationale identiteit mocht niet vergeten worden, zo blijkt mede uit dit citaat: 'Bij al die landenwedstrijden is het bovenal de Hollandsche geestdrift die onze sportlui de kracht verleent de veelal technisch superieure tegenstanders 't hoofd te bieden en die geestdrift vloeit voort uit het bij 't meerendeel onzer sportlui sterk

¹⁴⁰ 'De Huisvesting in 1928', *De Olympiade* 2,3 (14 juli 1926).

¹⁴¹ 'Hoe het Huisvestingbureau in het Centraal-Station te Amsterdam zal werken', *De Olympiade* 38, 4 (21 maart 1928).

¹⁴² 'De Staat en de Olympische Spelen', *De Olympiade* 5,4 (3 augustus 1927).

ontwikkeld nationaliteits-gevoel. Liefde voor ons land is voor de groote massa nog steeds een inspiratie tot groote daden. Die gevoelens mogen er nooit toe leiden den vreemdeling in waardering voor diens kunnen te kort te doen, doch generaliseerend is objectiviteit een kenmerkende eigenschap van ons op sportgebied goed geschoold publiek. Zelfs pleegt men in waardeering voor den vreemdeling nog wel eens te ver te gaan.¹⁴³ De aandacht voor het besef van de eigen nationale identiteit past in de tijd van het Interbellum waar nationalisme opleefde en nationaliteitsgevoel een belangrijke rol speelde.¹⁴⁴

Ook de artikelen over de bouw van het nieuwe stadion waren in vele gevallen nationalistisch van aard. *De Olympiade* was trots op de bouw van het nieuwe stadion (zie Figuur 4) welke door de Nederlandse architect J. Wils was ontworpen.¹⁴⁵ De bouw van het stadion werd gezien als een overwinning: 'Maar zoals het nu gegaan is, is het veel mooier, veel flinker en veel boeiender geweest. Die eerste simpele kar zand, die vorige week leeggestort op het nieuwe terrein, was het tastbare, concrete resultaat van den wil van ons volk. Het begin van het groote betekent definitief de nederlaag voor hen, die in bekrompenheid en onverdraagzaamheid Nederland van de Spelen hebben willen berooven. Want – laat ons eerlijk zijn – dat men bezwaar kon hebben om in de gegeven omstandigheden een subsidie van eenig millioenen te voteren, kunnen wij ons tot op zekere hoogte nog voorstellen, maar ergerlijk was de houding van hen, die de Spelen zelfs als minderwaardig veroordeelden en God baden om dit onheil van land en volk af te wenden. Zij hebben het verloren. Die eerste zandkar was daarom een zegekar voor allen, die de Olympische Spelen welgezind zijn.'¹⁴⁶ De bouw van het stadion stond dus symbool voor iets groter, het doorgaan van de Olympische Spelen en de kracht van de Nederlandse bevolking.

Figuur 4: 'T nieuwe stadion

Bron: *De Olympiade* 21,3 (24 november 1926).

¹⁴³ 'Holland vooraan!', *De Olympiade* 7,3 (18 augustus 1926).

¹⁴⁴ M. Grever e.a., *Geschiedenis, herinnering en identiteit*, 67.

¹⁴⁵ 'De goede geest', *De Olympiade* 26, 4 (28 december 1927).

¹⁴⁶ 'Van Zandkar tot Zege-kar', *De Olympiade*, 1,3 (7 juli 1926).

Andere artikelen welke in vele gevallen nationalistisch van aard waren, gingen vooral over de voortgang van de voorbereidingen van de Olympische Spelen, zoals deelname van landen, de voorbereidingen van 'onze' sporters en het blijven steunen van de Olympische Spelen door De Spelen te propageren: '„Houdt braef stant” Optimisme is een gezonde eigenschap, wanneer zij steunt op een vasten wil en op den volhardenden onvermoeiden arbeid, die nodig is om alle moeilijkheden te overwinnen. Dit geldt ook voor de voorbereiding van de Olympische Spelen van 1928!’¹⁴⁷ en: 'Elke Nederlander moet willen medewerken om van de Olympische Spelen van 1928 een blijvend voordeel voor het vaderland te behalen. Wij gelooven dan ook vast in het welslagen van dit internationaal verbroederingsfeest. Want wij weten dat wij kunnen vertrouwen in het Nederlandsche willen en kunnen als eenmaal de lauwheid is verdreven en de energie is opgezweept.’¹⁴⁸ Ook op de deelname van alle landen was *De Olympiade* trots: 'Daarenboven zullen de Olympische Spelen van 1928 de eerste zijn, waarbij alle landen vertegenwoordigd worden, zoodat van dit internationaal gebeuren de beste verwachtingen mogen worden gekoesterd voor de volkeren. Want juist de sportvrede kan hiertoe een krachtigen stoot geven. Het vereenigen van athleten uit alle landen in een vreedzamen, ridderlijken strijd op het sportveld, en wel in het bijzonder in een neutraal land, moet leiden tot onderlinge waardeering en tot den vasten wil om samen te werken, dus tot verbetering van de internationale verhoudingen.’¹⁴⁹ Uit dit citaat komt ook de Olympische gedachte van Baron De Coubertin naar voren en de positie (neutraal) van Nederland in het Interbellum. In de vierde jaargang werd vooral gastvrijheid, neutraliteit en sportiviteit gepropageerd.

Een onderwerp dat al vanaf de eerste jaargang wordt aangesneden en tot aan het eind van de Olympische Spelen van 1928 actueel blijft, is sport en godsdienst. 'Christendom en sport'¹⁵⁰ en 'De Katholieken en het miljoen'.¹⁵¹ zijn voorbeelden van zulke artikelen. In deze artikelen wordt het bezwaar vanuit de religieuze kant besproken. Zo werd sport onzedelijk geacht en stond ook de zondagsrust ter discussie. De tegenstanders zagen De Spelen als: 'menschvergoding'¹⁵², als een 'ontheiliging van den Zondag'¹⁵³ en 'een gevaar voor de zedelijkheid'.¹⁵⁴ Deze artikelen waren in sommige gevallen nationalistisch van aard, omdat de weerstand tegen de Olympische Spelen een gevaar kon opleveren voor het slagen van De Spelen.

Een ander onderwerp dat veel aan bod kwam in *De Olympiade* was het amateurisme. Hoewel deze artikelen maar in enkele gevallen nationalistisch van

¹⁴⁷ 'Ter Overdenking', *De Olympiade*, 32, 1 (4 februari 1924).

¹⁴⁸ 'Ter Overdenking', *De Olympiade*, 41, 1 (8 april 1925).

¹⁴⁹ P.W. Scharroo, 'Een zonderlinge vraag II', *De Olympiade*, 22,1 (26 november 1924).

¹⁵⁰ 'De Katholieken en het miljoen', *De Olympiade* 38, 1 (18 maart 1925).

¹⁵¹ 'Over enkele bezwaren', *De Olympiade* 35, 1 (25 februari 1925).

¹⁵² 'Christendom en Sport', *De Olympiade*, 32,1 (25 februari 1925).

¹⁵³ 'Christendom en Sport', *De Olympiade*, 32,1 (25 februari 1925).

¹⁵⁴ 'Christendom en Sport', *De Olympiade*, 32,1 (25 februari 1925).

aard waren, komt wel de visie van De Coubertin in deze artikelen naar voren. Zo moesten de Olympische Spelen vrij blijven van professionals, het moest een puur amateuristisch aangelegenheid zijn en blijven. Zo blijkt mede uit deze citaten: 'De goede amateur is een permanente propaganda voor de Olympische gedachte'¹⁵⁵ en 'Wij herinneren er aan, dat wij als de ideale amateur beschouwen dengene, die de sport uit liefhebberij beoefent en de daaraan verbonden onkosten zelf volledig betaalt. Maar door verschillende omstandigheden is dat amateurstype meer en meer verdwenen.'¹⁵⁶ Een belangrijk onderdeel van *De Olympiade* was dus ook de Olympische gedachte propageren.

Er kan worden geconcludeerd dat de artikelen in *De Olympiade* waarbij de hulp van de Nederlandse bevolking nodig was om het doel te behalen een nationalistisch van aard waren.

Tijdens de Olympische Spelen waren de artikelen in *De Olympiade* meer nationalistische van aard. Nadat de Nederlandse hockeymannen de gouden medaille hadden veroverd werden de artikelen meer nationalistisch van aard. Doordat Nederland goed presteerde en de organisatie van de Olympische Spelen werd geprezen door het buitenland, werden de artikelen steeds meer nationalistische van aard. Dit komt overeen met het percentage artikelen met nationalistische uitingen, 86 procent in periode 2 ten opzichte van 75 procent in periode 1. Ook na het hockey- en voetbaltoernooi werden er nationalistische oproepen gedaan aan de bevolking, zoals: 'Nu vooral moeten wij ons achter de leiders scharen. Verdeeldheid, onderlinge wrijving over zaken die achter ons liggen, mogen thans niet voorkomen. Voorwaarts! – dat zij het devies, eendrachtig voorwaarts om den arbeid te voltooien. Wij moeten een van zin zijn om dit nationale werk te voltooien. De laatste loodjes wegen 't zwaarst, maar als alleen een van zin naar beste krachten mede werken, dan zal de gunstige inzet bevestiging vinden en de kroon op 't werk gezet worden.'¹⁵⁷ Na De Spelen werd er een balans opgemaakt. Er werd geconcludeerd dat Nederland uitmuntend had gepresteerd, zowel op sportief als organisatorisch vlak.¹⁵⁸ Tijdens De Spelen van 1928 werd ook het 'Olympisch Kunsttoernooi' gehouden. Op dit toernooi stelden kunstenaars hun schilderijen, beeldhouwwerken en andere kunststukken tentoon. Deze kunststukken bevatten zeer vaak nationalistische uitingen.

Een grote meerderheid van de artikelen van *De Olympiade* waren tijdens de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam van nationalistische aard. Doordat de Nederlandse atleten goed presteerde en de organisatie werd geprezen, laaide het nationalisme op.

¹⁵⁵ 'De Vijftien punten', *De Olympiade* 31, 1 (27 januari 1925).

¹⁵⁶ 'Amateurisme II', *De Olympiade* 16, 2 (14 oktober 1925).

¹⁵⁷ 'De kroon op het werk', *De Olympiade*, 68,4 (20 juni 1928).

¹⁵⁸ 'Een slot dat past'. *De Olympiade*, 88,4 (15 augustus 1928).

5.2.2. De landelijke dagbladen

De meeste onderwerpen van de artikelen over de Olympische Spelen in de landelijke dagbladen en *De Olympiade* komen overeen. Menigmaal zijn volledige artikelen in de landelijke dagbladen rechtstreeks overgenomen uit *De Olympiade* en daarnaast wordt het blad menigmaal geciteerd of als bron gebruikt. De belangrijkste onderwerpen die aan bod komen in *De Olympiade* zijn ook terug te vinden in de landelijke dagbladen. Het evenement zelf was het belangrijkste. De identiteit van de kranten speelden dan ook enkel een rol bij de onderwerpen zoals de zondagsrust en financiering van De Spelen. Echter, *De Standaard* publiceerde maar enkele artikelen over de Olympische Spelen. De artikelen hadden als onderwerp de ontheiliging van de zondagsrust, lichamelijke opvoeding en de financiën. Tijdens de Olympische Spelen werden er enkel informatieve en beschouwende artikelen over de Olympische Spelen gepubliceerd welke niet nationalistische van aard waren. De Spelen, zoals blijkt uit dit citaat: 'Waartegen men zoo lang heeft aangegaapt, de officiële opening der Olympische Spelen, is dan eindelijk vanmiddag een feit geworden.'¹⁵⁹ werden niet heel hartelijk ontvangen.

De andere landelijke dagbladen publiceerden beduidend meer artikelen over De Olympische Spelen en ook omtrent meerdere onderwerpen. Zo was niet alleen in *De Olympiade* de financiering van De Spelen een veelbesproken onderwerp, ook de landelijke dagbladen publiceerden hier veel artikelen over. Niet alle landelijke dagbladen waren ervan overtuigd dat het geld bijeen zou worden gebracht. Zowel de conservatief-liberale krant *De Telegraaf* en het *Algemeen Handelsblad* waren voor een subsidie, omdat De Spelen extra economische activiteit zouden genereren. Zo kopte *De Telegraaf*: 'Regeeringssubsidie voor de Olympische Spelen'¹⁶⁰ En wilde het 'Algemeen Handelsblad' niet aan de gevolgen denken als De Spelen niet zouden doorgaan: 'Aan alle Nederlanders! Wij willen niet uitweiden over de gevolgen, welke dit noodlottig besluit kan hebben voor ons volk en voor den Nederlandschen naam in den vreemde.'¹⁶¹ Daarnaast publiceerde *De Telegraaf* bijvoorbeeld ook artikelen over de voortgang om de financiering rond te krijgen, zoals '7,5 ton bijeen! – Op de helft.'¹⁶² waarin De Spelen als het 'Groote nationale doel'¹⁶³ werden bestempeld. Deze artikelen waren dan ook nationalistisch van aard. De religieuze kranten, *De Tijd* en *De Standaard*, waren enkel voor een waarborgsom met als voorwaarde dat de zondagsrust werd gehandhaafd. *Het Volk* was van mening dat het miljoen beter kon worden besteed aan andere doeleinden en publiceerde meer beschouwende artikelen omtrent dit onderwerp, zoals 'Olympische Spelen 1928 – Nog meer Christelijke tegenstand'¹⁶⁴

¹⁵⁹ 'De Olympische Spelen begonnen', *De Standaard*, 18 mei 1928.

¹⁶⁰ 'Regeeringssubsidie voor de Olympische Spelen', *De Telegraaf*, 2 maart 1925.

¹⁶¹ 'Manifest – Aan alle Nederlanders' *Algemeen Handelsblad*. 5 september 1925.

¹⁶² '7,5 ton bijeen! – Op de helft', *De Telegraaf*, 16 mei 1925.

¹⁶³ '7,5 ton bijeen! – Op de helft', *De Telegraaf*, 16 mei 1925.

¹⁶⁴ 'Olympische Spelen 1928 – Nog meer Christelijke tegenstand', *Het Volk*, 25 februari 1925.

Een ander onderwerp waar ook meerdere artikelen over werden gepubliceerd was sport en kunst. In de landelijke dagbladen was de relatie tussen sport en kunst niet zo vanzelfsprekend. In het *Algemeen Handelsblad* werd kunst tijdens de Olympische Spelen zelfs ter discussie gesteld in een open brief met als titel: 'Wat is Olympische Kunst? Een open brief aan onze Nederlandsche kunstenaars en aan het kunstlievende Nederlandsche Volk'¹⁶⁵ Verder waren de artikelen over kunst en de Olympische Spelen in de landelijke dagbladen meer informatief en beschouwend van aard met titels en ondertitels als: 'De Kunsttentoonstelling van de 8ste Olympiade'¹⁶⁶, 'De Kunst-Olympiade'¹⁶⁷ en 'De Afdeeling Kunst van het Olympische Comité 1928 belast met de voorbereiding van het Olympisch Kunsttoernooi'¹⁶⁸. Ook de afwezigheid van illustraties zorgde voor minder nationalistische uitingen bij deze artikelen.

Een fel bediscussieerd onderwerp was de zondagsrust. De artikelen over de zondagsrust waren enkel nationalistisch van aard wanneer het doorgaan van De Spelen in gevaar kwam. Hierbij werd vooral ingespeeld op het belang van de Olympische Spelen voor Nederland en het *wij-gevoel*. De landelijke dagbladen *De Tijd* en *De Standaard* pleitten voor de handhaving van de zondagsrust. Zij waren dan ook fel tegenstander van wedstrijden en festiviteiten op zondag. De liberale kranten hadden minder bezwaren. Later starten op zondag was afdoende voor deze kranten. In de artikelen in de liberale kranten ging het dus vooral om het zoeken naar een compromis om de 'tegenstanders' tegemoet te komen, zoals blijkt uit dit citaat: 'Het comité heeft daarop geantwoord, met de wenschen van de vereeniging reeds zoveel mogelijk rekening te hebben gehouden door tijdens de Olympische Spelen des Zondagsochtend algemene rust te houden in het bijzonder ook ieder die zulks wenscht in de gelegenheid te stellen, zijn godsdienstplichten te vervullen.'¹⁶⁹

Een volgend onderwerp dat menigmaal aan bod kwam in de landelijke dagbladen is het onderwerp sport, opvoeding en onderwijs: het hoofddoel van Baron Van Tuyll Van Serooskerken. Het belang van sport bij de opvoeding en in het onderwijs werd hierbij aangekaart in de artikelen. De artikelen in de landelijke dagbladen zijn hierbij beschouwend van aard. Zowel de liberale kranten en de socialistische krant waren voorstander van meer lichamelijk opvoeding in het onderwijs. Zo kon er in het *Algemeen Handelsblad* worden gelezen dat: 'In de achter ons liggende periode is echter de intellectuele opvoeding in vele landen zoo eenzijdig op den voorgrond gekomen met verwaarlozing van andere cultureele factoren (opvoeding van den wil, verbeeldingskracht, verwaarlozing, enz.), dat de toekomst dringend vraagt niet alleen op medische overwegingen, maar niet minder op paedagogische, dat veel

¹⁶⁵ 'Olympische Kunstwedstrijden – Een "open brief" van Jan Feith', *Algemeen Handelsblad*, 22 januari 1928.

¹⁶⁶ 'De Olympiade', *De Tijd*, 20 mei 1924.

¹⁶⁷ 'De Kunst-Olympiade', *Het Volk*, 18 januari 1927.

¹⁶⁸ 'Olympische Spelen 1928 – Het kunsttoernooi', *De Telegraaf*, 17 mei 1927.

¹⁶⁹ 'De Olympische Spelen 1928', *Algemeen Handelsblad*, 22 november 1927.

meer belangstelling geschonken moet worden aan de ontwikkeling van die factoren, die juist bij de lichamelijke opvoeding in den ruimsten zin van het woord, zoo'n grote rol spelen. Op deze wijze worden bij den mensch gekweekt de niet hoog genoeg te schatten elementen van geestelijke spankracht'¹⁷⁰ De kranten met een religieuze achtergrond waren echter tegenstander van meer lichamelijk opvoeding in het onderwijs. *De Tijd* en *De Standaard* bestreden dit, omdat het ten koste zou gaan van het onderwijs. Daar lichamelijke opvoeding niet enkel ten goede zou komen bij de ontwikkeling van het individu.

Huisvesting is ook lang een onderwerp van gesprek geweest in de landelijke dagbladen. Huisvesting was namelijk lange tijd een probleem. In de begroting was geen ruimte voor een Olympisch dorp. Ook in de landelijke dagbladen werden andere mogelijkheden van huisvesting besproken, zoals het ombouwen van schepen tot drijvende hotels en het laten verhuren van kamers door particulieren. Er werden vele artikelen aan het huisvestingsprobleem gewijd en de organisatie erkende het probleem: 'Om het vraagstuk der huisvesting goed onder het oog te zien en terdege te regelen heeft het uitvoerend comité daartoe een afdeling 'Huisvesting' in het leven geroepen.'¹⁷¹ Ook de oplossing van de afdeling 'Huisvesting' voor het huisvestingsprobleem resulteerde in vooral informerende artikelen als: "Het Koggeschip' is opgericht om de huisvesting der vreemdelingen tijdens de Olympische Spelen te regelen. Hetwelk het eenige officiële bureau is, waar men zich voor het verhuren van kamers tijdens de Olympische Spelen kan opgeven'¹⁷² Er werd vaak een artikel gepubliceerd over het huisvestingbureau om de bevolking attent te maken op de mogelijkheid om een kamer te verhuren. De artikelen in de landelijke dagbladen waren dan ook over het algemeen informatief en beschouwend van aard. Zo nu en dan stond er een opiniërend artikel tussen. Alle artikelen speelden, net zoals in *De Olympiade*, in op de gastvrijheid van Nederland waardoor de artikelen nationalistisch van aard waren. Wederom werd het slagen van de Olympische Spelen aangekaart bij het openen van het bureau: 'De burgemeester hoopte en vertrouwde, dat de ontstane organisatie aan de verwachting zal voldoen en dat iedere vreemdeling door de goede zorgen van het Bureau met tevredenheid zal terugzien op zijn tijdelijke verblijf te Amsterdam. Met den wensch, dat het hier verrichte werk zal bijdragen tot het welslagen van de O.S. verklaarde de burgemeester de nieuwe lokaliteiten geopend.'¹⁷³

De bouw van het Olympische Stadion werd ook in de landelijke dagbladen besproken. Voordat er sprake was van de bouw van een nieuw stadion, zou het oude stadion worden verbouwd en uitgebreid. Uiteindelijk is er gekozen voor de bouw van een nieuw stadion. Het stadion werd zeer goed ontvangen en de

¹⁷⁰ 'Lichamelijke Opvoeding en Sport', *Algemeen Handelsblad*, 03 augustus 1928.

¹⁷¹ 'IXe Olympiade – Amsterdam – Afdeling Huisvesting', *De Tijd*, 11 juni 1924.

¹⁷² 'Huisvestingsbureau Olympische Spelen 1928', *Het Volk*, 23 december 1927.

¹⁷³ 'Huisvesting tijdens de Olympische Spelen – Het nieuwe Bureau in het C.S.', *De Telegraaf*, 09 mei 1928.

Nederlandse architect J. Wils werd een nationale trots. De bouw werd op de voet gevolgd door de landelijke dagbladen, getuigt het aantal artikelen omtrent dit onderwerp.¹⁷⁴

Verder werden ook de voorbereidingen en ontwikkelingen met betrekking tot de Olympische spelen menigmaal besproken in de landelijke dagbladen. Daarbij werden de voorbereidingen gebracht als een nationale opdracht: 'Nationale voorbereiding Olympische Spelen'¹⁷⁵ Verder kwamen er ook onderwerpen aan bod als het vreemdelingenverkeer, waarbij er wederom vooral gehamerd werd op de gastvrijheid van de Nederlandse bevolking. Ook kwam de aftakeling van Groot-Brittannië als grote sportnatie en de deelname van Duitsland aan bod. Daarnaast werden de Spelen van Parijs veelvuldig aangehaald als vergelijking op gebieden als financiën, chauvinisme en medailles. De artikelen omtrent deze onderwerpen waren in de meeste gevallen nationalistisch van aard.

Ook bij de landelijke dagbladen komt naar voren dat de artikelen waarbij de hulp van de Nederlandse bevolking nodig was, nationalistisch van aard waren. De artikelen in de landelijke dagbladen waren in de meeste gevallen informatiever, meer beschouwend en neutraler van aard. Bij enkele artikelen was er maar verschil op te merken tussen de verschillende stromingen van de landelijke dagbladen, zoals het onderwerp 'zondagsrust'.

Tijdens en vlak na de Olympische Spelen waren er meer artikelen van de landelijke dagbladen nationalistisch van aard. Ook bij de landelijke dagbladen vielen de goede prestaties van de Nederlandse sporters op. De successen van 'onzer landgenootjes'¹⁷⁶ zorgde voor meer artikelen die nationalistisch van aard waren. Vooral de artikelen van *De Telegraaf* waren nationalistisch van aard. Dit komt terug in de kwantitatieve analyse, waar *De Telegraaf* zowel het hoogste percentage artikelen met woorden met een nationalistische strekking had, als het hoogste gemiddelde percentage nationalistische woorden per artikel.

¹⁷⁴ O.a.: 'De Amsterdamse stadionplannen', *De Telegraaf*, 12 februari 1924, 'Het Olympische Stadion', *De Telegraaf*, 26 januari 1926, 'Ontwerp voor het nieuwe Stadion', *De Tijd*, 10 januari 1925, 'De architect van het Stadion 1928', *De Tijd*, 12 maart 1925, 'Het nieuwe Stadion', *Het Volk* 30 september 1925, 'Het Olympisch Stadion', *Het Volk* 6 juni 1927, 'Plannen voor de bouw van een groot Stadion', *Algemeen Handelsblad*, 16 november 1924, 'Steenlegging Olympisch Stadion' *Algemeen Handelsblad*, 18 mei 1927.

¹⁷⁵ 'Nationale voorbereiding Olympische Spelen', *De Tijd*, 20 januari 1927.

¹⁷⁶ 'Olympische Spelen – Wedstrijden op den tweeden dag', *Algemeen Handelsblad*, 31 juli 1928.

H6 Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusies van dit onderzoek besproken en vindt een methodische reflectie plaats. Als eerste wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag, waarna per hypothese de conclusies worden besproken. In paragraaf 6.2 vindt vervolgens de methodische reflectie plaats.

6.1 Conclusie

In antwoord op de onderzoeksvraag: in hoeverre was er sprake van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en in de periode 1924-1928 en waaruit vallen deze uitingen te verklaren? en de bijbehorende deelvragen kan geconcludeerd worden dat er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen. De meerderheid van de artikelen in de landelijke dagbladen waren niet nationalistisch van aard en de meerderheid van de artikelen in het propagandablad *De Olympiade* waren wel nationalistisch van aard. De uitingen van nationalisme zijn te verklaren aan de hand van de ervaring van het nationalisme in Nederland in het Interbellum. Daarnaast kunnen de uitingen van nationalisme worden verklaard doordat de steun van de Nederlandse bevolking nodig was om de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam te doen slagen. Nationalisme werd hierbij ingezet als instrument door de bovenlaag. Nationalistische overwegingen hebben geen rol gespeeld bij de wens om de Olympische Spelen te organiseren. Nationalistische overwegingen hebben ook geen rol gespeeld bij de toewijzing van de Olympische Spelen aan Amsterdam.

6.1.1 Conclusies per hypothese

Uit het onderzoek naar de secundaire literatuur over nationalisme kwamen twee soorten nationalisme naar voren: 'top-down' en 'bottom-up' nationalisme. Aan de hand van deze concepten werd de eerste hypothese opgesteld: de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 waren een uiting van 'top-down' nationalisme. Bij 'top-down' nationalisme wordt nationalisme vanuit de bovenlaag georganiseerd. De Olympische Spelen werden naar Nederland gehaald door Baron Van Tuyll van Serooskerken en zijn medestanders welke eveneens uit de bovenlaag kwamen. Nationalisme werd hierbij gepropageerd om de Spelen te kunnen organiseren en te financieren. Echter, nationalisme was hierbij niet het doel, maar het instrument. Het doel van Baron Van Tuyll van Serooskerken was het op de kaart zetten van lichamelijke opvoeding in Nederland en het tot een succes maken van De Spelen. Desalniettemin werden de Olympische Spelen neergezet als een zaak van nationaal belang.

Voor de tweede hypothese is er gekeken naar uitingen van nationalisme tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen van 1928. Volgens Anderson kan het organiseren van de Olympische Spelen het *wij-gevoel* aanwakkeren. Verder leefde volgens Te Velde het nationalisme in het Interbellum op. De hypothese luidde dan ook: Er zijn uitingen van nationalisme

tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen van Amsterdam. Uit zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek kwam naar voren dat er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928. De uitingen van nationalisme waren sterker als de hulp van de Nederlandse bevolking nodig was om een doel te kunnen bereiken, zoals het financieren van De Spelen en bij de huisvesting van de vreemdelingen. Daartegenover bevatte de meerderheid van de artikelen van de landelijke dagbladen, met als uitzondering *De Telegraaf* in de tweede periode, geen uitingen van nationalisme en waren deze artikelen niet nationalistisch van aard. Deze artikelen waren vooral informatief en beschouwend. Dit zou kunnen worden verklaard doordat Nederland zich, in navolging van de Eerste Wereldoorlog, neutraal opstelde. Alle landen waren dan ook welkom op De Spelen. Een overgrote meerderheid van de artikelen in *De Olympiade* bevatten echter wel woorden met een nationalistische strekking en waren de artikelen meer nationalistisch van aard. *De Olympiade* was een propagandablad waardoor de meer nationalistische aard van de artikelen in de lijn der verwachting viel.

De derde hypothese was gebaseerd op de stellingen van Toohey en Veal (2000) omtrent nationalisme en de Olympische Spelen. Volgens Toohey e.a. kan nationalisme bij de Olympische Spelen worden aangewakkerd door succesvolle Spelen, maar ook door het organiseren van de Olympische Spelen.¹⁷⁷ Uit secundair literatuur onderzoek bleek dat de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam zeer succesvol waren voor Nederland. De derde hypotheses luidde daarom: er waren meer uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928, dan in de periode voorafgaand aan De Spelen. Uit de kwantitatieve analyse bleek dat het aandeel artikelen met uitingen van nationalisme in zowel de landelijke dagbladen als in *De Olympiade* inderdaad toenam in de tweede periode ten opzichte van de eerste periode. Echter, als er werd gekeken naar het gemiddelde aantal woorden met een nationalistische strekking per artikel daalden deze voor *Het Volk* en *Algemeen Handelsblad*. De populaire krant *De Telegraaf* daarentegen kende de sterkste stijging, dit percentage lag ook hoger dan het percentage van het propagandablad. Ook uit het kwalitatieve onderzoek kwam naar voren dat de artikelen tijdens de Olympische Spelen meer nationalistisch van aard waren, waarbij *De Olympiade* en *De Telegraaf* wederom meer nationalistisch van aard waren. Uit de kwalitatieve analyse kwam verder naar voren dat de artikelen omtrent de financiën van De Spelen, De Spelen van Parijs, kunst, lichamelijke opvoeding, lichamelijke opvoeding, Olympische gedachte, huisvesting en de voorbereiding, kortom wanneer de hulp van de gehele bevolking nodig was, de artikelen meer nationalistisch van aard waren. Zowel in de landelijke dagbladen als in *De Olympiade*. Tijdens de Olympische Spelen waren het vooral de successen van de

¹⁷⁷ Toohey e.a., *The Olympic Games*, 88-90.

atleten en de complimenten van het buitenland de reden dat de artikelen meer nationalistisch van aard waren.

6.2 Methodische reflectie

Het doel van dit onderzoek was om te onderzoeken of er op basis van een kwantitatieve en kwalitatieve media-analyse kan worden vastgesteld of er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 en die vier jaren die daaraan voorafgingen. Op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve media-analyse kan worden gesteld dat er sprake was van uitingen van nationalisme tijdens en in de voorafgaande jaren van de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928, maar nader onderzoek in de vorm van een beeldanalyse zou dit onderzoek kunnen verdiepen. Door het uitvoeren van een beeldanalyse zou er kunnen worden bekeken of er in de voorafgaande jaren en tijdens de Olympische Spelen sprake was van uitingen van nationalisme onder de Nederlandse bevolking. Landelijke dagbladen geven namelijk wel weer wat de bevolking bezighoudt en belichten de maatschappelijke ontwikkelingen, maar geven niet weer wat de bevolking denkt.

Primaire bronnenlijst

Algemeen Handelsblad (Amsterdam 1924-1928).

De Standaard (Amsterdam 1924-1928).

De Telegraaf (Amsterdam 1924-1928).

De Tijd (Amsterdam 1924-1928).

Het Volk (Amsterdam 1924-1928).

H. Doe (ed), *De Olympiade*, jaargang 1/2 (Amsterdam 1924-1926).

J. Hoven (ed), *De Olympiade*, jaargang 3/4 (Amsterdam 1926-1928).

Literatuurlijst

- Anderson, B., *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London 2006).
- Bairner, A., *Sport, Nationalism, and Globalization: European and North American Perspectives* (Albany 2001).
- Beatriz, G., 'Urban Regeneration, Arts Programming and Major Events', *International Journal of Cultural Policy* 10, 1 (Abingdon 2004) 103-118.
- Billig, M., *Banal Nationalism* (London 1995).
- Boeije, H., H 't Hart en J. Hox, *Onderzoeksmethoden* (Amsterdam 2009 8e druk).
- Bos van den, B., *Olé, we are the champions; Sport en Internationale Betrekkingen* (Den Haag 1988).
- Brown, C., 'Sport, modernity and nation building: The Indonesian National Games of 1951 and 1953', *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 164, 4 (Leiden 2008) 431-449.
- Chalkley, B. en S. Essex, 'Urban development through hosting international events: a history of the Olympic Games', *Planning Perspectives* 14, 4 (Londen 1999) 369-394.
- Dartel van, G., 'Religie en de nationaliteitenkwesie in Joegoslavië', *Helsinki Monitor* 2 (1991), 13.
- DeJonghe, T., *Sport in de Wereld: ontstaan, evolutie en verspreiding* (Gent 2007).
- Deutsch, K.W., *Nationalism and Social Communication: An inquiry into the Foundation of Nationality* (Cambridge 1953).
- Espy, R., *The Politics of the Olympic Games* (Berkeley 1979).
- Essex, S. en B. Chalkley 'Olympic Games: catalyst of urban change', *Leisure Studies* 17, 3 (Abingdon 1998) 187-206.
- Finley, M. J. en H.W. Pleket, *The Olympic Games: The first thousand years*, (London 1976).
- Gellner, E., *Nations and Nationalism* (Oxford 1983).
- Goksøyr, M., 'The popular sounding board: nationalism, 'the people' and sport in Norway in the inter-war years', *The International Journal of the History of Sport* 14, 3 (Abingdon 1997) 100-114.
- Grix, J., Sports Politics and the Olympics, *Political Studies Review* 11 (Londen 2013) 15-25.
- Guttmann, A., *The Olympics: A History of the Modern Games* (Urbana 1994).
- Hacquebord, H. en K. Lenting-Haan, 'Kunnen we de moeilijkheid van teksten meten? Naar concrete maten voor referentieniveaus', *Levende Talen Tijdschrift* 13 (Utrecht 2012) 15-17.
- Haverkamp, A. 'Politieke invloed deelname Olympische Spelen': http://www.montesquieuinstituut.nl/id/vjhddiuxftvt/nieuws/politieke_invloed_deelname_olympische?ctx=vhxgpc5fb7yk (15-06-2014)
- Hayes, C.J.H., *Essays on Nationalism* (Nottingham 1966).
- Heijden, C. van der 'Stormveertjes', *De Groene Amsterdammer* 138, 26 (Amsterdam 2014).
- Hobsbawn, E., *Nations and Nationalism Since 1780: Program, Myth, Reality* (Cambridge, 1991).
- Holcolm, B., 'Marketing cities for tourism', in D.R.Judd en S.S. Fainstein (eds.) *The Tourist City* (New Haven 1999) 54-70.

Horton, P., 'The Imagining of Australia Through Literature, Sport and Nationalism from Colonies to the Federation', *International Journal of History of Sport* 29, 12 (Abingdon 2012) 1670-1673.

Hroch, M., 'Nationalism and national movements: comparing the past and the present of Central and Eastern Europe', *Nations and Nationalism* 2, 1 (Hoboken 1996).

Hroch, M., *Social Predictions of National Revival in Europe: A Comparative Analysis of the Social composition of Patriotic Groups among smaller European Nations* (Cambridge 1985)

International Olympic Comité, 'Olympic Charter':
http://www.olympic.org/documents/olympic_charter_en.pdf (24 mei 2014)

Jong-Young, L., *Sport nationalism in the modern Olympic Games* (Greeley 1990).

Kanin, D.B., *A Political History of the Olympic Games* (Boulder 1981).

Kellas, J.G., *The Politics of Nationalism and Ethnicity* (Basingstoke 1998).

Kohn, H., 'The Nature of Nationalism', *The American Political Science Review* 33, 6 (Denton 1939), 1001-1021.

Llewellyn, M.P., 'Olympic Games Doomed', *Journal of the History of Sport* 28, 5 (Abingdon 2011) 773-795.

Malfas, M., B. Houlihan, E. Theodoraki, 'Impacts of the Olympic Games as mega-events':
<http://epress.lib.uts.edu.au/dspace/handle/2100/993> (04-05-2014).

Mann, M., *Understanding nationalism* (Cambridge 2001).

Mathijssen, M., 'De Paradox van het internationale nationalisme in Nederland 1830-1840', in Nele Bemong (ed), *Naties in een Spanningsveld* (Hilversum 2010) 49-64.

Mehrotra, A., 'To Host or Not to Host? A Comparison Study on the Long-Run Impact of the Olympic Games', *Michigan Journal of Business* 5, 2 (Berkeley 2012) 61.

Nye, J.S., *Soft Power: The means to success in world politics* (New York 2004).

Olympisch Sporterfgoed, 'Olympische Zomerspelen 1928':
<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9740> (21-12-2013).

Olympisch Sporterfgoed, 'Amsterdam 1928':
<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9740> (20-05-2014).

Olympisch Sporterfgoed, 'Frits van Tuyl van Serooskerken':
<http://www.olympischsporterfgoed.nl/cms/showpage.aspx?id=9876> (22-05-2014).

Onyestyák, N., 'Boycott, Exclusion or Non-participation? Hungary in the Years of the 1920 and 1984 Olympic Games', *The International Journal of the History of Sport* 27, 11 (Abingdon 2010) 1920-1941.

Open Universiteit, 'Nederland in beeld – Bronnenkritiek':
<http://www.ou.nl/Docs/Opener/CW/Nederland%20in%20beeld/bronnenkritiek.pdf> (17-09-2014).

Philipsen, H. en M. Vernooij-Dassen, 'Kwalitatief onderzoek: nuttig, onmisbaar en uitdagend', *Huisarts en Wetenschap* 47, 10 (Utrecht 2004), 288 – 292.

Reulink, N. en L. Lindeman, 'Kwalitatief onderzoek':
[www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20\(2005\)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf](http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20(2005)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf) (8 september 2014).

Sas van, N.C.F., *De Metamorfose van Nederland* (Amsterdam 2007).

Schneider, M. en Joan Hemels, *De Nederlandse krant 1618-1978. Van 'nieuwstydninghe' tot dagblad* (Baarn 1979).

Senn, A.E., *Power, Politics, and the Olympic Games* (Urbana 1999).

Smith, A.D., *National identity* (Reno 1991).

Tilly, C., 'States and Nationalism in Europe 1492 – 1992', *Theory and Society* 23,1 (New York 1994) 131-146.

Toohey, K. en A.J. Veal, *The Olympic Games: A Social Science Perspective* (Wallingford 2000).

Väyrynen, R., 'Nationalism and Internationalism in Sports', *Sports Relations & International understanding* 5, 2/3 (Berlijn 1982) 122– 132.

Velde te, H., *Gemeenschapszin en plichtsbeseft: Liberalisme en nationalisme in Nederland 1870-1918* (Den Haag 1992).

Vooren, J. van de, 'De Spelen als machtsvertoon. Het Berlijn van nu', in F. Milikowski (ed.) *De Groene Amsterdammer* 138, 5 (Amsterdam 2014) 12-15.

Vos, L., 'Nationalisme: Reflecties van een historicus', *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, 3 (Brussel 1997) 293-296.

Wessels, L.H.M., 'Veranderende grenzen: Nationalisme in Europa, 1815-1919. Een historisch overzicht in hoofdlijnen';
www.ou.nl/Docs/Opener/CW/Veranderende%20grenzen/leereenheid_1.pdf (02-09-2014).

Bijlagen

Bijlage 1 De Olympiade jaargang 1-4

Jaargang 1

Jaargang	Nummer	Titel Artikel	Auteur	Datum	Aantal kolo	Nationalistische woord	Aantal nation	Totaal aant	Totaal aantal woorden	Percentage
1	1	De Olympiade		2 juli 1924	2	Ons, Nederlanders, Nei	37	8	1248	2,96
1	2	Sport en Kunst		9 juli 1924	2		0	8	1248	0,00
1	3	Letterkunde en Olympi Reda		16 juli 1924	2	Onze Nederlandsche sc	3	8	1248	0,24
1	5	De Balans van Parijs		30 juli 1924	2	Nederland, Nederland,	40	8	1248	3,21
1	6	1928		6 augustus 1924	2	Leve Amsterdam (3x), l	6	4	1248	0,48
1	7	Lichamelijke opvoeding		13 augustus 1924	2	Onze dagen in ons kleir	26	4	1248	2,08
1	9	De training van de gees C. var		27 augustus 1924	2	Onze Moeskops	1	4	1248	0,08
1	10	Den Haag of Amsterdar Jan V		03-sep-24	2		0	4	1248	0,00
1	11	De Olympische Spelen i P.W.		10-sep-24	4	Het Nederlandsche voll	21	4	2496	0,84
1	12	De Olympische Spelen i P.W.		17-sep-24	6	Het Nederlandsche voll	41	4	3744	1,10
1	13	Op vleugels van Amster Jan Fr		24-sep-24	2	Nederlandschen ontwe	24	4+bijvoegs	1248	1,92
1	15	De vlucht naar Indië		8 octotber 1924	2	Nationale ondernemen	4	4	1248	0,32
1	16	Sport en godsdienst		15 ocotober 1924	2		0	4	1248	0,00
1	17	De Olympiade van 1928		22-okt-24	2	Nederlandsche pers, N	5	4	1248	0,40
1	18	De Olympiade van 1928		29-okt-24	2		0	4	1248	0,00
1	20	Sport in de Oudheid		12-nov-24	2	Onze voorouders, ons l	2	4	1248	0,16
1	21	Een zonderlinge vraag P.W.		19-nov-24	2	Ons lieve vaderland, or	25	4	1248	2,00
1	22	Een zonderlige vraag P.W.S		26-nov-24	2	Nationalen aard, ons la	17	4+bijvoegs	1248	1,36
1	23	Kunst die sport omringt Jan Fr		03-dec-24	2	Onzer aanstaande Olyn	6	4	1248	0,48
1	24	Kunst die sport omring Jan Fr		10-dec-24	1,5	Ons land, onze schepp	2	4	936	0,21
1	25	Het amateurisme op he P.W.		17-dec-24	2	Voor Nederland zoo gr	1	4	1248	0,08
1	26	Het amateurisme op he P.W.		24-dec-24	2	Nederlandsche	1	4	1248	0,08
1	27	Op de Grens van twee jaren		31-dec-24	1,5	De Hollandsche Spelen	19	8 + bijvoeg:	936	2,03
1	28	Olympische opvoedkun P.W.		7 januari 1925	2		0	4	1248	0,00
1	29	Olympische opvoedkun P.W.		14 januari 1925	1		0	4	624	0,00
1	30	De Finnen en de sport P.W.		21 januari 1925	2	Onze Hollandsche jong	3	4	1248	0,24
1	31	De Vijftien punten W.J. l		28 januri 1925	2		0	8 + bijvoeg:	1248	0,00
1	32	Christendom en sport G.G. l		4 februari 1925	2	De jeugd van heel Ned	1	4	1248	0,08
1	33	Ons wetsonwerp		11 februari 1925	2	Nederlandsche sportvo	15	4	1248	1,20
1	34	Holland's taak voor 1928		18 febrauri 1925	2	Holland (8x), Hollandsc	21	4	1248	1,68
1	35	Over enkele bezwaren		25 februari 1925	2	Nationale eer, national	7	4 + bijvoeg:	1248	0,56
1	36	De Stormklok luidt W.J. l		3 maart 1925	2	Den Hollander, landger	6	4	1248	0,48
1	37	In afwachting		11 maart 1925	2	De nationale propagan	21	4	1248	1,68
1	38	De Katholieken en het miljoen		18 maart 1925	2	Een land als het onze, l	3	4	1248	0,24
1	39	Het wetsonwerp P.W.		25 maart 1925	0,5	O, Nederland, ons volk,	7	4 + bijvoeg:	312	2,24
1	40	Het voorlopig verslag		01-apr-25	2	Nederlandsche zijde, oi	7	4	1248	0,56
1	41	Welkom		08-apr-25	2	Nederland (5x), landsb	11	4	1248	0,88
1	42	De Olympische subsidie		15-apr-25	2	Nationale blamage, on:	3	4	1248	0,24
1	43	De Keerende wind		22-apr-25	2	Nederlander, Nederlan	9	4	1248	0,72
1	44	Voor de beslissing		29-apr-25	2	Ons land, onze Ministe	4	4	1248	0,32
1	45	Het Olympisch miljoen verwo		6 mei 1925	2	Nationale blamage, nat	14	4	1248	1,12
1	46	Aan alle Nederlanders		13 mei 1925	2	Ons volk, den Nederlan	12	4	1248	0,96
1	47	De Spelen gaan door!		22 mei 1925	0,5	Het Nederlandsche Vol	8	4	312	2,56
1	48	Het Antwoord		27 mei 1925	1,5	Holland, den wil des vo	12	4+bijvoegs	936	1,28
1	49	De Olympische Spelen		3 juni 1925	0,5	Nederlandse sportbew	1	4	312	0,32
1	50	Uitwassen van sport		10 juni 1925	2	In Nederland, onzen lai	4	4	1248	0,32
1	51	Sport en Politiek J. Hov		17 juni 1925	1,5	't Hollandsch parlemen	3	4	936	0,32
1	52	Indrukken van de Prage P.W.		24 juni 1925	2	Nederlandsche dagblac	2	4	1248	0,16

Gemiddelde alle artikelen: 0,80

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,93

Jaargang 2

Jaargang	Nummer	Titel Artikel	Auteur	Datum	Aantal kolo Nationalistisch	Aantal natic	Totaal aantal t	Totaal aantal woorden	Percentage
2	1	Uitwassen	Redactie	1 juli 1925	2 -	0	4	1248	0,00
2	2	Sport in Ne	Redactie	8 juli 1925	4 Ons land, het N	24	4	2496	0,96
2	3	De academ	K.H. van Sci	15 juli 1925	2 Onze lichamelij	6	4	1248	0,48
2	4	De Gymnas	S. Staal	22 juli 1925	2 Alle Nederland	3	4	1248	0,24
2	5	De sportiev	L.	29 juli 1925	2 -	0	4	1248	0,00
2	6	Nogmaals c	P.	5 augustus 19	2 Ons volk, ons v	6	4	1248	0,48
2	7	De Modern	P.W. Schari	12 augustus 1	2 Nationale verd	3	4	1248	0,24
2	8	Het consult	F.J.G.	19 augustus 1	1 Den Hollandscl	2	4	624	0,32
2	9	Nog drie jaar!		26 augustus 1	2 Holland, ons ei	7	4	1248	0,56
2	10	Blaast de	Klaroenen!	02-sep-25 1,5	Ons volk, ons :	4	4	936	0,43
2	11	Wordt er	Gewerkt?	09-sep-25 1,5	Het Nederland	4	4	936	0,43
2	12	De Groote	verleiding	16-sep-25	2 Wij trotsch zijn	2	4	1248	0,16
2	13	Op het NO	(J. Hoven	23-sep-25 1,5	-	0	4	936	0,00
2	14	Het Nieuwe	Stadion	30-sep-25	2 -	0	4	1248	0,00
2	15	Amateurisme		07-okt-25	2 Volkssport	1	4	1248	0,08
2	16	Amateurisme II		14-okt-25	2 Volkssport, on	4	4	1248	0,32
2	17	Amateurisme III		21-okt-25	2 Onze volksspor	3	4	1248	0,24
2	18	Het Nieuwe	J. Hoven	28-okt	2 -	0	4	1248	0,00
2	19	Amateurisr	W.J.M. Linc	04-nov-25	2 Onze Hollands	1	4	1248	0,08
2	20	Voorbereid I	Hotel en p	11-nov-25 1,5	Ons land, ons l	7	4	936	0,75
2	21	Voorbereid II	Propagan	18-nov-25 1,5	Algemeen-nati	16	4	936	1,71
2	22	De Olympis	J. Hoven	25-nov-25 2,5	Hollandsche rij	4	4	1560	0,26
2	23	Amateurisr	W.J.M. Linc	02-dec-25	1 -	0	4	624	0,00
2	24	Open Brief	D. Hans	09-dec-25	2 Het kleine land	4	4	1248	0,32
2	25	De Olympis	J. Hoven	16-dec-25	2 Verheffing der	1	4	1248	0,08
2	26	Op de Grens		23-dec-25 1,5	Ons Olympisch	6	4	936	0,64
2	27	Blijft steun	P.W. Schari	30-dec-25	2 Het Nederland	15	4	1248	1,20
2	28	Persconfer	J.H.	6 januari 1926 1,5	-	0	4	936	0,00
2	29	Het resultaat		13 januari 1926 1,5	De volksbeweg	7	4	936	0,75
2	31	De Olympische	Gedach	27 januari 1926 1,5	Ons land	1	4	936	0,11
2	32	Om de eerste	plaats	3 februari 1926 1,5	-	0	4	936	0,00
2	33	De Olympis	A.R. Zimme	10 februari 19 1,5	Ons land, Nede	6 4 + bijvoegsel		936	0,64
2	34	Van Zandkar	tot Zege-k	17 februari 19	3 Het Hollandsch	19	4	1872	1,01
2	35	Amsterdam	H.A. Meeru	24 februari 19	2 Nederland, on	24 4 + bijvoegsel		1248	1,92
2	36	Amateurisme		3 maart 1926 1,5	Nationaal	1	4	936	0,11
2	37	Olympische	M.W.F. Tru	10 maart 1926 2,5	Onze landsgrer	4	4	1560	0,26
2	38	Olympische	M.W.F. Tru	17 maart 1926	2 Ons land, Nede	2	4	1248	0,16
2	39	De Beurt van	Nederlan	24 maart 1926 1,5	Dat is Holland,	29	4	936	3,10
2	40	Donkere wolken		31 maart 1926 1,5	Nederlandsche	1	4	936	0,11
2	41	Sportieve	voorbereidin	07-apr-26 1,5	Ons vaderland,	10 4 + bijvoegsel		936	1,07
2	42	Lissabon		14-apr-26 1,5	Ons Hollanders	5	4	936	0,53
2	43	De Olympis	J.H.	21-apr-26 1,5	Alle Hollanders	5	4	936	0,53
2	44	Bij Minister	Kan op bez	28-apr-26 3,5	Ons land, Nede	7 4 + bijvoegsel		2184	0,32
2	45	Toekomstige	Olympiad	5 mei 1926	2 -	0	4	1248	0,00
2	46	Vergoeding	voor loond	12 mei 1926 1,5	-	0		936	0,00
2	47	Bij Minister	Waszink op	19 mei 1926 2,5	Nederland, on	9	4	1560	0,58
2	48	Nederland en	de Olym	26 mei 1926 3,5	Nederland, on	14 4 + bijlage		2184	0,64
2	49	Het C.I.O.		2 juni 1926 1,5	-	0	4	936	0,00
2	50	De Ge-so-e	K.H. van Sci	9 juni 1926 1,5	-	0	4	936	0,00
2	51	De sport en	de totalisa	16 juni 1926 1,5	-	0	4	936	0,00
2	52	Nogmaals:	W.J.M. van	23 juni 1926	2	0	4	1248	0,00
2	53	De Olympis	S. Staal	30 juni 1926	1 Onze taak, onz	10 4 + bijlage		624	1,60

Gemiddelde alle artikelen: 0,45

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,62

Jaargang 3

Jaargang	Nummer	Titel Artikel	Auteur	Datum	Aantal kolo	Nationalisti	Aantal nati	Totaal aant	Totaal aantal woorden	Percentage
3	1	Redactie w	J. Hoven	7 juli 1926	3	Het Nederl:	11	8	1872	0,59
3	2	De huisvesting in 1928	14 juli 1926	2,5		Naam van c	1	8	1560	0,06
3	3	Het Congre	P.W. Schari	21 juli 1926	4	De Holland	1	8	2496	0,04
3	4	In Memoriz	C.A.W. Hirs	28 juli 1926	3	Ons volk, o	2	12 + bijvoeg:	1872	0,11
3	5	Aan het Internationaal	4 augustus 1926	0,25		Nederlands	6	8	156	3,85
3	6	De Olympische Gedach	11 augustus 1926		2	De Holland	3	8	1248	0,24
3	7	Holland vooraan!	18 augustus 1926	2,5		Nationalite	18	8	1560	1,15
3	8	Sport en Gr	P.W. Schari	25 augustus 1926	3	Volksopvoe	1	8+bijvoegs	1872	0,05
3	9	Het Personeelsvraagstu		01-sep-26	1,5		0	8	936	0,00
3	10	Een weinig gelukkig init		08-sep-26	3	Nederland,	7	8	1872	0,37
3	11	Een Afscheid		15-sep-26	2		0	8	1248	0,00
3	12	Weer een Afscheid		22-sep-26	3	Geheele Ne	1	8	1872	0,05
3	13	Waar het Olympisch St		29-sep-26	0,25		0	8	156	0,00
3	14	Na drie maanden		06-okt-26	3	Voor Neder	4	8	1872	0,21
3	15	De Propaganda voor or		13-okt-26	2,5	Ons land, d	7	8	1560	0,45
3	16	De voetbal: Meerum Te	20 October 1926		4	Alle Nederl	4	8	2496	0,16
3	17	Wat is een	W.J.M Lind	27-okt-26	3		0	8+bijvoegs	1872	0,00
3	18	De moderne vijfkamp		03-nov-26	4	Nederlands	1	8	2496	0,04
3	19	De Tentoonstelling H.O		10-nov-26	3	De Nederla	2	8	1872	0,11
3	20	Amateurisr Meerum Te		17-nov-26	4		0	8	2496	0,00
3	21	De Korfbal	Mr. H.W. V	24-nov-26	3	Den Nederl	2	8 + bijvoeg:	1872	0,11
3	22	Een pleidoc	Jan Feith	01-dec-26	3,5	Nederland	1	8	2184	0,05
3	23	Amateurisr W.J.M. Linc		08-dec-26	4,5	De Holland	2	8	2808	0,07
3	24	Amateurisr H.A. Meeru		15-dec-26	3		0	8	1872	0,00
3	25	De Kerstbo	A. Schimme	22-dec-26	0,25		0	8	156	0,00
3	26	Bij de Wisseling des Jaa		29-dec-26	2	Ons sportle	2	8+bijvoegs	1248	0,16
3	27	De Olympis Graaf Henr	5 januari 1927		1	-	0	8	624	0,00
3	28	Een Olympisch schip	12 januari 1927		4	Bekende Ni	9	8	2496	0,36
3	29	De Olympis Hardeman	19 januari 1927		4	Onze natio	2	8	2496	0,08
3	30	Vermakelij	W.J.M. Linc	26 januari 1927	3,5	Het Nederl:	6	8 + bijvoeg:	2184	0,27
3	31	Niet verslappen!		2 februari 1927	4	Het Nederl:	14	8	2496	0,56
3	32	Sport- en K	Jan Feith	9 februari 1927	4		0	8	2496	0,00
3	33	De huisvesting in 1928	16 februari 1927		1	Ieder landg	1	8	624	0,16
3	34	De ware propaganda	23 februari 1927	1,5		In 't eigen l	4	8 + bijvoeg:	936	0,43
3	35	Het Algemeen Secretar	2 maart 1927		4	Wij Nederl:	1	8	2496	0,04
3	36	Toegangs- c	W.J.M. Linc	9 maart 1927	3	Ons NOC,	1	8	1872	0,05
3	37	Lente		16 maar 1927	3	Alle sportlu	7	8	1872	0,37
3	38	Onze voetb	H.A. Meeru	23 maart 1927	2	Onze natio	7	8	1248	0,56
3	39	Moreel gebonden.		30 maart 1927	4	Nederland	3	8 + bijvoeg:	2496	0,12
3	40	Medische s	W.J.M. Linc	06-apr-27	3,5	Onze Nede	1	8	2184	0,05
3	41	Finland en c	Schimmelp	13-apr-27	1	-	0	8	624	0,00
3	42	Een belangrijk voorstel		20-apr-27	3	Nederland,	2	8	1872	0,11
3	43	Sportieve e	Jan Feith	27-apr-27	3	Nederlands	5	8	1872	0,27
3	44	Het Nederlandsch Olyn	4 mei 1927		3	Het Nederl:	3	8	1872	0,16
3	45	Het I.O.C. en de F.I.F.A.	11 mei 1927	1,5		De Nederla	1	10	936	0,11
3	46	De internat	W.J.M. Linc	18 mei 1927	3	-	0	10	1872	0,00
3	47	Het congres van de F.I.I.	25 mei 1927		4	Nederlands	7		2496	0,28
3	48	Voor de beslissing van l	1 juni 1927		3	Nederland	1	8 + bijvoeg:	1872	0,05
3	49	De Amstedamsche Ra	8 juni 1927		3	Onze natio	1	8	1872	0,05
3	50	Denemarke	Meerum Te	15 juni 1927	3	Voor Hollar	22	8	1872	1,18
3	52	Internation	W.J.M. Linc	29 juni 1927	2		0	8 + bijvoeg:	1248	0,00

Gemiddelde alle artikelen: 0,26

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,34

Jaargang 4

Nummer	Titel Artikel	Auteur	Datum	Aantal kolo	Nationalisti	Aantal nati	Totaal aant	Totaal aantal woorden	Percentage	
1	De Vierde Jaargang.		6 juli 1927		2	Onze oude	6	8	1248	0,48
2	Onze Dames-Turnplo	C. Wede	13 juli 1927		3	De Nederla	8	8	1872	0,43
4	Belgie en de Spelen de J. Langer		27 juli 1927	4,5		Nederland,	3	8	2808	0,11
5	De Staat en de Olympische Spel		3 augustus 1927	1,5		Onze gasth	5	8	936	0,53
6	De propaganda voor d J.J. Langr		10 augustus 1927		5	-	0	8	3120	0,00
7	Het Olympisch voetbaltornooi		17 augustus 1927		3	Nederland,	2	8	1872	0,11
8	Nederland wees gereed!		24 augustus 1927	2,5		Ons land, o	19	10	1560	1,22
9	Onze hotelhouders in 1928.		31 augustus 1927		3	Onze landg	3	8 + bijvoeg	1872	0,16
10	Waar blijven wij zelf?	W.J.M. L	07-sep-27	2,5		Onze taal, i	11	8	1560	0,71
11	Als de herfst komt.	H.A. Mer	14-sep-27		2	Onze roeiei	9	8	1248	0,72
12	Ontvangst van vreemde journal		21-sep-27	3,5		Nationale p	14	10	2184	0,64
13	De jaarvergadering van het Ned		28-sep-27		3	Onzer NOC	3	8	1872	0,16
14	Onze Sportjournalistiek		5 oktober 1927		2	Ons land, N	2	8	1248	0,16
15	Kaatsen en de Kaatsde F. Wiersi		12 oktober 1927		3	Ons Nederl	9	10 + intern	1872	0,48
16	Olympische moeilijkheden.		19 oktober 1927		3	Nederland,	2	8	1872	0,11
17	De Olympische Spelen en de Lu		26 oktober 1927	1,5		Onze actiev	2	8	936	0,21
18	Onze Hotelhouders en de Huisv		02-nov	4,5		Nederland	3	8	2808	0,11
19	Internationaal Olympisch Comit		09-nov	4,5		Ons Comité	1	8	2808	0,04
20	De strijd om de vergoeding van		16-nov	2,5		Nederland,	4	8	1560	0,26
21	Het Olympisch Stadion		23-nov	0,25			0	8	156	0,00
22	Bedenkelijke propaganda.		30-nov		3	Nationale c	6	8	1872	0,32
23	De Olympische Roeiwedstrijden		07-dec-27		2		0	8	1248	0,00
24	De Athletiekbaan in het nieuwe		14-dec-27		3		0	8	1872	0,00
25	Een gesprek met den Kerstman.		21-dec-27	1,5		Landgenoo	1	8	936	0,11
26	De goede geest.	H.A. Mer	28 december 1927		2	Ons belang	17	8	1248	1,36
27	Een gelukkig jaar!		4 januari 1928	1,5		Ons leven, '	7	8	936	0,75
28	Nog steeds ... de huisvesting!		11 januari 1928		2		0	8	1248	0,00
29	De Toekomst der Olympische Sp		18 januari 1928		3		0	8	1872	0,00
30	De Olympische vlag.		25 januari 1928		1	Nationale v	2	8	624	0,32
31	Van en naar de Olymp C. Wede		1 februari 1928		3	Ons land, N	3	8	1872	0,16
32	Het Spel gaat beginnen		8 februari 1928	0,25		Nederland,	3	8	156	1,92
33	Olympische Spelen en Wereldv		15 februari 1928	0,25			0	12	156	0,00
34	De voorbereiding onzer voetbal		22 februari 1928	0,25		Gehee le ar	4	8	156	2,56
35	Waarom een college v G. Tinda		29 februari 1928	0,25			0	8	156	0,00
36	De internationale voet	H.A. Mer	7 maart 1928		3	Het Nederl	7	8	1872	0,37
37	Het C.I.O. en de Engelsche voet		14 maart 1928		1		0	8	624	0,00
38	Hoe het Huisvestingbureau in h		21 maart 1928	1,5			0	8	936	0,00
39	Attache's		28 maart 1928	0,25			0	8	156	0,00
40	De Nederlandsche Stu	J. ter Ho	04-apr-28		2	Nederlande	7	8	1248	0,56
41	Engelsche Hockeyspelers in ons		11-apr-28	0,25			0	8	156	0,00
42	Olympische notities	H.A. Mer	18-apr-28		2	Koloniale r	7	8	1248	0,56
43	Van het Oude Stadion	H.A. Mer	25-apr-28	2,5		Nederland,	7	8	1560	0,45
44	Het van Tuyll-monument		2 mei 1928		1	Succes voo	4	8	624	0,64
45	Ons blad tijdens de Spelen		9 mei 1928		2		0	8	1248	0,00
46	Welkom!	Mr. A. B: Do	17 mei 1928	0,25		Ons land	1	8	156	0,64

Gemiddelde alle artikelen: 0,39

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,54

Jaargang 4: 18 mei 1928 – 15 augustus 1928

4	47	De Spelen begonnen.	Vrij 18 mei 1928	2,25	Ieder burger	1	11	1404	0,07
4	48	Vergadering S Broese van Groenou	Zat 19 mei 1928	2,25	Holland, hulde	2	11	1404	0,14
4	50	Een gloriëdag voor onze Hockey	Di 22 mei 1928	2,25	Nederlandsch	19	11	1404	1,35
4	51	De Congressen der F.I.H. en	Woe 23 mei 1928	2,25	De Nederland	3	8	1404	0,21
4	52	De Olympische Hockey-Wed	Do 24 mei 1928	1,5	Nederland, or	9	12	936	0,96
4	53	Hoog het Olyr A.C.G. Schoon	Za 26 mei 1928	2,25	Hier te lande,	3	12	1404	0,21
4	54	Bij den aanvang	Zo 27 mei 1928		1 -	0	12	624	0,00
4	55	Bij den aanvang	Ma 28 mei 1928		1 -	0	12	624	0,00
4	56	Huldiging van den heer C.A.	Di 28 mei 1928		1 Ons Nederlan	2	12	624	0,32
4	57	Aan de Oranje ploeg.	Woe 30 mei 1928	1,5	Het Nederland	11	8	936	1,18
4	58	Voorverkoop van kaarten.	Do 31 mei 1928		1,5 -	0	8	936	0,00
4	59	Naar de beslissing.	Vrij 1 juni 1928	1,5	Nederland, he	5	12	936	0,53
4	60	Koninklijke Belangstelling	Za 2 juni 1928		1 Onze Vorstin,	10	8	624	1,60
4	61	Europa-Amerika!	Zo 3 juni 1928	1,5	Onze Oostelijf	6	12	936	0,64
4	62	Temperament en techniek	Ma 4 juni 1928	1,5	Nederland, hu	10	12	936	1,07
4	63	Argentinië - Egypte	Woe 6 juni 1928		1 Het Nederland	1	8	624	0,16
4	64	Uruguay – Italië	Do 7 juni 1928	1,5	Ons Nederland	4	12	936	0,43
4	65	Italië – Egypte	Za 9 juni 1928	1,5	De Nederland	5	8	936	0,53
4	66	De eindstrijd	Zo 10 juni 1928	1,5	Het Nederland	3	12	936	0,32
4	67	Nog eens Uruguay – Argentinië	Woe 13 juni 1928	1,75	Nederland,	1	8	1092	0,09
4	68	De kroon op het werk.	Woe 20 juni 1928		2 Onze leiders, c	9	8	1248	0,72
4	69	Olympische n H.A. Meerum	Woe 27 juni 1928	2,5	Ons eendrach	6	8	1560	0,38
4	70	Het Olympisch stadion	Woe 4 juli 1928	1,75	De Nederland	6	8	1092	0,55
4	71	Het naderende feest.	Woe 11 juli 1928	1,75	Onze mooie st	4	8	1092	0,37
4	72	Het aanstaand feestnummer	Woe 18 juli 1928	0,75	Ons Koninklijk	2	8	468	0,43
4	73	Welkom!	Woe 25 juli 1928	0,25	Ons land	1	8	156	0,64
4	74	Het feestnummer van De Oly	Zo 29 juli 1928		1 Ons Koninklijk	2	12	624	0,32
4	75	DE SPELEN BEGONNEN	Ma 30 juli 1928	1,5	Onze Olympis	3	9	936	0,32
4	76	Entree der Hollandsche deel	Di 31 julie 1928	0,25	Hollandsche d	3	12	156	1,92
4	77	Olympische in Jan Grootmey	Woe 1 augustus		2 Duizenden Ho	4	8	1248	0,32
4	78	Aanteekening Jan Feith	Do 2 augustus		5 Onze lage lan	12	8	3120	0,38
4	79	Olympische in Jan Grootmey	Vrij 3 augustus	1,5	Onze kleuren,	7	12	936	0,75
4	80	De dank der Regeering	Za 4 augustus	1,5	Onze Lands vr	2	12	936	0,21
4	81	De Olympische Roeiwedstrijd	Zo 5 augustus	1,5	Heerlijke Holl	1	12	936	0,11
4	82	De algemene organisatie	Ma 6 augustus	1,5	Voor Nederlar	2	12	936	0,21
4	83	Olympische in Jan Grootmey	Di 7 augustus		4 Onze waterpo	8	12	2496	0,32
4	84	In groote dagen.	Woe 8 augustus	1,5	Voor Nederlar	18	8	936	1,92
4	85	De gymnastiekdemonstratie	Do 9 augustus	1,5	-	0	16	936	0,00
4	86	De Zwemwedstrijden	Vrij 10 augustus	1,5	De Hollanders	12	12	936	1,28
4	87	Hedenavond folkloristische	Za 11 augustus		1 Onze oude en	4	12	624	0,64
4	88	De Ruiterspel C.A. Maris	Zo 12 augustus		2 -	0	12	1248	0,00
4	89	Een slot dat pakt	Woe 15 augustus		2 Onze Koningir	3	8	1248	0,24

Gemiddelde alle artikelen: 0,52

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,60

Bijlage 2 Landelijke dagbladen 1924-1928

Bijlage 2.1 De Telegraaf

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal woc	Aantal woorden	artike	Percentage
1924	22-01-1924	Het Nederl.	0,5 (Deel v	-	0	507		0,00
1924	12-02-24	De Olympis	1	-	0	1014		0,00
1924	12-02-24	De Amsterc	2	-	0	2028		0,00
1924	20-12-1924	Het turnen	0,75	Onze turne	2	761		0,26
1924	17-10-1924	Amsterdam	0,20	-	0	203		0,00
1924	28-11-1924	De Amsterc	0,20	-	0	203		0,00
1924	12-06-24	Italië en de	0,25	-	0	254		0,00
1924	06-11-24	De Coubert	0,5	Landgenoo	2	507		0,39
1924	15-11-1924	Holland en	0,2	-	0	203		0,00
1924	23-09-1928	Het jaarver	0,5	Onze athlet	4	507		0,79
1924	28-09-1928	De jaarverg	1,25		0	1268		0,00
1924	19-11-1924	De Olympis	0,8	Het Nederl.	1	811		0,12
1925	02-03-25	Regeerings	0,33	-	0	335		0,00
1925	02-05-25	De Olympis	1,2	-	0	1217		0,00
1925	02-05-25	De Olympis	0,4	Nederland,	3	406		0,74
1925	03-02-25	De Olympis	0,33	Ons land	1	335		0,30
1925	13-05-1925	De Olympis	0,25 (voort	Hollanders,	4	254		1,57
1925	14-05-1925	Voor de Ol	2 (voorblad	Nederland,	2	2028		0,10
1925	16-05-1925	7,5 ton bije	3,5	Groote nati	15	3549		0,42
1925	31-05-1925	Graaf de B	1	Vaderlands	5	1014		0,49
1925	14-09-1925	De Olympis	0,1	-	0	101		0,00
1925	11-06-25	Berichtgevi	0,1	-	0	101		0,00
1925	20-12-1925	Voor het ni	0,1	-	0	101		0,00
1926	01-09-26	Een eigena	0,33	-	0	335		0,00
1926	01-10-26	Duitschlanc	0,2	-	0	203		0,00
1926	21-01-1926	De Olympis	0,5	-	0	507		0,00
1926	26-01-1926	Het Olympi	1,1	-	0	1115		0,00
1926	02-01-26	Aankoop v	0,5	-	0	507		0,00
1926	17-02-1926	Olympische	0,1	-	0	101		0,00
1926	24-02-1926	Olympische	0,1	-	0	101		0,00
1926	26-03-1926	Olympische	0,25	-	0	254		0,00
1926	04-07-26	Lawtenns in	1,5	-	0	1521		0,00
1926	04-10-26	Duitschlanc	0,2	-	0	203		0,00
1926	21-04-1926	Int. Congre	1,1	-	0	1115		0,00
1926	08-06-26	De Olympis	0,1	-	0	101		0,00
1926	28-09-1926	Jaarverslag	0,5	Het Nederl.	1	507		0,20
1926	30-09-1926	Hoe de Sta	1	Nederland,	5	1014		0,49
1926	10-02-26	Alg. Jaarl. V	1	-	0	1014		0,00
1926	10-06-26	De Olympis	0,9	Nederland	2	913		0,22
1926	14-10-1926	IXe Olympi	0,2	-	0	203		0,00
1926	11-05-26	De Olympis	0,5	Ons eigen l	1	507		0,20
1926	11-10-26	Huisvesting	0,1	-	0	101		0,00
1926	11-12-26	IXe Olympi	0,33	-	0	335		0,00
1926	18-11-1926	IXe Olympi	0,1	-	0	101		0,00
1926	19-11-1926	Engelsch h	0,2	-	0	203		0,00
1926	21-11-1926	IXe Olympi	0,33	Onze gastv	2	335		0,60
1926	23-11-1926	Sport en w	1,5	-	0	1521		0,00
1926	26-11-1926	Onhoudbar	0,5	Onze wege	1	507		0,20
1926	29-12-1926	De vrouw e	0,2	-	0	203		0,00

1926	21-01-1926	De Olympis	0,5	-	0	507	0,00
1926	26-01-1926	Het Olympi	1,1	-	0	1115	0,00
1926	02-01-26	Aankoop v	0,5	-	0	507	0,00
1926	17-02-1926	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1926	24-02-1926	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1926	26-03-1926	Olympische	0,25	-	0	254	0,00
1926	04-07-26	Lawtenns ir	1,5	-	0	1521	0,00
1926	04-10-26	Duitschland	0,2	-	0	203	0,00
1926	21-04-1926	Int. Congre	1,1	-	0	1115	0,00
1926	08-06-26	De Olympis	0,1	-	0	101	0,00
1926	28-09-1926	Jaarverslag	0,5	Het Nederl	1	507	0,20
1926	30-09-1926	Hoe de Sta		1 Nederland,	5	1014	0,49
1926	10-02-26	Alg. Jaarl. V		1 -	0	1014	0,00
1926	10-06-26	De Olympis	0,9	Nederland	2	913	0,22
1926	14-10-1926	IXe Olympi	0,2	-	0	203	0,00
1926	11-05-26	De Olympis	0,5	Ons eigen l	1	507	0,20
1926	11-10-26	Huisvesting	0,1	-	0	101	0,00
1926	11-12-26	IXe Olympi	0,33	-	0	335	0,00
1926	18-11-1926	IXe Olympi	0,1	-	0	101	0,00
1926	19-11-1926	Engelsch h	0,2	-	0	203	0,00
1926	21-11-1926	IXe Olympi	0,33	Onze gastv	2	335	0,60
1926	23-11-1926	Sport en w	1,5	-	0	1521	0,00
1926	26-11-1926	Onhoudbar	0,5	Onze wege	1	507	0,20
1926	29-12-1926	De vrouw e	0,2	-	0	203	0,00
1926	31-12-1926	IXe Olympi	0,33	Ons land, N	3	335	0,90
1927	02-02-27	De Olympis	0,25	-	0	254	0,00
1927	13-02-1927	Het "Concc	0,1	-	0	101	0,00
1927	18-02-1927	IXe Olympi	0,6	Nederland,	1	608	0,16
1927	03-04-27	IXe Olympi	0,25	-	0	254	0,00
1927	03-11-27	IXe Olympi	0,2	-	0	203	0,00
1927	28-03-1927	De Finsche	0,6	-	0	608	0,00
1927	30-03-1927	Olympische	0,25	-	0	254	0,00
1927	04-01-27	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1927	17-05-1927	Olympische	0,1 -	-	0	101	0,00
1927	06-03-27	Olympische	0,33	Voor Neder	5	335	1,49
1927	28-06-1927	Olympische	0,25	-	0	254	0,00
1927	07-06-27	Olympische	0,2	-	0	203	0,00
1927	14-07-1927	De Olympis	0,1	Nederland	1	101	0,99
1927	13-08-1927	Olympische	0,2	-	0	203	0,00
1927	10-04-27	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1927	10-07-27	Geen Tenni	0,4	Holland	1	406	0,25
1927	10-09-27	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1927	26-10-1927	Olympische	0,33	-	0	335	0,00
1927	29-10-1927	Olympische	0,33	-	0	335	0,00
1927	11-10-27	Olymp. Spe	0,4	-	0	406	0,00
1927	14-12-1927	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1927	19-12-1927	Olympische	2,2	Onzer land	16	2231	0,72
1927	23-12-1927	Amateurs e	0,33	-	0	335	0,00
1927	23-12-1927	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
1928	20-01-1928	Huisvesting	1,2	-	0	1217	0,00
	22-01-1928	Olympische	0,66	Nederlands	1	669	0,15
	02-04-28	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
	15-02-1928	Toegangsp	0,75	-	0	761	0,00
	30-03-1928	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
	08-01-28	Feestmaalt	0,5	Wilhelmus	1	507	0,20

Gemiddelde alle artikelen: 0,15

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,50

1928

1928	20-01-1928	Huisvesting	1,2	-	0	1217	0,00
	22-01-1928	Olympische	0,66	Nederlands	1	669	0,15
	02-04-28	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
	15-02-1928	Toegangspi	0,75	-	0	761	0,00
	30-03-1928	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
	08-01-28	Feestmaalt	0,5	Wilhelmus	1	507	0,20
	02-07-28	Olympische	0,2	-	0	203	0,00
	03-07-28	Olympische	0,1	-	0	101	0,00
	05-08-28	Kunst bij de	0,25	-	0	254	0,00
	05-09-28	Huisvesting	0,66	-	0	669	0,00
	06-09-28	Olympische	0,4	Nederland,	1	406	0,25
	22-07-1928	Wording va		6 Holland, Hc	5	6084	0,08
	25-07-1928	De Olympis	1,1	Geheel Nec	4	1115	0,36
	25-07-1928	Nederlands		1 Nederland,	2	1014	0,20
	26-07-1928	Olympische		6 Nederland,	26	6084	0,43
	26-07-1928	De vlaggen	0,2	Wimpels, v	3	203	1,48
	26-07-1928	Grieksch-R		0,2 Hollands ro	19	203	9,36
	28-07-1928	'T Spel gaat 3 (6)		De national	15	3042	0,49

Gemiddelde alle artikelen: 1,05

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 1,58

Bijlage 2.2 De Tijd

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Totaal aantal woorden	Percentage
1924	22-12-1924	De Olympis	0,1	Nederland	1	135	0,74
1924	06-03-24	Nieuw Spor	0,1		0	135	0,00
1924	06-11-24	De Olympis	0,5	Goeden na:	3	676	0,44
1924	04-11-24	Nederlands	0,5	Echt-Hollar	1	676	0,15
1924	08-05-24	Beschouwi	1,5 (voorbl	Ons land	1	2028	0,05
1924	03-10-24	De 7e Olyn	1,25	Nederland	2	1690	0,12
1924	18-04-1924	Jaarvergadi	2	Hollandsch	17	2704	0,63
1924	20-05-1924	De Kunstte	0,5	Nederland,	6	676	0,89
1924	12-11-24	Nederlands	0,5	Hollandsch	6	676	0,89
1925	15-01-1925	De Huldigir	0,5	Ons land, s	6	676	0,89
1925	02-03-25	Rijkssubsid	0,2		0	270	0,00
1925	02-05-25	De Olympis	0,4	Nederland,	1	541	0,18
1925	02-09-25	Regeerings	0,8	Namens Ne	10	1082	0,92
1925	25-02-1925	De Olympië 1 (voorblad		Volksgezon	10	1352	0,74
1925	27-02-1925	De Olympis	0,1	-	0	135	0,00
1925	03-03-25	De Olympië	1,1	Landgenoo	4	1487	0,27
1925	16-03-1925	De Olympië	0,33	De Nederla	1	446	0,22
1925	18-03-1925	De Olympië	2	Nederlands	18	2704	0,67
1925	04-10-25	De Olympië	1,5	Ons land, o	12	2028	0,59
1925	05-01-25	De Olympis	0,2	Nederlands	2	270	0,74
1925	05-07-25	Van ons Pa	1,5	Holland op	3	2028	0,15
1925	05-08-25	De Olympië	0,5	Nederland	1	676	0,15
1925	05-11-25	Van klaploc	2	Nederland,	13	2704	0,48
1925	05-11-25	De Olympië	1,1	Ons volk, d	12	1487	0,81
1925	15-05-1925	De Olympië	0,75	Nederland	1	1014	0,10
1925	16-05-1925	De Olympië	0,25	Groote nati	2	338	0,59
1925	19-05-1925	De Olympië	0,2	Nederlande	1	270	0,37
1925	20-05-1925	De Olympië	0,33	Onze landg	3	446	0,67
1925	25-05-1925	De Olympië	0,3	Nederland	5	406	1,23
1925	06-05-25	De Olympis	0,1	Nederlands	1	135	0,74
1925	13-06-1925	De Olympis	0,1	-	0	135	0,00
1925	17-06-1925	De Olympië	0,25	-	0	338	0,00
1925	28-09-1925	Jaarvergadi	0,5	-	0	676	0,00
1925	10-01-25	De Olympis	0,5	-	0	676	0,00
1925	28-11-1925	De Olympis	0,2	-	0	270	0,00
1925	12-03-25	De architecte	0,1	(Jan wils ar	0	135	0,00
1925	31-12-1925	Amsterdam	0,33	Nederlands	3	446	0,67
1926	01-05-26	De bouw v	0,1	-	0	135	0,00
1926	30-01-1926	De Olympis	0,25	-	0	338	0,00
1926	31-01-1926	Ixe Olympi	0,25	Ons land, N	3	338	0,89
1926	27-03-1926	De Olympis	0,2	-	0	270	0,00
1926	07-10-26	Internation	0,33	-	0	446	0,00
1926	15-07-1926	Electrische	0,1	-	0	135	0,00
1926	24-07-1926	De Olympië	0,1	-	0	135	0,00
1926	08-06-26	De Olympis	0,5	Nederland	1	676	0,15
1926	08-09-26	Het Olympi	0,9	-	0	1217	0,00
1926	18-09-1926	Ixe Olympi	0,25	-	0	338	0,00
1926	10-01-26	Financieel f	0,33	Ons land	1	446	0,22
1926	10-04-26	Jaarvergadi	0,2	-	0	270	0,00
1926	10-04-26	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1926	11-06-24	Ixe Olympi	0,1	-	0	135	0,00
1926	11-12-26	De Olympis	0,2	Nederland	1	270	0,37
1926	13-11-1926	Duitschlanc	0,2	-	0	270	0,00
1926	20-11-1926	Ixe Olympi	0,1	-	0	135	0,00
1926	14-12-1926	Nationale v	0,25	-	0	338	0,00
1926	21-12-1926	De Olympis	0,2	-	0	270	0,00

1927	01-06-27	Het Internat	1,2	-	0	1622	0,00
1927	01-08-26	IXe Olympi	0,2	Nationale s	2	270	0,74
1927	18-01-1927	De Olympi	0,25	Nederland	2	338	0,59
1927	20-01-1927	Nationale v	0,5	Ons land, d	2	676	0,30
1927	31-01-1927	Journaliste	0,2	Nederland	1	270	0,37
1927	02-03-27	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	02-11-27	Ixe Olympi	0,1	-	0	135	0,00
1927	18-02-1927	IXe Olympi		1 Nederland,	1	1352	0,07
1927	03-03-27	Olympiade	0,2	-	0	270	0,00
1927	03-11-28	IXe Olympi	0,2	-	0	270	0,00
1927	18-03-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	23-03-1927	Het tennist	0,2	Nederland	1	270	0,37
1927	25-03-1927	Olympische	0,33	-	0	446	0,00
1927	29-03-1927	De Olympi	0,1	-	0	135	0,00
1927	04-08-27	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	25-04-1927	Congres va	0,2	-	0	270	0,00
1927	29-04-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	05-03-27	Olympische	0,33	-	0	446	0,00
1927	05-06-27	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	05-10-27	IXe Olympi	0,25	-	0	338	0,00
1927	17-05-1927	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	18-05-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	06-01-27	De huisvest	0,25	De landgen	4	338	1,18
1927	06-07-27	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	06-09-27	Voorbereid	0,2	-	0	270	0,00
1927	22-06-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	24-06-1927	De Olympi	0,2	-	0	270	0,00
1927	07-01-27	De Olympi	0,2	-	0	270	0,00
1927	07-02-27	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	07-05-27	Olympische	0,1	Nederland,	2	135	1,48
1927	07-07-27	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	07-08-27	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	13-07-1927	Cultureele	0,2	Nederland	1	270	0,37
1927	14-07-1927	De Olympi	0,1	Nederland	1	135	0,74
1927	22-07-1927	De Olympi	0,2	-	0	270	0,00
1927	23-07-1927	Frankrijk er		1 Ons land, N	4	1352	0,30
1927	13-08-1927	De Olympi	0,2	-	0	270	0,00
1927	26-08-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	29-08-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	15-09-1927	Olympische	0,33	Nederland,	5	446	1,12
1927	16-09-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	10-01-27	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	28-10-1927	Nederlands	0,4	-	0	541	0,00
1927	11-07-27	De "Mastre	0,1	De Nederla	1	135	0,74
1927	11-08-27	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	11-09-27	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	14-11-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	16-11-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	23-11-1927	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	24-11-1927	De Olympi	0,25	-	0	338	0,00
1927	28-11-1927	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
1927	29-11-1927	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
1927	12-12-27	De Olympi	0,4	Ons land, b	9	541	1,66
1927	16-12-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
1927	22-12-1927	Olympische	0,1	-	0	135	0,00

1928	01-02-28	Olympiade	0,2	-	0	270	0,00
	01-03-28	Olympische	0,4	-	0	541	0,00
	13-01-1928	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	14-01-1928	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	14-01-1928	Huisvesting	0,2	-	0	270	0,00
	20-01-1928	De Olympis	0,75	Nederland,	1	1014	0,10
	21-01-1928	Olympische	0,75	Nederlands	2	1014	0,20
	21-01-1928	De huisvest	0,1	-	0	135	0,00
	28-01-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	31-01-1928	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
	02-02-28	Olympische	0,33	-	0	446	0,00
	02-03-28	Olympische	0,2	Ons land, N	3	270	1,11
	02-03-28	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	02-04-28	Olympiade	0,2	Ons land,	1	270	0,37
	13-02-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	15-02-1928	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
	16-02-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	29-02-1928	Olympische	0,75	-	0	1014	0,00
	22-03-1928	Olympische	0,5	-	0	676	0,00
	23-03-1928	Grensfacilit	0,1	Nederland,	1	135	0,74
	04-04-28	"Olympiade	0,4	Nederland	1	541	0,18
	13-04-1928	" 't Kogges	0,2	De Holland	1	270	0,37
	18-04-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	28-04-1928	Olympische	0,1	Prins der N	1	135	0,74
	30-04-1928	De Katholie	0,25	-	0	338	0,00
	05-02-28	De Olympis		1 Ons land, o	18	924	1,95
	05-04-28	Huisvesting	0,1	-	0	135	0,00

Gemiddelde alle artikelen: 0,24

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,59

1928							
Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Aantal woorden artike	Percentage
1928	01-02-28	Olympiade	0,2	-	0	270	0,00
	01-03-28	Olympische	0,4	-	0	541	0,00
	13-01-1928	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	14-01-1928	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	14-01-1928	Huisvesting	0,2	-	0	270	0,00
	20-01-1928	De Olympische	0,75	Nederland,	1	1014	0,10
	21-01-1928	Olympische	0,75	Nederlands	2	1014	0,20
	21-01-1928	De huisvesting	0,1	-	0	135	0,00
	28-01-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	31-01-1928	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
	02-02-28	Olympische	0,33	-	0	446	0,00
	02-03-28	Olympische	0,2	Ons land, N	3	270	1,11
	02-03-28	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	02-04-28	Olympiade	0,2	Ons land,	1	270	0,37
	13-02-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	15-02-1928	Olympische	0,25	-	0	338	0,00
	16-02-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	29-02-1928	Olympische	0,75	-	0	1014	0,00
	22-03-1928	Olympische	0,5	-	0	676	0,00
	23-03-1928	Grensfaciliteit	0,1	Nederland,	1	135	0,74
	04-04-28	"Olympiade"	0,4	Nederland	1	541	0,18
	13-04-1928	" 't Kogges"	0,2	De Holland	1	270	0,37
	18-04-1928	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	28-04-1928	Olympische	0,1	Prins der N	1	135	0,74
	30-04-1928	De Katholieke	0,25	-	0	338	0,00
	05-02-28	De Olympische	1	Ons land, o	18	924	1,95
	05-04-28	Huisvesting	0,1	-	0	135	0,00
	07-03-28	Ichtnaton –	0,2	-	0	270	0,00
	13-07-1927	Onze roeier	0,2	-	0	270	0,00
	21-07-1928	Een verzoek	0,33	Hollandsch	12	446	2,69
	26-07-1928	Het Olympische	0,33	Ons land, o	2	446	0,45
	26-07-1928	Het C.i.O. –	0,33	Onze hoofc	3	446	0,67
	30-07-1928	Het Olympische	5	Hollandsch	13	6760	0,19
	01-09-28	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	02-06-28	De Koningin	0,2	Ons land	1	270	0,37
	02-11-28	Olympische	0,1	-	0	135	0,00
	02-11-28	Huisvesting	0,1	-	0	135	0,00
	03-07-28	Olympische	0,2	-	0	270	0,00
	06-11-28	Kunst en Le	0,1	-	0	135	0,00

Gemiddelde alle artikelen: 0,36

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,79

Bijlage 2.3 Het Volk

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Totaal aantal woorden	Percentage
1924	06-03-24	De Olympische	0,25	Hier te lanc	1	226	0,44
1924	07-07-24	Een nieuw	0,2	Nederland	1	181	0,55
1924	25-08-1924	Olympische	1,5	Nederlands	14	1355	1,03
1924	21-01-1924	Het Nederl.	0,5	-	0	452	0,00
1925	02-04-25	De regeerir	0,1		0	90	0,00
1925	02-05-25	Olympische	0,4		0	361	0,00
1925	1925	De Olympische	0,5	Wij, wij, on	6	452	1,33
1925	25-02-1925	Olympische	0,1	Ons volk	1	90	1,11
1925	26-02-1925	De Olympische	0,75	Nationaal b	8	677	1,18
1925	24-03-1925	Het K.N.G.	0,33	Nederlands	1	298	0,34
1925	25-03-1925	Het regeeri	0,1	Ons land	1	90	1,11
1925	27-03-1925	De Olympische	0,5	Nederland,	3	452	0,66
1925	04-06-25	Een millioe	0,5	's lands kas	6	452	1,33
1925	04-10-25	Het subsidi	0,25	Ons land,	1	226	0,44
1925	29-04-1925	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
1925	05-02-25	Het subsidi	1,75	Ons land, e	12	1580	0,76
1925	05-09-25	De Olympische	0,66	Nederland,	3	596	0,50
1925	13-05-1925	De Olympische	0,66	Nationale ii	3	596	0,50
1925	14-05-1925	Waar word	0,2		0	181	0,00
1925	20-05-1925	De Olympische	0,25	Voor Neder	1	226	0,44
1925	26-05-1925	Feestavonc	0,33		0	298	0,00
1925	27-05-1925	Feestavonc	0,33		0	298	0,00
1925	06-05-25	De Olympische	0,2	Nationale ii	3	181	1,66
1925	30-09-1925	Olympische	0,75	-	0	677	0,00
1925	10-01-25	Het nieuwe	2	-	0	1806	0,00
1925	12-01-25	De Olympische	0,2	-	0	181	0,00
1925	14-12-1925	Het Olympische	1,5	-	0	1355	0,00
1926	21-01-1926	De Olympische	0,75	Nederlands	1	677	0,15
1926	29-03-1926	De Olympische	0,1	-	0	90	0,00
1926	11-10-26	De huisvest	0,2	-	0	181	0,00
1926	11-12-26	De Olympische	0,4	Nationale s	2	361	0,55
1926	30-11-1926	De verkeer	0,6	-	0	542	0,00
1927	01-07-27	De Olympische	0,2	Nationale s	2	181	1,10
1927	18-01-1927	De Kunst-O	0,5	Ons land, f	3	452	0,66
1927	02-03-27	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
1927	02-08-27	De wegen c	0,33	Onze wege	1	298	0,34
1927	03-03-27	De Olympische	0,66	-	0	596	0,00
1927	03-11-27	Olympiade	0,2	-	0	181	0,00
1927	21-02-1927	Olympische	0,2	-	0	181	0,00
1927	24-02-1927	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
1927	25-03-1927	De Olympische	0,33	-	0	298	0,00
1927	26-03-1927	Olympiade	0,2	-	0	181	0,00
1927	26-02-1927	Olympiade	0,5	-	0	452	0,00
1927	30-03-1927	De Olympische	0,2	-	0	181	0,00
1927	31-03-1927	Olympisch	0,1	-	0	90	0,00
1927	06-06-27	Olympische	0,25	-	0	226	0,00
1927	04-08-27	De Olympische	0,1	-	0	90	0,00
1927	04-09-27	Olympische	0,5	-	0	452	0,00
1927	02-12-27	De Olympische	0,2	-	0	181	0,00

1927	21-04-1927	Olympische 0,1	-	0	90	0,00
1927	26-04-1927	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	29-04-1927	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	05-03-27	Olympische 0,33	-	0	298	0,00
1927	14-05-1927	De voorber	1 Nederlands	1	903	0,11
1927	18-05-1927	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	19-05-1927	Het vreemc 0,2	-	0	181	0,00
1927	25-05-1927	Olympische 0,2	Eigen land	1	181	0,55
1927	18-06-1927	Olympische 0,33	Ons stadior	2	298	0,67
1927	22-06-1927	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	25-06-1927	De huisvest 0,2	-	0	181	0,00
1927	28-06-1927	Kunst en Le 0,2	-	0	181	0,00
1927	07-01-27	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	21-07-1927	De Olympis 0,2	-	0	181	0,00
1927	22-07-1927	De Olympis 0,1	-	0	90	0,00
1927	25-07-1927	Een fototer 0,25	Nederland,	5	226	2,21
1927	29-07-1927	De Olympis 0,2	-	0	181	0,00
1927	08-01-27	De Olympis 0,2	-	0	181	0,00
1927	08-02-27	Het vreemc 0,3	Groot belar	1	271	0,37
1927	08-02-27	Het vreemc 1,1	-	0	993	0,00
1927	08-09-27	Olympische 0,25	-	0	226	0,00
1927	08-12-27	De Olympis 0,66	Nederlands	5	596	0,84
1927	25-08-1927	Fototentoo 0,25	Nederland,	7	226	3,10
1927	09-07-27	Olympische 0,75	Nederland,	12	677	1,77
1927	09-07-27	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	16-09-1927	Olympische 0,2	Nederland,	3	181	1,66
1927	29-09-1927	Olympische 0,6	Onze natioi	2	542	0,37
1927	10-03-27	Olympische 0,25	-	0	226	0,00
1927	10-05-27	Olympische 0,2	Holland, on	2	181	1,10
1927	10-07-27	Olympische 0,1	-	0	90	0,00
1927	11-01-27	Het krediet 0,33	-	0	298	0,00
1927	11-02-27	Olympische 0,7	-	0	632	0,00
1927	11-09-27	Gebouwen 0,5	-	0	452	0,00
1927	24-11-1927	Olympische 0,5	Ons land, o	7	452	1,55
1927	28-11-1927	Olympische 0,1	-	0	90	0,00
1927	12-12-27	Olympische 0,25	Ons land, o	3	226	1,33
1927	14-12-1927	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
1927	23-12-1927	Huisvesting 0,1	-	0	90	0,00
1928	01-02-28	Olympiade: 0,2	-	0	181	0,00
	01-09-28	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
	14-01-1928	Huisvesting 0,2	-	0	181	0,00
	21-01-1928	Olympische 0,1	-	0	90	0,00
	24-01-1928	Olympiade: 0,25	-	0	226	0,00
	02-03-28	Olympische 0,5	-	0	452	0,00
	15-02-1928	Olympische 0,25	-	0	226	0,00
	21-02-1928	Olympiade: 0,75	De Holland	2	677	0,30
	25-02-1928	Olympische 0,75	Volkssport	1	677	0,15
	20-03-1928	Vernieuwin 0,2	-	0	181	0,00
	23-03-1928	Olympische 0,2	-	0	181	0,00
	04-11-28	De huisvest 0,1	-	0	90	0,00
	19-04-1928	Olympische 0,5	-	0	462	0,00
	30-04-1928	Olympische 0,1	-	0	90	0,00
	15-05-1928	Geen films 0,5	-	0	462	0,00
	18-05-1928	Begin der C 4 (hele pag	Ons land, d	4	3612	0,11

Gemiddelde alle artikelen: 0,31

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,88

1928							
Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Aantal woorden artike	Percentage
1928	01-02-28	Olympiade	0,2	-	0	181	0,00
	01-09-28	Olympische	0,2	-	0	181	0,00
	14-01-1928	Huisvesting	0,2	-	0	181	0,00
	21-01-1928	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
	24-01-1928	Olympiade	0,25	-	0	226	0,00
	02-03-28	Olympische	0,5	-	0	452	0,00
	15-02-1928	Olympische	0,25	-	0	226	0,00
	21-02-1928	Olympiade	0,75	De Holland	2	677	0,30
	25-02-1928	Olympische	0,75	Volkssport	1	677	0,15
	20-03-1928	Vernieuwin	0,2	-	0	181	0,00
	23-03-1928	Olympische	0,2	-	0	181	0,00
	19-04-1928	Olympische	0,5	-	0	462	0,00
	30-04-1928	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
	15-05-1928	Geen films	0,5	-	0	462	0,00
	06-04-28	Doelpunter	1	-	0	903	0,00
	07-04-28	De "Ichnat	0,3	-	0	271	0,00
	26-07-1928	Olympische	2,8	Geheel Nec	3	2528	0,12
	28-07-1928	Arbeiderss	0,5	Nederlands	4	462	0,87
	02-09-28	De Olympis	0,1	-	0	90	0,00
	02-10-28	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
	02-11-28	Huisvesting	0,1	-	0	90	0,00
	03-07-28	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
	03-08-28	Olympische	0,1	-	0	90	0,00
	03-08-28	Olympische	0,5	-	0	462	0,00
	04-11-28	De huisvest	0,1	-	0	90	0,00
	18-05-1928	Begin der C 4 (hele pag	Ons land, d	4	3612	0,11	
	22-05-1928	Olympische	1	-	0	903	0,00
	06-09-28	Het Olympi	0,6	De Nederla	2	554	0,36

Gemiddelde alle artikelen: 0,12

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,32

Bijlage 2.4 Algemeen Handelsblad

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Aantal woorden	artike	Percentage
1924	21-12-1924	De Olympische Spelen	0,1	Nederland	1	92		1,09
1924	31-12-1924	De Olympische Spelen	0,1	-	0	92		0,00
1924	28-10-1924	De Olympische Spelen	0,1	-	0	92		0,00
1924	22-11-1924	De Olympische Spelen	0,1	Nederland	1	92		1,09
1924	10-11-24	Een onderhoud van dr.	0,1	(Duitse dee	0	92		0,00
1924	12-06-24	De Olympische Spelen	0,1	Nederland	1	92		1,09
1924	12-02-24	De Olympische Spelen	0,1	-	0	92		0,00
1924	27-12-1924	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92		0,00
1924	07-12-24	Een Cannard – Olympis	0,5	Nederland'	8	462		1,73
1924	09-11-24	De Olympische Spelen	0,2	-	0	185		0,00
1924	12-04-24	Olympische Spelen 192	0,5	Nederlands	1	462		0,22
1924	14-11-1924	Olympische Spelen 192	0,75	Ons NOC, v	2	693		0,29
1924	09-09-24	De plaats van de O.S. ir	0,75	Aan Nederl	1	693		0,14
1924	15-10-1924	De Olympiade en de H	0,2	-	0	185		0,00
1924	28-11-1924	De Olympische Spelen	0,33	Nederland,	6	305		1,97
1924	25-11-1924	De Olympische Spelen	0,25	Nederland,	3	231		1,30
1924	28-07-1924	De sluitingsplechtighei	1,5	Voor Neder	1	1386		0,07
1924	12-08-24	Olympische Spelen 19	1	Publiek in N	8	924		0,87
1924	28-11-1924	Olympische Spelen 192	0,33	vaderland	1	305		0,33
1924	28-09-1928	De Olympische Spelen	0,75	Nederland,	1	693		0,14
1924	28-07-1924	1924-1928	0,75	Onze kleure	13	693		1,88
1924	12-07-24	Wereldrondvlucht of O	0,33	Nederlands	11	305		3,61
1924	27-03-1924	Olympische Spelen Par	0,5	Onze athlet	3	462		0,65
1924	21-11-1924	De Olympische Spelen	0,25	-	0	231		0,00
1924	16-11-1924	Olympische Spelen in 1	0,80	-	0	739		0,00
1924	17-11-1924	Olympische Spelen 192	0,5	Nederland,	4	462		0,87
1924	08-09-24	Van Mensch en Ding –	2	Ons land, n	28	1848		1,52
1924	20-01-1924	De Olympische Spelen	2,5	Nederland,	1	2310		0,04
1924	07-03-24	Nieuwe uitgaven – De	0,5	Ons kleine	5	462		1,08
1924	12-03-24	Olympische Spelen 192	0,6	De Nederla	4	554		0,72
1924	07-04-24	Olympische Spelen te F	0,5	De Holland	6	462		1,30
1924	23-11-1924	De Olympische Spelen	0,75	De Holland	5	693		0,72
1924	11-01-24	De Olympische Spelen	0,4	-	0	370		0,00
1924	13-02-1924	F.W.C.H. baron van Tu	1	Nederland,	7	924		0,76
1924	12-11-24	Nederlandsche vijf-we	0,75	Onzer eerst	4	693		0,58
1924	26-09-1924	Een Olympiade van Ne	0,5	-	0	693		0,00
1925	01-02-25	Een plan tot inrichting	3	Nederland	1	2772		0,04
1925	17-01-1925	De Olympische Spelen	0,2	-	0	185		0,00
1925	23-01-1925	Olympische Spelen 192	0,5	Ons land, N	2	462		0,43
1925	02-03-25	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185		0,00
1925	02-04-25	Het Olympisch subsidie	0,6 (voorbl	Volkskracht	4	554		0,72
1925	02-05-25	Olympische Spelen 192	0,5	Nederland,	2	462		0,43
1925	02-06-25	Een miljoen gulden sul	1,8	Nederlande	20	1663		1,20
1925	02-08-25	Olympische Spelen 192	0,6	Namens Ne	14	554		2,53
1925	19-02-1925	De Pers – De Olympiad	0,4	De Nederla	3	370		0,81
1925	24-02-1925	Olympische Spelen 192	0,33	Ons volk, o	9	305		2,95
1925	26-02-1925	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92		0,00
1925	27-02-1925	Het Olympisch congres	1	-	0	924		0,00
1925	28-02-1925	De Olympische Spelen	0,4	Nederland,	2	370		0,54
1925	03-02-25	Het miljoen	0,66 (voort	Onze sport	6	610		0,98
1925	03-04-25	De Olympische subsidie	1 (voorblad	De Nederla	7	924		0,76
1925	03-09-25	Olympische Spelen 192	0,5	Holland, lie	7	462		1,52
1925	27-03-1928	De Olympische Spelen	0,5	Nederland,	6	462		1,30
1925	29-03-1925	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92		0,00
1925	04-04-25	Mr. A. Baron Schimmel	4	Hollandsch	2	3696		0,05
1925	04-07-25	Olympische Spelen 192	0,5	Sterk Nede	9	462		1,95
1925	04-10-25	Het subsidie voor de O	3	Ons land, n	8	2772		0,29
1925	05-06-25	Olympische Spelen	4	Land en vol	10	3696		0,27
1925	05-07-25	Olympische Spelen (ve	2,66	's lands kas	11	2458		0,45

1925	05-08-25	Olympische Spelen 192	1	Ons land	1	924	0,11
1925	05-09-25	Nederlandsch Olympisc	1,1	Vaderlands	4	1016	0,39
1925	05-09-25	Manifest – Aan alle Ne	1,5	Ons volk, N	12	1386	0,87
1925	05-10-25	De Olympische Spelen	1	-	0	924	0,00
1925	13-05-1925	De Olympische Spelen	1	Voor Neder	3	924	0,32
1925	14-05-1925	De Olympische Spelen	0,5	Nationale ii	1	462	0,22
1925	15-05-1925	De Olympische Spelen	4	Mijn vaderl	10	3696	0,27
1925	16-05-1925	De Olympische Spelen	0,75	-	0	693	0,00
1925	16-05-1925	Edo Bergsma over de C 4 (gehele v		Nederlands	23	3696	0,62
1925	19-05-1925	Klaploopers in het vierl	0,33	De Holland	4	305	1,31
1925	20-05-1925	De Olympische Spelen	2	Van zoovel	3	1848	0,16
1925	22-05-1925	De Olympische Spelen	0,4	Nederland	1	370	0,27
1925	22-05-1925	Olympiade – Leening	1,25	-	0	1155	0,00
1925	23-05-1925	De Olympische Spelen	0,1	-	0	92	0,00
1925	23-05-1925	De Olympiade – Leenin	0,9	-	0	832	0,00
1925	24-05-1925	De Olympische Spelen	0,2	-	0	185	0,00
1925	26-05-1925	De Olympische Spelen	0,2	-	0	185	0,00
1925	27-05-1925	De Olympische Spelen.	0,25	Nederland,	3	231	1,30
1925	06-02-25	Olympisch nieuw – Oly	1,2	Hollanders,	1	1109	0,09
1925	06-04-25	De Olympische Spelen	0,1	-	0	92	0,00
1925	06-05-25	De Olympische Spelen	0,1	Nederlands	1	92	1,09
1925	13-06-1925	De Olympische Spelen.	0,1	-	0	92	0,00
1925	27-06-1925	Walrave Boissevain ov	4 (gehele v	Door gehee	8	3696	0,22
1925	07-02-25	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1925	17-07-1925	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1925	29-08-1925	J.H. Scheltema over he	4 (gehele v	Sportlieven	5	396	1,26
1925	17-09-1925	Fotografie in dienst de	0,1	-	0	92	0,00
1925	27-09-1925	Nederlandsch Olympisc	1,33	De eer van	1	1229	0,08
1925	28-09-1925	De nieuwgekozen com		Illustratie n	0	185	0,00
1925	28-09-1925	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1925	30-09-1925	De Olympische Spelen	2	-	0	1848	0,00
1925	20-10-1925	Olympische Spelen 192	0,8	Ons land, N	2	739	0,27
1925	11-03-25	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1925	11-04-25	Olympische Spelen 192	0,2	Nederland	1	185	0,54
1925	11-06-25	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1925	17-11-1925	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1925	23-11-1925	De Olympische Spelen	0,2	-	0	185	0,00
1925	12-01-25	Olympische Spelen-192	0,5	-	0	462	0,00
1925	12-03-25	De architect voor het S	0,1	-	0	92	0,00
1926	01-06-26	Olympische Spelen 192	1	-	0	924	0,00
1926	01-08-26	Olympische Spelen 192	0,5	Nederland,	1	462	0,22
1926	01-10-26	De Olympische Spelen	0,33	-	0	305	0,00
1926	21-01-1926	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1926	22-01-1926	Olympische Spelen-192	0,2	-	0	185	0,00
1926	25-01-1926	De terreinen voor de O	0,1	-	0	92	0,00
1926	02-03-26	Olympische Spelen 192	0,4	Geheele lar	1	370	0,27
1926	02-07-26	De Olympische Spelen	0,1	De Nederla	1	92	1,09
1926	02-08-26	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1926	02-10-26	Olympische Spelen 192	0,75	Fier en trot	7	693	1,01
1926	02-12-26	Olympische Spelen 192	0,33	Ons, ons v	2	305	0,66
1926	26-03-1926	De Olypische Spelen –	0,2	-	0	185	0,00
1926	04-03-26	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1926	17-04-1926	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1926	30-04-1926	Olympische Spelen 192	0,75	Nationaal d	3	693	0,43
1926	05-06-26	Olympisch nieuws- Cor	0,1	-	0	92	0,00
1926	05-07-26	Olympische Spelen 192	0,33	-	0	305	0,00
1926	14-05-1926	Olympische Spelen 192	1	-	0	924	0,00
1926	21-05-1926	Olympisch Nieuws – D	0,6	Nederland	1	554	0,18
1926	29-05-1926	Ixe Olympiade – Amste	0,2	Alle Nederl	1	185	0,54
1926	13-06-1926	Olympisch Nieuws – B	0,1	Nederland,	2	92	2,17

1926	18-06-1926	Ixe Olympiade – Amste	0,2	-	0	185	0,00
1926	07-10-26	Int. Tentoonstelling te	0,2	-	0	185	0,00
1926	13-07-1926	Olympische Nieuws –	0,5	Nederlands	3	462	0,65
1926	15-07-1926	Amsterdam-Schevenin	0,1	-	0	92	0,00
1926	22-07-1926	De Olympische Spelen	0,1	Nederland	1	92	1,09
1926	24-07-1926	Ixe Olympiade – Amste	0,1	Onze landg	1	92	1,09
1926	28-07-1926	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1926	30-07-1926	De Olympische Spelen	0,1	Nederlands	1	92	1,09
1926	08-11-26	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1926	18-09-1926	Olympische Nieuws	0,33	-	0	305	0,00
1926	28-09-1926	Olympische Nieuws – J	0,6	Het Nederl	1	554	0,18
1926	30-09-1926	Olympische Spelen -W	1,1	-	0	1016	0,00
1926	10-03-26	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1926	14-10-1926	Olympische Nieuws – I	0,2	-	0	185	0,00
1926	25-10-1926	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1926	30-10-1926	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1926	11-01-26	Olympische voorbereid	0,2	-	0	185	0,00
1926	11-05-26	Olympische Spelen 192	0,8	-	0	499	0,00
1926	11-09-26	Olympisch Nieuws – Ol	0,1	-	0	92	0,00
1926	11-12-26	Olympische Nieuws – i	0,66	Nationale s	4	610	0,66
1926	25-11-1926	Olympische Spelen 192	0,2	Heel Neder	1	185	0,54
1926	26-11-1926	De wegen om de hoofc	0,6	-	0	554	0,00
1926	29-11-1926	De voorbereiding onze	0,33	-	0	305	0,00
1926	12-03-26	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1926	15-12-1926	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	01-06-27	Olympische Nieuws – E	0,2	-	0	185	0,00
1927	01-07-27	Olympische Nieuws – C	0,66	De Nederla	3	610	0,49
1927	20-01-1927	Olympische Nieuws – P	0,5	-	0	462	0,00
1927	21-01-1927	Olympiade-Postzegels	0,2	-	0	185	0,00
1927	24-01-1927	Olympisch Nieuws - N	0,5	Het Nederl	4	462	0,87
1927	29-01-1927	Training voor 1928	0,5	Onze Nede	2	462	0,43
1927	30-01-1927	Olympische Spelen 192	0,33	Nederland,	4	305	1,31
1927	02-02-27	Een tentoonstelling tijc	0,3	-	0	277	0,00
1927	02-02-27	De Olympische Tenniss	0,25	Ons land, N	2	231	0,87
1927	02-11-27	Het Jubileum-jaar 1928	0,2	-	0	185	0,00
1927	02-11-27	Ixe Olympiade-Amster	0,1	-	0	92	0,00
1927	02-12-27	Olympische Spelen 192	0,5	Onzer ploei	4	462	0,87
1927	19-02-1927	Olympisch Nieuws – IX	0,66	Nederland,	1	610	0,16
1927	27-02-1927	Olympisch Nieuws – D	0,1	-	0	92	0,00
1927	28-02-1927	De voorbereiding voor	0,1	-	0	92	0,00
1927	03-04-27	Olympisch Nieuws – D	0,2	-	0	185	0,00
1927	03-11-27	Olympisch Nieuws – D	0,2	-	0	185	0,00
1927	16-03-1927	Olympische Spelen 192	1	-	0	924	0,00
1927	21-02-1927	Olympische Spelen 192	1	Nederland,	4	924	0,43
1927	24-03-1927	Olympisch Nieuws – Ol	0,2	-	0	185	0,00
1927	25-03-1927	Olympisch Nieuws – Ol	0,2	-	0	185	0,00
1927	28-03-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	29-03-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	04-06-26	Olympische Spelen 192	0,66	Wij moeder	2	610	0,33
1927	04-08-27	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	04-09-27	De Leiding bij De Olym	1,25	-	0	1155	0,00
1927	10-0401927	Olympisch nieuws – An	0,1	-	0	92	0,00
1927	04-12-27	Olympische Spelen 192	0,5	Naar ons, o	3	462	0,65
1927	24-04-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	26-04-1927	Olympische Spelen – D	0,2	-	0	185	0,00
1927	05-01-27	Olympisch Nieuws – In	0,66	Onze Nede	1	610	0,16
1927	05-03-27	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	05-04-27	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1927	05-06-27	Olympische Spelen 192	0,33	-	0	305	0,00
1927	14-05-1927	Olympische Spelen 192	0,9	Nederlands	3	832	0,36

1927	18-05-1927	Steenlegging Olympisch	2	Ons Olymp	5	1848	0,27
1927	06-03-27	Olympische Spelen 192	0,33	Nederland,	6	305	1,97
1927	06-07-27	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	06-08-27	Olympische Spelen 192	0,5	Nederland,	2	462	0,43
1927	16-06-1927	De Olympische Spelen 192	1,5	Nederland,	2	2079	0,10
1927	17-06-1927	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	22-06-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	23-06-1927	Olympische Spelen 1928	0,2	-	0	185	0,00
1927	24-06-1927	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1927	27-06-1927	Olympische Spelen 192	0,33	-	0	305	0,00
1927	28-06-1927	Kunst en Sport	0,2	-	0	185	0,00
1927	07-01-27	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	07-05-27	Olympische Spelen 192	0,1	Nederland,	2	92	2,17
1927	07-06-27	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	07-07-27	Olympische Spelen 192	0,33	Nederland,	4	305	1,31
1927	13-07-1927	Culturele Propaganda	0,2	Nederland	1	185	0,54
1927	14-07-1927	Olympische Spelen 192	0,1	Nederland.	1	92	1,09
1927	19-07-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	21-07-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	22-07-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	23-07-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	24-07-1927	Fototentoonstelling "N	0,2	Nederland,	5	185	2,70
1927	26-07-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	27-07-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	29-07-1927	Olympische Spelen 192	1,75	-	0	1617	0,00
1927	03-08-1927	Een stuk voor de Olymp	0,2	Nederland,	3	185	1,62
1927	08-06-27	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	08-09-27	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	08-10-27	Olympische Spelen 192	0,25	De Nederla	1	231	0,43
1927	13-08-1927	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	17-08-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	18-08-1927	Olympische Spelen 192	0,66	-	0	610	0,00
1927	26-08-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	29-08-1927	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	30-08-1927	Evangelisatie en Olymp	0,2	-	0	185	0,00
1927	09-06-27	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	09-07-27	Olympische Spelen 192	0,7	Nederland,	11	647	1,70
1927	09-07-27	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	09-08-27	Propaganda voor Nede	0,9	Nederland,	16	832	1,92
1927	09-10-27	Olympische Spelen 192	0,2	-	0	185	0,00
1927	13-09-1927	Olympische Spelen 192	0,5	Nationale p	4	462	0,87
1927	14-09-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	15-09-1927	Olympische Spelen 192	0,4	Nederland,	6	370	1,62
1927	16-09-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	22-09-1927	Olympische Spelen 192	0,8	Ons land,	1	739	0,14
1927	29-09-1927	De Olympische Spelen	0,7	De national	2	647	0,31
1927	10-01-27	Culturele Propaganda	0,75	Nederland,	2	693	0,29
1927	10-02-27	Olympische Spelen 192	0,6	-	0	554	0,00
1927	10-07-27	Olympische Spelen 192	0,25	-	0	231	0,00
1927	10-12-27	Olympische Spelen 192	1	-	0	924	0,00
1927	19-10-1927	Olympische Spelen 192	0,66	-	0	610	0,00
1927	20-10-1927	Olympische Spelen 192	0,5	Nederlands	1	462	0,22
1927	22-10-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	26-10-1927	Olympische Spelen 192	0,33	-	0	305	0,00
1927	27-10-1927	Olympische Spelen 192	0,5	-	0	462	0,00
1927	28-10-1927	Lawntennis. Olympisch	0,4	-	0	370	0,00
1927	28-10-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	30-10-1927	Olympische Spelen 192	0,1	-	0	92	0,00
1927	11-02-27	Olympische Spelen 192	0,75	-	0	693	0,00
1927	11-03-27	Olympische Spelen 192	0,30	-	0	277	0,00

1927	11-04-27	Olympische Spelen 1920,6	Nederland,	1	554	0,18
1927	11-05-27	Olympische Nieuws – 190,1	-	0	92	0,00
1927	11-08-27	Olympische Spelen 1921,5	-	0	1386	0,00
1927	11-09-27	Gebouwen Olympische 0,4	-	0	370	0,00
1927	11-09-27	Olympische Spelen 1920,3	-	0	277	0,00
1927	11-09-27	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
1927	11-10-27	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
1927	11-12-27	Olympische Spelen 1920,1	Nederland,	2	92	2,17
1927	13-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	14-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	15-11-1927	Olympische Spelen 1920,33	-	0	305	0,00
1927	16-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	16-11-1927	Olympische Spelen 1920,4	-	0	370	0,00
1927	18-11-1927	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
1927	20-11-1927	Engeland en de Olympi 0,7	Uw Nederla	1	647	0,15
1927	20-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	Nederland	1	92	1,09
1927	21-11-1927	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
1927	22-11-1927	Olympische Spelen 1920,3	-	0	277	0,00
1927	23-11-1927	Olympische Spelen 1920,2	Nederland	1	185	0,54
1927	23-11-1927	Olympische Spelen 1920,33	-	0	305	0,00
1927	23-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	25-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	26-11-1927	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
1927	27-11-1927	Olympische Spelen 1920,2	Nederland,	2	185	1,08
1927	28-11-1927	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
1927	29-11-1927	Olympische Spelen 1920,25	Ons land	1	231	0,43
1927	29-11-1927	De Olympisch Spelen. - 0,75	Nederland,	6	693	0,87
1927	29-11-1927	Olympische Spelen 1920,1	Het nationa	1	92	1,09
1927	12-02-27	Olympische Spelen 1920,5	-	0	1109	0,00
1927	12-04-27	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	12-05-27	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	12-06-27	Olympische Spelen 1920,4	-	0	370	0,00
1927	12-07-27	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	12-10-27	Olympische Spelen 1920,5	-	0	1109	0,00
1927	12-12-27	Olympische Spelen 1920,6	-	0	554	0,00
1927	13-12-1927	Olympische Spelen 1921,2	-	0	1109	0,00
1927	15-12-1927	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
1927	22-12-1927	Olympische Spelen 1920,6	-	0	554	0,00
1927	23-12-1927	Als er gasten komen 0,7	Nederland,	5	647	0,77
1927	28-12-1927	Olympische Spelen 1920,5	Nederland,	1	462	0,22
1928	01-01-28	Olympische zegels 0,2	-	0	185	0,00
	01-02-28	Olympische Spelen 1920,4	Nederland,	4	370	1,08
	01-03-28	Olympische Spelen 1920,5	"Nederlanc	2	462	0,43
	01-05-28	Olympische Spelen 1920,3	De Prins de	1	277	0,36
	13-01-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
	16-01-1928	Olympische Spelen 1920,3	-	0	277	0,00
	17-01-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
	20-01-1928	Olympische Spelen 1921,4	Nederlande	1	1294	0,08
	21-01-1928	Olympische Kunstwed 1,1	Nederlands	2	1016	0,20
	21-01-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
	22-01-1928	Olympische Kunstwed 0,5	Onze Nede	2	462	0,43
	24-01-1928	Olympische Spelen 1920,25	Indruk van	2	231	0,87
	25-01-1928	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
	26-01-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
	31-01-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
	31-01-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
	02-02-28	Olympische Spelen 0,25	Cultureele	4	231	1,73
	02-02-28	Tijdens de Olympische	1 Onze stad	1	924	0,11
	13-02-1928	Olympische Spelen 1920,1	Nederland	1	92	1,09
	14-02-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00

15-02-1928	Olympische Spelen 1920,66	Nederland,	1	610	0,16
16-02-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
16-02-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
18-02-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
25-02-1928	Olympische tenniswed 0,66	-	0	610	0,00
26-02-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
28-02-1928	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
29-02-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
03-03-28	De Olympische Spelen 0,25	Ons brood,	6	231	2,60
16-03-1928	Olympische Spelen 1920,75	-	0	693	0,00
17-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
18-03-1928	De Olympische Spelen 1,5	Nederland,	18	1386	1,30
21-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	1 Onzer land	3	924	0,32
21-03-1928	Olympische Spelen 1920,6	-	0	554	0,00
22-03-1928	Olympische Spelen 1920,75	Onzer Olym	1	693	0,14
22-10-1928	Nederlandsche Olympi 0,2	Ons land, h	2	185	1,08
23-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	2 -	0	1848	0,00
24-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
24-03-1928	Olympische Spelen 1920,25	Folkloristisc	4	231	1,73
25-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
30-03-1928	Olympische Spelen 1920,1	-	0	92	0,00
04-04-28	Olympische Spelen 1920,9	Nederland'	1	832	0,12
13-04-1928	Olympische Spelen 1921,1	-	0	1016	0,00
20-04-1928	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
27-04-1928	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
28-04-1928	Olympische Spelen 1920,1	Z.K.H. Prins	1	92	1,09
30-04-1928	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
05-03-28	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
13-05-1928	Olympische Spelen 1920,33	-	0	305	0,00
15-05-1928	Geen Films van de Olyr 0,2	-	0	185	0,00
06-01-28	Olympische Spelen 1920,2	-	0	185	0,00
06-02-28	Olympische Spelen 1920,33	-	0	305	0,00
06-04-28	Olympische Spelen 1920,4	-	0	370	0,00
07-01-28	Olympische Spelen 1920,25	-	0	231	0,00
07-03-28	Olympische Spelen 1920,5	-	0	462	0,00
07-04-28	Ichnaton 0,25	-	0	231	0,00
08-01-28	Olympische Spelen 1920,8	Ons Nederl	1	739	0,14

Gemiddelde alle artikelen: 0,34

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,81

1928

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal nati	Aantal woorden	artike	Percentage
1928	01-01-28	Olympische 0,2	-		0	185		0,00
	01-02-28	Olympische 0,4	Nederland,		4	370		1,08
	01-03-28	Olympische 0,5	"Nederlanc		2	462		0,43
	01-05-28	Olympische 0,3	De Prins de		1	277		0,36
	13-01-1928	Olympische 0,2	-		0	185		0,00
	16-01-1928	Olympische 0,3	-		0	277		0,00
	17-01-1928	Olympische 0,2	-		0	185		0,00
	20-01-1928	Olympische 1,4	Nederlande		1	1294		0,08
	21-01-1928	Olympische 1,1	Nederlands		2	1016		0,20

21-01-1928	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
22-01-1928	Olympische 0,5	Onze Nede	2	462	0,43
24-01-1928	Olympische 0,25	Indruk van	2	231	0,87
25-01-1928	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
26-01-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
31-01-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
31-01-1928	Olympische 0,2		0	185	0,00
02-02-28	Olympische 0,25	Cultureele	4	231	1,73
02-02-28	Tijdens de	1 Onze stad	1	924	0,11
13-02-1928	Olympische 0,1	Nederland	1	92	1,09
14-02-1928	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
15-02-1928	Olympische 0,66	Nederland,	1	610	0,16
16-02-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
16-02-1928	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
18-02-1928	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
25-02-1928	Olympische 0,66	-	0	610	0,00
26-02-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
28-02-1928	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
29-02-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
03-03-28	De Olympische 0,25	Ons brood,	6	231	2,60
16-03-1928	Olympische 0,75	-	0	693	0,00
17-03-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
18-03-1928	De Olympische 1,5	Nederland,	18	1386	1,30
21-03-1928	Olympische	1 Onze land	3	924	0,32
21-03-1928	Olympische 0,6	-	0	554	0,00
22-03-1928	Olympische 0,75	Onzer Olym	1	693	0,14
22-10-1928	Nederlands 0,2	Ons land, h	2	185	1,08
23-03-1928	Olympische	2 -	0	1848	0,00
24-03-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
24-03-1928	Olympische 0,25	Folkloristische	4	231	1,73
25-03-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
30-03-1928	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
04-04-28	Olympische 0,9	Nederland'	1	832	0,12
13-04-1928	Olympische 1,1	-	0	1016	0,00
20-04-1928	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
27-04-1928	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
28-04-1928	Olympische 0,1	Z.K.H. Prins	1	92	1,09
30-04-1928	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
05-03-28	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
13-05-1928	Olympische 0,33	-	0	305	0,00
15-05-1928	Geen Films 0,2	-	0	185	0,00
06-01-28	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
06-02-28	Olympische 0,33	-	0	305	0,00
06-04-28	Olympische 0,4	-	0	370	0,00
07-01-28	Olympische 0,25	-	0	231	0,00
07-03-28	Olympische 0,5	-	0	462	0,00
07-04-28	Ichtnaton 0,25	-	0	231	0,00
08-01-28	Olympische 0,8	Ons Nederl	1	739	0,14
01-10-28	Olympische 0,2	-	0	185	0,00
01-11-28	Olympische 0,3	-	0	277	0,00
01-12-28	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
02-07-28	Olympische 0,1	Ons land	1	92	1,09
02-08-28	De Olympische 0,1	-	0	92	0,00
02-08-28	Britisch-Ind 0,1	-	0	92	0,00
02-09-28	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
02-10-28	Olympische 0,1	Nederland	1	92	1,09
02-11-28	Olympische 0,1	-	0	92	0,00
03-09-28	De Olympische 1,2	-	0	1109	0,00
03-11-28	Nationale 0,6	Nederland,	17	554	3,07
04-10-28	Olympische 0,1	-	0	92	0,00

05-08-28	Olympische	0,3	-	0	277	0,00
05-09-28	Het Officie	0,66	-	0	610	0,00
05-10-28	Olympische	0,25	Het costuum	1	231	0,43
05-12-28	Olympische	0,8	-	0	739	0,00
19-05-1928	Olympische	0,2	Het Nederl	2	185	1,08
22-05-1928	Olympische	0,6	-	0	554	0,00
24-05-1928	Olympische	0,25	-	0	231	0,00
24-05-1928	De Olympische	4,8	De Nederla	4	4435	0,09
29-05-1928	Olympische	0,75	Holland,	1	693	0,14
06-09-28	De Verfilmi	0,4	Belangstelli	2	370	0,54
06-09-28	Olympische	2,9	Nederlands	2	2680	0,07
06-12-28	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
15-06-1928	Cultur. en E	0,1	-	0	92	0,00
16-06-1928	Olympische	0,25	Ons land, N	2	231	0,87
17-06-1928	Olympische		1 -	0	924	0,00
19-06-1928	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
23-06-1928	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
23-06-1928	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
24-06-1928	Olympische	0,3	-	0	277	0,00
27-06-1928	Olympische	0,4	-	0	370	0,00
30-06-1928	Cultureele	0,2	Nederland	3	185	1,62
07-07-28	Olympische	0,33	-	0	305	0,00
07-10-28	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
07-11-28	Olympische	0,25	-	0	231	0,00
07-11-28	Olympische	0,5	-	0	462	0,00
07-12-28	Olympische	0,33	-	0	305	0,00
07-12-28	Olympische	0,25	-	0	231	0,00
15-07-1928	Olympische	0,25	-	0	231	0,00
15-07-1928	Olympische	0,4	Ons land,	1	370	0,27
16-07-1928	Olympische	0,1	Ons land	1	92	1,09
17-07-1928	Olympische	0,33	-	0	305	0,00
19-07-1928	Olympische	0,7	-	0	647	0,00
20-07-1928	Olympische	0,33	-	0	305	0,00
21-07-1928	Olympische	1,1	Den Nederl	1	1016	0,10
24-07-1928	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
24-07-1928	Olympische	0,4	Nederland	1	370	0,27
25-07-1928	Internation	1,1	Nederlande	0	1016	0,00
25-07-1928	Olympische	0,33	-	0	305	0,00
26-07-1928	Olympische	0,5	-	0	462	0,00
26-07-1928	Olympische	1,6	Nederlands	2	1478	0,14
26-07-1928	Olympische	0,8	Onze spoor	2	739	0,27
27-07-1928	Olympische	1,2	De Nederla	4	1109	0,36
27-07-1928	Olympische	0,5	Het Nederl	2	462	0,43
27-07-1928	Olympische	3,8	Nederlande	3	3511	0,09
28-07-1928	Olympische	0,5	Nederland,	1	462	0,22
29-07-1928	Olympische	0,2	-	0	185	0,00
29-07-1928	Olympische		6 H.M. de Ko	4	5544	0,07
29-07-1928	Olympische	1,9	Nederland,	3	1756	0,17
30-07-1928	Rond de Ol		4 Het Nederl	2	2772	0,07
31-07-1928	Olympische	0,9	De Nederla	1	832	0,12
31-07-1928	Olympische		6 Onzer land	4	5544	0,07

Gemiddelde alle artikelen: 0,22

Gemiddelde artikelen met nationalistische woorden: 0,53

Bijlage 2.5 De Standaard

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal woorden	Aantal woorden	Aantal woorden
1925	27-02-25	De Olympisc		0,8 ons volk,	1	616	
1925	11-04-25	De subsidie a		1,6 ons land, ons land, ons	9	1232	

1928

Jaar	Datum	Titel	Kolommen	Woorden	Aantal woord	Aantal woorden	artikel	Percentage n
1928	18-05-28	De Olympisc	0,4			308		0
	26-05-28	Lichamelijk C	1,2			924		0
	28-07-28	De Olympisc	0,6	ons land,	1	462		0
	01-08-28	De Olympisc	0,5			385		0
	02-08-28	De Olympisc	0,5			385		0
	03-08-28	Kon. Onderse	1	voor ons,	1	770		0
	04-08-28	De Olympisc	0,4			308		0
	06-08-28	De Olympisc	0,8			616		0
	08-08-28	De Olympisc	1			770		0
	09-08-28	De Olympisc	0,8			616		0
	10-08-28	De Olympisc	0,5	Hollanders	1	385		0
	13-08-28	De Olympisc	1	het Nederlar	1	770		0
	14-08-28	De financiele	0,2			154		0

Bijlage 3 Codeerschema en SPSS uitdraaien

Bijlage 3.1 Codeerschema

Tabel 3.1. Codeerschema

Artikel met één of meer woorden met een nationalistische strekking	1
Artikel zonder woorden met nationalistische strekking	0

Bijlage 3.2 *De Olympiade*

Tabel 3.2.1 *De Olympiade* 1924-1928

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	61	25.1	25.1
	1.00	182	74.9	100.0
	Total	243	100.0	
Missing	System	0		
Total		243		

Tabel 3.2.2 *De Olympiade* tijdens De Olympische Spelen in 1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	6	14.0	14.0
	1.00	37	86.0	100.0
	Total	43	100.0	
Missing	System	0		
Total		43		

Bijlage 3.3 *De Telegraaf*

Tabel 3.3.1 *De Telegraaf* 1924-1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	61	72.6	72.6
	1.00	23	27.4	100.0
	Total	84	100.0	
Missing	System	0		
Total		84		

Tabel 3.3.2 *De Telegraaf* tijdens De Olympische Spelen in 1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	4	33.3	33.3
	1.00	8	66.7	100.0
	Total	12	100.0	
Missing	System	0		
Total		12		

Bijlage 3.4 *De Tijd*

Tabel 3.4.1 *De Tijd* 1924-1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	88	61.1	61.1
	1.00	56	38.9	100.0
	Total	144	100.0	
Missing	System	0		
Total		144		

Tabel 3.4.2 *De Tijd* tijdens De Olympische Spelen in 1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	6	54.5	54.5
	1.00	5	45.5	100.0
	Total	11	100.0	
Missing	System	0		
Total		11		

Bijlage 3.5 *Het Volk*

Tabel 3.5.1 *Het Volk* 1924-1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	72	66.7	66.7
	1.00	36	33.3	100.0
	Total	108	100.0	
Missing	System	0		
Total		108		

Tabel 3.5.2 *Het Volk* tijdens De Olympische Spelen in 1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	8	66.7	33.3
	1.00	4	33.3	100.0
	Total	12	100.0	
Missing	System	0		
Total		12		

Bijlage 3.6 Algemeen Handelsblad

Tabel 3.6.1 *Algemeen Handelsblad* 1924-1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	206	59.2	59.2
	1.00	142	40.8	100.0
	Total	348		
Missing	System	0		
Total		348	100.0	

Tabel 3.6.2 *Algemeen Handelsblad* tijdens De Olympische Spelen in 1928.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	35	56.5	56.5
	1.00	27	43.5	100.0
	Total	62	100.0	
Missing	System	0		
Total		62		